

ISSN: 2667-422X

SOSYAL, BEŞERİ VE İDARİ BİLİMLER DERGİSİ

JOURNAL OF SOCIAL, HUMAN AND
ADMINISTRATIVE SCIENCES

Cilt	Volume	7
Sayı	Issue	5
Yıl	Year	2024

SOSYAL, BEŞERİ ve İDARİ BİLİMLER DERGİSİ

2024, Cilt.7, Sayı.5

YAYIN KURULU

BAŞ EDITÖR

Prof. Dr. Yüksel ÖZTÜRK
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi,
Turizm Fakültesi Gölbaşı Yerleşkesi, Ankara, Türkiye.
editor@sobibder.org
editor.sobibder@gmail.com
Telefon: +90 312 231 73 60/1847

DİL EDITÖRÜ

Doç. Dr. Ayşe Nevin SERT, AHBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye. nevin.sert@hbv.edu.tr

EDİTÖRLER KURULU

Atatürk İlke ve Cumhuriyet Tarihi: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa EĞİLMEZ, Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu, Türkiye. megilmez@kastamonu.edu.tr

Coğrafya: Doç. Dr. Mehmet Fatih DÖKER, Sakarya Üniversitesi, Sakarya, Türkiye. fdoker@sakarya.edu.tr

Çalışma Ekonomisi: Doç. Dr. Seda TEKELİ, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, Türkiye. sakyalcin@anadolu.edu.tr

Çocuk Gelişimi: Prof. Dr. Arzu YÜKSELEN, İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul, Türkiye. ayukselen@medipol.edu.tr

Dilbilimi ve Edebiyat: Prof. Dr. İhsan KALENDER, Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye. kihsan@gazi.edu.tr

Ekonomi: Dr. Öğr. Üyesi Atilla AYDIN, İstanbul Rumeli Üniversitesi, İstanbul, Türkiye. atilla.aydin@rumeli.edu.tr

Felsefe: Prof. Dr. Hatice Nur ERKİZAN, Muğla Sıktı Koçman Üniversitesi, Muğla, Türkiye. nerkizan@mu.edu.tr

İletişim Çalışmaları: Prof. Dr. Yusuf YURDİGÜL, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Türkiye. yusufyurdagul@hotmail.com

İşletme Yönetimi: Dr. Öğr. Üyesi Menekşe ÖZTOPRAK, Başkent Üniversitesi, Ankara, Türkiye. tarhan@baskent.edu.tr

Maliye: Prof. Dr. Ali ÇELİKKAYA, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir, Türkiye. acelikka@ogu.edu.tr

Muhasebe: Prof. Dr. Seyhan ÇİL, AHBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye. seyhan.cil@hbv.edu.tr

Pazarlama: Prof. Dr. Cevat TOSUN, George Washington Üniversitesi, Washington, ABD. ctosun@gwu.edu

Psikoloji ve PDR: Prof. Dr. Sefa BULUT, İbn Haldun Üniversitesi, İstanbul, Türkiye. sefa.bulut@ihu.edu.tr

Psikoloji: Doç. Dr. Kemale SALMANOVA, Simqait State University, Simgait, Azerbaycan. salamovak11@gmail.com

Siyasi Tarih: Dr. Öğr. Üyesi Onur ŞEN, Mersin Üniversitesi, Mersin, Türkiye. onursen@mersin.edu.tr

Sosyoloji: Doç. Dr. Suna TEKEL, İnönü Üniversitesi, Malatya, Türkiye. suna.tekel@inonu.edu.tr

Turizm ve Otel İşletmeciliği: Doç. Dr. Sedat YÜKSEL, Teknoloji ve Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Maskat, Umman sedatyuksel@gmail.com

Temel İslam Bilimleri: Doç. Dr. Harun ÇAĞLAYAN, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale, Türkiye. caglayanharun@gmail.com

Uluslararası İlişkiler: Doç. Dr. Serkan NAKTİYOK, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Türkiye. snaktiyok@atauni.edu.tr

Yakın Çağ Tarihi: Prof. Dr. Ahmet GÜNDÜZ, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep, Türkiye. agunduz@gantep.edu.tr

Yönetim Bilişim Sistemleri: Doç. Dr. Ersin KARAMAN, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Türkiye. ersinkaraman@atauni.edu.tr

Yönetim ve Strateji: Prof. Dr. Harun DEMİRKAYA, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli, Türkiye. harundemirkaya@kocaeli.edu.tr

HAKEM KURULU

Prof. Dr. Ahmet GÜNDÜZ, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep, Türkiye.

Prof. Dr. Ahmet TAYFUN, AHBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Prof. Dr. Ali ÇELİKKAYA, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir, Türkiye.

Prof. Dr. Alptekin SÖKMEN, AHBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Prof. Dr. Arzu KILIÇLAR, AHBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Prof. Dr. Arzu YÜKSELEN, İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.

Prof. Dr. Cemalettin AKTEPE, AHBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Prof. Dr. Cevat TOSUN, George Washington Üniversitesi, Washington, ABD.

Prof. Dr. Evren GÜÇER, AHBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Prof. Dr. Fevzi OKUMUŞ, Central Florida Üniversitesi, Orlando, ABD.

Prof. Dr. Güler SAĞLAM ARI, AHBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Prof. Dr. Hatice Nur ERKİZAN, Muğla Sıktı Koçman Üni., Muğla, Türkiye.

Prof. Dr. İhsan KALENDER, Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Prof. Dr. Kurtuluş KARAMUSTAFA, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, Türkiye.

Prof. Dr. Mehmet BAŞ, AHBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye,

Prof. Dr. Metehan TOLON, AHBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Prof. Dr. Mithat ÜNER, Atılım Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
Prof. Dr. Sefa BULUT, İbn Haldun Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
Prof. Dr. Seyhan ÇİL, AHBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
Prof. Dr. Şeyhmus BALOĞLU, Nevada Üniversitesi, Las Vegas, ABD.
Prof. Dr. Yüksel EKİNCİ, Portsmouth Üniversitesi, Portsmouth, İngiltere.
Prof. Dr. Zeynep ASLAN, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın, Türkiye.
Doç. Dr. Ali Turan BAYRAM, Sinop Üniversitesi, Sinop, Türkiye.
Doç. Dr. Ersin KARAMAN, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Türkiye.
Doç. Dr. Gül ERKOL BAYRAM, Sinop Üniversitesi, Sinop, Türkiye.
Doç. Dr. Harun ÇAĞLAYAN, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale, Türkiye.
Doç. Dr. Kadri Gökhan YILMAZ, AHBV Üniversitesi, Ankara.
Doç. Dr. Lütfi BUYRUK, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üni., Nevşehir, Türkiye.
Doç. Dr. Mehmet Fatih DÖKER, Sakarya Üniversitesi, Sakarya, Türkiye.
Doç. Dr. Mustafa SOLMAZ, İnönü Üniversitesi, Malatya, Türkiye.
Doç. Dr. Nuray TOSUNOĞLU, AHBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
Doç. Dr. Saadet Pınar TEMİZKAN, Osmangazi Üni., Eskişehir, Türkiye.
Doç. Dr. Seda TEKELİ, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, Türkiye.
Doç. Dr. Sedat YÜKSEL, Teknoloji ve Uygulamalı Bilimler Üni., Maskat, Umman
Doç. Dr. Selma KALYONCUOĞLU, Ankara HBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
Doç. Dr. Serkan NAKTİYOK, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Türkiye.
Doç. Dr. Suna TEKEL, İnönü Üniversitesi, Malatya, Türkiye.
Doç. Dr. Yaşar KAYA, İnönü Üniversitesi, Malatya, Türkiye.
Dr. Öğr. Üyesi Atilla AYDIN, İstanbul Rumeli Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe ATAR, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun, Türkiye.
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Halit AKIN, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, Türkiye.
Dr. Öğr. Üyesi Menekşe ÖZTOPRAK, Başkent Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa EĞİLMEZ, Kastamonu Üni., Kastamonu, Türkiye.
Dr. Öğr. Üyesi Onur ŞEN, Mersin Üniversitesi, Mersin, Türkiye.
Dr. Öğr. Üyesi Seda ÖZDEMİR AKGÜL, Selçuk Üniversitesi, Konya, Türkiye.
Dr. Öğr. Üyesi Zeki YÜKSEKBİLGİLİ, Nişantaşı Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.

BU SAYIDA HAKEMLİK YAPANLAR

Prof. Dr. Aybala ÇAYIR, Aksaray Üniversitesi.
Doç. Dr. Çağdaş Ümit YAZGAN, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.
Doç. Dr. Füsün GÖKKAYA, İzmir Tınaztepe Üniversitesi.
Doç. Dr. Hande ÇELİKAY SÖYLER, Yakındoğu Üniversitesi.
Doç. Dr. K. Büşra KAYNAK EKİCİ, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
Doç. Dr. Leyla ULUS, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa.

Doç. Dr. Mahmut Halef CEVRİİÖĞLU İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi.
Doç. Dr. Murat BAŞARIR, Erciyes Üniversitesi.
Doç. Dr. Selman ABLAK, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi.
Doç. Dr. Tuba GÜN ÇINGİ, Adıyaman Üniversitesi.
Doç. Dr. Vedat AKTEPE, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.
Doç. Dr. Yurdal DİKMENLİ, Kırşehir Ahi Evran üniversitesi.
Dr. Öğr. Üyesi Ayşen BAYLAK GÜNGÖR, İstanbul Ticaret Üniversitesi.
Dr. Öğr. Üyesi Hurşide Kübra ÖZKAN KUNDURACI, A. Yıldırım Beyazıt Üni.
Dr. Öğr. Üyesi Umut ÇIVGIN, Bursa Teknik Üniversitesi.
Dr. Fatma MELEK, Arıkan Bağımsız Araştırmacı

ODAK VE KAPSAM

Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi'nin yayın odağında;
Sosyal Bilimler alanındaki profesyonellere akademik katkı sağlayan, sektörel uygulamalara katkı sağlayan teorik ve uygulama arasında köprü olan, Sosyal Bilimler alanlarında ulusal ve uluslararası karşılaştırmaları inceleyen eserler yer almaktadır.

Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi'nin yayın kapsamında;
Arkeoloji, Atatürk İlke ve Cumhuriyet Tarihi, Avrupa Birliği, Bankacılık ve Sigortacılık, Batı Sanatı ve Çağdaş Sanat, Beşeri ve İktisadi Coğrafya, Bilgi ve Belge Yönetimi, Bölgesel Çalışmalar, Çağdaş Dünya Tarihi, Çocuk Gelişimi, Dilbilimi, Eğitim Bilimleri, Ekonometri, Erken Hristiyan ve Bizans Sanatları, Eskiçağ Tarihi, Felsefe, Finans, Fiziki Antropoloji ve Paleoantropoloji, Fiziki Coğrafya, Gazetecilik ve Medya Çalışmaları, Gelişim Psikolojisi, Genel Türk Tarihi, Görsel İletişim Tasarımı, Halkla İlişkiler, İktisadi Düşünce, İktisat Tarihi, İletişim Çalışmaları, Kamu Yönetimi, Makro İktisat, Maliye, Mikro İktisat, Muhasebe, Nicel Karar Yöntemleri, Organizasyon, Ortaçağ Tarihi, Osmanlı Kurumları ve Medeniyeti, Öğrenme-Bilişsel-Biyo-Deneysel Psikoloji, Pazarlama, Reklamcılık, Sanat Tarihi, Sinema, Siyasi Düşünceler, Siyasal Hayat ve Kurumlar, Siyaset Bilimi, Siyasi Tarih, Sosyal Hizmet, Sosyal Politika, Sosyal Psikoloji, Sosyal ve Kültürel Antropoloji, Sosyoloji, Turizm, Türk İslam Sanatı, Uluslararası İktisat, Uluslararası İlişkiler, Uluslararası Ticaret, Uygulamalı Psikoloji, Üretim ve Operasyon Yönetimi, Yakınçağ Tarihi, Yeniçağ Tarihi, Yerel Yönetimler, Kent ve Çevre Politikaları, Yönetim Bilişim Sistemleri, Yönetim ve Strateji, Yükseköğretim Çalışmaları yer almaktadır.

YAYIN SIKLIĞI

Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi elektronik ortamda yayın yapan hakemli bir dergidir. Aylık yayın yapan dergide yılda 12 sayı yayınlanmaktadır.

YAYIN DİLİ

Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi Türkçe olarak yayın yapmaktadır. Ancak her bir makalede İngilizce başlık, abstract ve keywords bulunmalıdır.

INDEX

SOBIAD Atıf Dizini

DRJI | Directory of Research Journals Indexing

RI-ROOTINDEXING

ResearchBib – Academic Resource Index

ROAD | ROAD, The Directory of Open Access Scholarly Resources

ISI | International Scientific Indexing

Eurasian Scientific Journal Index

ICI Index Copernicus International

General Impact Factor

CiteFactor

Asos Index

Scientific Indexing Services

EuroPub Database

SOSYAL, BEŞERİ ve İDARİ BİLİMLER DERGİSİ

2024, Cilt.7, Sayı.5

İÇİNDEKİLER/CONTENTS

Araştırma Makalesi

“The Unforgivable” Filmi Üzerinden Eski Hükümlülerin Yeniden Toplumsal Yaşama Katılımı ve Uyum Sürecine İlişkin Bir Değerlendirme

(An Evaluation on The Ex-Convicts' Reintegration and Adaptation Process Through the Movie “The Unforgivable”)

Nilgün DALI, Hacer TOR

ss.334-353.

Araştırma Makalesi

Okul Öncesi Dönem Çocukları ve İlkokul Öğrencilerinin Teknoloji Kullanım Düzeylerinin İncelenmesi

(Investigating Digital Technology Usage of Preschool and Primary School Students)

Kevser Helin YILDIZ, Yakup AKYEL

ss.354-372.

Araştırma Makalesi

Okul Öncesi Dönem Çocukları İçin Duygulanım Ölçeği -Okul Öncesi Versiyonunun Türkçeye Uyarlama Çalışması

(Adaptation of the Affect in Play Scale - Preschool Version to Turkish)

Merve KARAKAŞ AKSOY, Ayşe Belgin AKSOY

ss.373-386.

Kavramsal Makale

Osmanlı İmparatorluğu'nda Güvenlikleştirme ve Güvenlik Teknikleri: 1821 Yunan İsyanı Sonrası İstanbul'da Kefalet ve Men-i Mürûr Uygulamalarına Disiplinler Arası Bir Yaklaşım

(Securitization and Security Techniques in the Ottoman Empire: An Interdisciplinary Approach to Suretyship (Kefalet) and Travel Ban (Men-i Mürûr) Practices in Istanbul After the Greek Rebellion of 1821)

Zeynep POLAT SATOĞLU

ss.397-400.

Kavramsal Makale

Çocukluk Çağı Cinsel İstismarı ve Kadınların Cinsel Yaşamı: Geleneksel Derleme

(Childhood Sexual Abuse and Women's Sexual Life: Traditional Review)

Şeyma TUNÇAY, Muzaffer ŞAHİN

ss.401-414.

ARAŞTIRMA MAKALESİ

“The Unforgivable” Filmi Üzerinden Eski Hükümlülerin Yeniden Toplumsal Yaşama Katılımı ve Uyum Sürecine İlişkin Bir Değerlendirme

Öğr. Gör. Nilgün DALI, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Gölpazarı MYO, Bilecik, e-posta: nilgun.dali@bilecik.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7636-0668>

Prof. Dr. Hacer TOR, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Ankara, e-posta: hacer.tor@hbv.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7187-5814>

Öz

Suç işlemiş olan kişiye suçlu, işlediği suçtan dolayı hüküm giymiş ve tahliye edilmiş olan kişiye ise eski hükümlü adı verilir. Eski hükümlüler cezaevinden tahliye edildikten sonra ekonomik sorunlar, toplumsal yaşama uyum sağlayamama, sosyal dışlanma ve ayrımcılığa maruz kalma, psiko-sosyal problemler gibi pek çok sorunla karşı karşıya kalırlar. Eski hükümlülerin toplumsal hayatta yaşadıkları bu sorunlara sinemada yer verilmektedir. Sinema, toplumsal sorunları tüm gerçekliğiyle ele alarak insanların farkındalığını ve bilinçliliğini arttırmakta etkili bir araçtır. Günümüzde daha fazla bireye daha hızlı bir şekilde ulaşan dijital platformların bu etkililik alanını arttırdığı söylenebilir. Bu çalışmanın amacı, toplumda dezavantajlı gruplardan biri olan eski hükümlülerin toplumsal yaşama yeniden katılma ve uyum sağlama sürecini nasıl deneyimlediklerini film aracılığıyla değerlendirmektir. Bu çalışmada önce sinemada daha sonra Netflix’te yayınlanan “The Unforgivable” adlı filmin başrol oyuncusu olan Ruth’un eski hükümlü bir birey olarak toplumsal yaşama yeniden katılma ve uyum sağlama pratiklerini içeren diyaloglar ele alınmıştır. Çalışmada toplumsal yaşama yeniden katılma ve uyum sağlama ile damgalanma kategorilerine ilişkin veriler nitel araştırma yöntemlerinden söylem analizi tekniği kullanılarak analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Çalışmanın sonucunda “The Unforgivable” filminden hareketle eski hükümlü olarak damgalanmanın toplumsal yaşama yeniden katılma ve uyum sağlama sürecini engellediği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Eski Hükümlü, Toplumsal Uyum, Sinema.

Makale Gönderme Tarihi: 11.02.2024

Makale Kabul Tarihi: 02.05.2024

Önerilen Atıf:

Dali, N. ve Tor, H. (2024). “The Unforgivable” Filmi Üzerinden Eski Hükümlülerin Yeniden Toplumsal Yaşama Katılımı ve Uyum Sürecine İlişkin Bir Değerlendirme, *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(5): 334-353.

Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences

2024, 7(5): 334-353. DOI:10.26677/TR1010.2024.1396

ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

RESEARCH PAPER

An Evaluation on The Ex-Convicts' Reintegration and Adaptation Process Through the Movie "The Unforgivable"

Lecturer Nilgün DALI, Bilecik Şeyh Edebali University, Gölpaazarı Vocational School, Bilecik, e-mail: nilgun.dali@bilecik.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7636-0668>

Prof. Dr. Hacer TOR, Ankara Hacı Bayram Veli University, Faculty of Literature, Ankara, e-mail: hacer.tor@hbv.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7187-5814>

Abstract

A person who has committed a crime is called a criminal, and a person who has been convicted of a crime and released from prison is called an ex-convict. After being released from prison, ex-convicts face many problems such as economic problems, inability to adapt to social life, social exclusion and discrimination, psycho-social problems. These problems experienced by ex-convicts in social life are addressed in cinema. Cinema is an effective tool in raising people's awareness and consciousness by addressing social problems in all their reality. Today, it can be said that digital platforms that reach more individuals more quickly increase this area of effectiveness. The aim of this study is to evaluate how ex-convicts, one of the disadvantaged groups in society, experience the process of re-joining and adapting to social life through film. In this study, the dialogues of Ruth, the leading actress of the movie "The Unforgivable", which was first released in the cinema and then on Netflix, were discussed, including the practices of re-joining and adapting to social life as an ex-convict individual. In the study, data on the categories of re-joining and adapting to social life and stigmatization were analyzed and interpreted using discourse analysis technique, one of the qualitative research methods. As a result of the study, based on the movie "The Unforgivable", it is seen that stigmatization as an ex-convict prevents the process of rejoining and adapting to social life.

Keywords: Ex-convict, Social Adaptation, Cinema.

Received: 11.02.2024

Accepted: 02.05.2024

Suggested Citation:

Dali, N. and Tor, H. (2024). An Evaluation on The Ex-Convicts' Reintegration and Adaptation Process Through the Movie "The Unforgivable", *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 7(5): 334-353.

GİRİŞ

Çok farklı disiplinler tarafından ele alınan suç olgusu farklı boyutlarıyla açıklanabilmektedir. Hukuk biliminden hareketle yasalara aykırı davranışlar suç olarak adlandırılmaktadır. Sosyolojik olarak suç ise; toplumsal bütünlüğü bozan ve toplumun normlarına karşı gelen davranışları ifade etmektedir (Güçlü ve Akbaş, 2019: 3). Yasalara aykırı davranışlarda bulunan bireyler yargı mekanizmaları tarafından cezalandırılmaktadır. Ancak suçlunun aldığı ceza burada sona ermemektedir. Hapsetme veya kapatmaya dayalı cezalar tamamlandıktan sonra dışarıda cezalar farklı biçimlerde devam edebilmektedir. Suçlu birey dışarı çıktığında toplum tarafından cezalandırılmaktadır. Bu cezalandırılma süreci iş arama, bir yere yerleşme, sosyalleşebilme, yeni yaşam kurma, dışarıdaki hayata alışma gibi topluma yeniden katılma ve uyum sağlama sürecini kapsamaktadır. Cezaevinden çıktıktan sonra birey için hiçbir şey eskisi gibi olmamaktadır ve birey hayatına yeniden başlamak zorunda kalmaktadır. Hatta eski hükümlünün cezaevine girmeden önceki yaşam koşullarının çok daha gerisinden yeni bir hayata başladığı söylenebilir. Eski hükümlülerin toplumsal yaşama yeniden katılma ve uyum sürecini sosyalleşme, toplumla bütünleşme, dışlanma ve etiketlenme gibi kavramlarla değerlendirmek gerekir.

Bu çalışmada eski hükümlülerin yeniden toplumsal yaşama katılma ve uyum sağlama sürecinde karşılaştıkları zorluklar bir film üzerinden ele alınmaktadır. Filmler toplumsal gerçekliği tüm çıplaklığıyla göstermede en etkili araçlardan biridir. Slavoj Žižek'in vurguladığı gibi filmler sadece eğlence amaçlı ve toplumsal sorunlardan bizleri uzaklaştıran kurgular değildir. Filmlerde söylenen yalanlar bile toplumsal yapının en önemli sorunlarıyla ilgilidir (Diken-Laustsen, 2010: 11). Filmler dijital platformlar aracılığıyla farklı ülkelerdeki pek çok izleyiciye ulaşarak etkililiğini sürdürmektedir. Bu çalışma önce sinemada daha sonra dijital platformlardan biri olan Netflix'te yayınlanan "The Unforgivable" adlı filmde "eski hükümlü" olarak damgalanmanın yeniden toplumsal yaşama katılma ve uyum sağlama sürecinde doğurduğu sonuçları değerlendirmektedir.

ESKİ HÜKÜMLÜLERİN YENİDEN TOPLUMSAL YAŞAMA KATILMA ve UYUM SAĞLAMA PRATİKLERİ

Yasalara aykırı davranışlarda bulunan kişilere suçlu, cezasını tamamlayarak cezaevinden çıkan kişilere ise; eski hükümlü adı verilir. Cezalarını tamamlayan eski hükümlüler böylelikle suçtan arınmış olurlar (Erkul, 1976: 387). Toplum tarafından eski hükümlü olarak adlandırılan bu bireyler pek çok zorlukla karşılaştıkları için dezavantajlı gruplar içinde değerlendirilmektedir. Dezavantajlı gruplar ise; toplumdaki sosyal, kültürel, ekonomik kaynaklardan yararlanamayan ve bu kaynaklardan dışlanan kişileri ifade etmektedir (Necipoğlu vd., 2019: 68). Dezavantajlı gruplar toplumda dışlanan, ön yargılara maruz kalan, bu önyargılarla başa çıkmak zorunda kalan, birçok kaynağa erişemeyen, yardıma ihtiyaç duyan, kendi kendine yetmekte zorlanan bireylerden oluşmaktadır (Bozok, 2011: 16-17). Ayrıca bu gruptaki bireyler barınma, istihdam, sağlık, sosyal güvenlik gibi ihtiyaçlara ulaşmada diğer bireylere göre daha fazla engellerle karşılaşmaktadırlar (Mayer, 2003: 6). Dezavantajlı bireyler yoksunluk, yoksulluk, sosyal dışlanma, damgalanma gibi risklere karşı daha savunmasızdırlar (Baydoğan, 2012: 3).

Dezavantajlı gruplardan biri olan eski hükümlüler yeniden toplumsal hayata katılma sürecinde birçok sorunla mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Eski hükümlüler özellikle istihdam alanında ayrımcılığa maruz kalan dezavantajlı bireyler olarak görülmektedir. Birçok eski hükümlü birey için iş hayatına girebilmek ve mevcut işini sürdürebilmek sabıkası nedeniyle kısıtlanmakta ve sınırlandırılmaktadır (Erkul vd., 1984: 68). Bu durum işverenlerin eski hükümlüyü istihdam etmek istemediklerini ve eski hükümlülere yönelik toplumun bir ön yargısı olduğunu

göstermektedir. Bu nedenle eski hükümlülerin toplumsal hayata katılabilmeleri ve topluma uyum sağlayabilmeleri noktasında karşılarına çıkan en büyük engellerden birinin istihdam sorunu olduğu söylenebilir. Bu sorunla ilgili alınabilecek en önemli önlem ise eski hükümlülerin ekonomik bağımsızlığına erişebilmeleri için uygun iş imkanlarının artırılması gerektiğidir.

Cezaevi sonrasında istihdam, barınma, aile, eski arkadaşlar, dışarıdaki hayatın zorluğu ve yalnızlık gibi etkenler eski hükümlülerin topluma yeniden uyum sağlamasında belirleyici olmaktadır (Pollock, 2004: 257). Cezaevinden çıkan hükümlüleri dışarıda temel gereksinimlerini nasıl karşılayacakları sorunu karşılamaktadır. Temel ihtiyaçlardan barınma, yiyecek, giyecek vb. kaynaklara ulaşamama ve destek yetersizliği toplumsal hayata geçiş sürecinde hayal kırıklıklarına ve negatif düşüncelere neden olmakta ve bu durum bireyin toplumsal yaşama katılmasını engellemektedir (Roberts vd., 2004: 333-368).

Topluma yeniden dahil olmaya çalışan eski hükümlülerin yaşadıkları zorluklara toplumun negatif tutumunu da eklemek gerekir. Sosyalleşme sürecinde olumsuz bakış açısıyla karşılaşan eski hükümlülerin dezavantajlılık durumlarının daha da derinleştiği görülmektedir. Toplumun çoğunluğu eski hükümlülere güvenmemekte ve onların tekrar kolay bir şekilde suç işleyebileceklerini düşünmektedir. Bu düşünce eski hükümlülerin çalışma hayatında yer almasını engellemektedir. Eski hükümlüler genellikle vahşi, cani, katil, sapık, hırsız, eroinman vb. gibi etiketlerle anılmakta (Bilgiç, 2014: 10) bu durum eski hükümlülerin toplumsal yaşama yeniden katılma sürecinde isimlerinin önünde bir sıfat olarak kullanılmaktadır.

Toplumda eski hükümlülere yönelik genellikle olumsuz etiketlemeler, işlenen suça göre farklılaşmakta, toplum farklı suçlara farklı tepkiler gösterebilmektedir. İşverenler de bu durumu göz önünde bulundurarak şiddet içermeyen suçları işleyen suçluları, şiddet içeren suçları işleyen suçlulara göre daha olumlu değerlendirebilmektedir. Örneğin alkol bağımlılığıyla ilgili suçlar ve araç kullanma ile ilgili suçlar işverenler tarafından çok fazla önemsenmemekte fakat hırsızlık, cinayet ve cinsel suçlar gibi suçları işleyen suçluları özellikle takım çalışması gerektiren işlerde etrafındakilere zarar verebilecek kişiler olarak algıladıkları için tercih etmemektedirler (Atkin ve Armstrong, 2011: 86; Lukies vd., 2011: 470). Eski hükümlülere yönelik kullanılan etiketler çalışma hayatında da olumsuz bir şekilde kendini göstermekte birçok işveren eski hükümlülere yönelik güvensizlik ve şüphe duymaktadır. Bu nedenle eski hükümlü çalıştırma konusunda önyargılı ve isteksiz davranmaktadır. İşverenler eski hükümlü çalıştırsalar bile eski hükümlüyü kabullenmekte zorlanmakta hem işverenler hem de diğer çalışanlar eski hükümlüler hakkında kuşkulu, yanlış ve kötü düşüncelere sahip olabilmektedir (Kara, 2014: 19-20).

Eski hükümlülerin suçtan uzaklaşarak toplumla bütünleşmeleri ve yeniden topluma katılarak uyum sağlayabilmeleri için çalışmaları yaşamsal bir öneme sahiptir (Kaşıkçı, 2007: 90). Ancak hangi suç türü olursa olsun eski hükümlüler toplumun negatif tutumundan dolayı ekonomik sorunlar, temel ihtiyaçlarını karşılayamama, dışlanma, etiketlenme, toplumsal yaşama uyum sağlayamama gibi sorunlarla karşılaşmaktadırlar (Lund vd., 2002: 271-288).

Yapılan çalışmalar göstermektedir ki hem çalışma hayatında hem de toplumsal hayatta eski hükümlüler dürüst olmayan, tehlikeli, güvenilmez ve sorumsuz kişiler olarak görülmektedir (Hirschfield ve Piquero, 2010: 44). Bu kişiler toplumsal normlardan uzaklaşarak toplumsal düzeni bozan bireyler olarak farklı bir statü/konuma yerleştirilirler. Farklı konuma yerleştirilen bu bireyler sosyal dışlanma ve damgalanma ile karşı karşıya kalırlar. Üstelik bu bireyler toplum tarafından gereksiz ve işe yaramaz olarak algılanırlar. Eski hükümlüler toplumun bütünlüğü için bir tehdit olarak konumlandırıldıkları için damga ve sosyal dışlanmanın birçok boyutuyla karşılaşırırlar. Eski hükümlülerin yaşadıkları en temel sorunlardan bir diğerinin damgalanma ve dışlanma olduğu görülmektedir.

Damgalama teorisi Goffman'ın düşüncelerini temel almaktadır. Goffman (2022: 29) toplumda normal olarak tanımlanan bireylerin ya da grupların sağlıklı ve sıradan olmayan diğer bireyleri lekeli, sakat veya umursanmayan kişiler olarak ötekileştirdiklerini ifade eder. Bu bireylerin toplumda itibarsızlaştırılmasını ve yok sayılmasını Goffman damgalama üzerinden açıklamaktadır.

Damgalama teorisi diğer suç teorilerinden farklı olarak bireyin suçu işleme nedenini değil, çevrenin suçlu bireye yönelik tavrını hedef alır. Suçluyla çevresi arasındaki etkileşime odaklanan teori suçluluğun bireyin kişisel özelliği olmadığını göstermeye çalışırken aslında bu etiket tamamen toplumun adlandırmasıdır. Cezaevinden çıktıktan sonra bireyler suçlu, eski hükümlü, sabıkalı gibi damgalara sahip olurlar ve bu damgalar toplumsal yaşamın pek çok alanında karşılımlarına çıkmaktadır.

Her ne kadar bu damgaya sahip olan bireylerin geride bırakmak istedikleri damgalanmış, (Goffman, 2022) örselenmiş ve bozulmuş bir kimlik olarak düşünülse bile (Kirkwood ve McNeill, 2015: 520) hayatlarının sonuna kadar onlarla var olmaya devam edecektir. Goffman (2022) damgalanmayı toplumsallaşma sürecinde kabul göremeyen kişiler üzerinden tanımlamaktadır.

Goffman (2022) damganın bireyler arasındaki iletişim ve etkileşimi de belirlediğini ifade eder. Damga üzerinden bireyler birbirini tanımlamaya başlarlar ve ona göre bir tutum ve davranış geliştirirler. Karşılarındaki kişinin kim olduğu damgası üzerinden belirlenmekte sahip olunan damga kişiyi istenmeyen, önemsenmeyen, öteki olarak adlandırılan bir kişi konumuna itmektedir.

Eski hükümlü olarak damgalanan bireyin toplumsal yaşamda karşılaştığı sorunları anlamak için sosyal dışlanma kavramı üzerinde durmak gerekir. Sosyal dışlanma kavramı; bireyin temel ihtiyaçlarını karşılayamamasıyla ortaya çıkan ve toplumla olan bağlarının kopmasıyla devam eden bir süreçtir (Sapançalı, 2005 :54).

Sosyal dışlanma; toplumsal düzenin bazı grupları dışarıda bırakacak şekilde yapılandığı sosyal bütünleşmenin her zaman gerçekleşmediğini gösteren bir kavramı işaret etmektedir (Sapançalı, 2005: 53). Sosyal dışlanmanın en belirgin özelliği bireyin toplumla olan iletişiminin ve bağlarının kopmasıdır. Sosyal hayata yeterli katılım sağlayamayan ve toplumla bütünleşmede eksiklik yaşayan birey böylece toplumdan uzaklaşmaktadır (Room, 1996 aktaran Levitas vd., 2007: 21).

Uzun süren cezaevi hayatından sonra eski hükümlülerin toplumsal yaşama uyum süreci cezaevinde kalış sürecinden daha uzun ve yıpratıcı olurken bir de ailesi, akrabası, arkadaşları ve toplum tarafından dışlanma yaşaması bu süreci daha da zorlaştırmaktadır. Böyle bir durumla karşı karşıya kalan eski hükümlüler, George Herbert Mead'ın "Cezalandırıcı Adalet Psikolojisi" adlı makalesinde belirttiği üzere kendisine karşı gösterilen olumsuz tepkiler ve tutumlar nedeniyle suçlu davranışa yeniden sürüklenebilmektedir (Triplett ve Upton, 2016: 273). Sosyal etkileşime odaklanan Mead, bu süreçte bireye yönelik tutum ve davranışların bireyi etkilediğini vurgulamaktadır. Toplum eski hükümlüleri suç işledikleri için damgalayıcı ve dışlayıcı yaklaşımlarla tekrar cezalandırırken eski hükümlüler de cezaevinde cezalarını çekmelerine rağmen toplumda yer edinemediklerini tekrar suç işleyerek toplumu cezalandırma yolunu seçebilmektedirler (Bilgiç, 2014: 9). Maalesef ki eski hükümlülerin işledikleri suçun cezasını çekmeleri ve dışarı çıkmaları topluma yeniden katılabilmeleri ve toplum içerisine koşulsuz dahil olabilmeleri hususunda herhangi bir garanti vermemektedir (Savaş ve Eryalçın, 2020: 339). Toplumun eski hükümlüleri kabullenme süreci toplumun yapısına ve sosyal politikalara göre değişebilmektedir. Bu süreçte eski hükümlülerin cezaevi sonrasında yeni bir yaşam kurabilmeleri ve yeniden bir düzen oluşturabilmeleri için sosyal desteğe ihtiyaçları vardır. Sosyal desteği bulamadıklarında büyük bir hayal kırıklığı ve mutsuzluk yaşamakta ve bu durum yeniden toplumsal yaşama katılarak uyum sağlamalarına engel olabilmektedirler.

Toplumda damgalanarak dışlanan eski hükümlülerin cezaevi geçmişlerinden dolayı psikolojik sorunları da beraberinde getirdikleri unutulmamalıdır. Kapalı bir ortam, iletişimsizlik, sosyal desteğin az olması gibi faktörler bireylerin ruhsal sağlığını olumsuz etkilemektedir. Cezaevi, stresli ve kötü bir yaşam deneyimi olarak dışarı çıktıktan sonra da bireylerin hayatlarını etkilemeye devam etmektedir. Bireyler depresyon, yalnızlık, kaygı, endişe gibi birçok sorunla baş etmek zorunda kalabilmektedir (Görgülü, 2021: 64-68). Hem psikolojik sorunlar hem de toplum tarafından dışlanma eski hükümlülerin toplumsal yaşama yeniden katılmalarını ve uyum sağlamalarını zorlaştırmaktadır. Becker'ın da ifade ettiği gibi bir kişinin suçlu olarak damgalanması ve dışlanması sonucu bireyin sosyal kimliği, toplumsal hayata katılımı ve benlik duygusu büyük zarar görmektedir (Macit, 2017: 180). Dolayısıyla eski hükümlülere yönelik olumsuz algının ve etiketlerin hem çalışma yaşamında hem de toplumsal yaşamda kendisini gösterdiği gerçeğinden uzaklaşmadan bireylerin topluma yeniden katılmalarının pek mümkün olmadığı söylenebilir. Eski hükümlülerin toplumsal hayattaki durumlarının önemi bu bireylerin suç geçmişlerinin olması nedeniyle dezavantajlı gruplar içerisinde farklı bir konuma sahip olmalarına dayanmaktadır. Eski hükümlüler hem istihdam hem de gündelik yaşam konusunda toplumsal yaşama yeniden katılma ve uyum sağlama sürecinde toplumdaki diğer dezavantajlı gruplara göre farklı bir çıkmaza sahiptirler (Harding, 2003: 591).

Dezavantajlı gruplardan biri olan eski hükümlülerin yeniden toplumsal yaşama katılma ve uyum sağlama süreçlerinin kolaylaşması için yaşadıkları zorluklar ve mücadeleler hakkında toplumun farkındalığının ve bilinçlilik düzeyinin artırılması gerekmektedir. Çünkü damgalanan bu bireylerin yaşadıkları çıkmazdan toplumun desteği olmadan tek başlarına çıkmaları mümkün değildir. Bu noktada toplumsal sorunları ve gerçekliği ele almada sinemanın gücünden yararlanılabilir.

SİNEMADA ve DİJİTAL PLATFORMLARDA TOPLUMSAL SORUNLARIN ELE ALINIŞI

Sinema gerçeği ve kurgusal olanı gerçek gibi sunma yeteneğine sahip olduğu için toplumsal olay ve olgularla birebir ilgilidir. Bu özelliği nedeniyle sinema toplumun aynası olarak ifade edilmektedir. Toplumsal gerçeklik sinema aracılığıyla aynı anda farklı coğrafyalara ulaşabilmektedir (Gültekin ve Aydınlioğlu, 2020: 75).

Sinema, toplumsal olaylara ve toplumsal hareketlere ışık tutarak yaşanan olayları ve durumları izleyiciye göstererek izleyiciyi harekete geçirme özelliğine sahiptir. Sinemanın toplumsal sorunların fark edilmesi noktasında büyük bir gücü bulunmaktadır (Yıldırım, 2018: 234).

Sinema salonundaki loş ortamda ses ve görüntünün, konuşma ve insan eyleminin birleşmesiyle dikkat dağıtıcı faktörler ortadan kalkmakta ve izleyici tamamen filme odaklanarak filmin vermek istediği toplumsal mesajı alabilmektedir. Ayrıca filmlerin düşünce ve eylemi motive etme konusunda basılı medyaya göre daha etkili olduğu söylenebilir (Mathivanan vd., 2015: 459). Dolayısıyla sosyal farkındalık yaratma konusunda sinemanın etkili bir araç olarak kullanıldığı belirtilebilir. Çünkü filmler bireylerin hiç düşünmediği ya da farkına varmadığı toplumsal sorunları gösterme açısından oldukça dikkat çekicidir. Toplumun bilinen ama görünmeyen yaralarından olan damgalama, etiketleme, sosyal dışlama, dezavantajlılık gibi durumların sinema aracılığıyla gösterilerek farkındalık oluşturulması ve insanların bu konularda bilinç düzeylerinin artırılması hedeflenmektedir.

21. yüzyılda sinemanın toplumu etkileme gücü devam etmesine rağmen dijital yayıncılıkla beraber sinema sektöründe bir darbe yaşandığı söylenebilir. İnsanlar sinemaya gitmek yerine evlerinde film izlemeyi tercih etmektedir. Hatta insanlar işte, okulda, kafede, toplu taşımada

dijital platformlardan yararlanmaktadır. Artık diziler, filmler, belgeseller dijital platformlarda yayınlanmaktadır. Son yıllarda popüler olan Netflix, Amazon, BluTV, Hulu, MUBI vb. gibi dijital platformlar pek çok kişi tarafından kullanılmaktadır. Bunun temel sebebi kitlelerin izleme, eğlenme ve tüketim ihtiyaçlarını sağlayabilmek için dijital platformları daha kaliteli ve daha zengin içerikler olarak değerlendirmeleridir. Bu nedenle günümüzde tüm dünyada televizyon ve sinemaya göre dijital platformlar daha fazla tercih edilmektedir (Ulusal, 2020: 296-297).

1997 yılında kurulan Netflix'in FlixPatrol'un verilerinden hareketle ve TheWORLDMAPS'ın hazırladığı dünya grafiğinde Şubat 2023'te ülkelere göre en çok aboneliğe sahip dijital yayın platformları içerisinde 78 ülkede en yüksek abone sayısına sahip olduğu görülmektedir. Netflix'in dünya çapında 220 milyondan fazla abonesi bulunmaktadır (<https://www.adjustbrand.com/haberler/dijital/ulkelere-gore-en-populer-dijital-yayin-platformlari/>). Netflix, izleyicilerin beğenilerini ve davranışlarını dikkate alarak orijinal yapımlar üreten ve pek çok izleyiciye hitap eden dev bir platforma dönüşmüştür. Dijital yayın platformlarının izleyiciye istediği zaman istediği yerde istediği içeriği sunması büyük bir avantaj sağlamaktadır. Uluslararası alanda pek çok aboneye sahip olan Netflix'te farklı kategorilere göre birbirinden benzersiz içerikler sunulmaktadır.

"The Unforgivable" adlı film 24 Kasım 2021'de Amerika Birleşik Devletleri'nde sınırlı sayıda sinema salonunda gösterime girerken 10 Aralık 2021'de Netflix'te yayınlanmaya başlamıştır. Yayınlandığı ilk hafta Netflix'te en çok izlenen film olmuştur. Film, Sally Wainwright tarafından 2009 yılında yazılan İngiliz mini bir dizi olan Unforgiven'a dayanmaktadır. Film, Burnaby'deki Kanada Sinema Filmi Park Stüdyolarında çekilen ilk Netflix projelerinden biri sayılmaktadır (https://en.wikipedia.org/wiki/The_Unforgivable).

Film önce sinemada kısa bir süre sonra Netflix'te yayınlanmaya başlayarak önemli dijital platformlardan biri olan Netflix aracılığıyla pek çok uluslararası izleyiciye ulaşmayı hedeflemiştir. Netflix, farklı dezavantajlı kimliklerin sunulmasına aracılık eden dijital platformdan biri olarak ön plana çıkmaktadır.

YÖNTEM

Bu çalışmada ele alınan konu ve amaç ile ilgili olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalar, olayları ve olguları detaylı bir şekilde inceleyerek keşfetme, anlama ve yorumlama amacına dayanan bilimsel çalışmalardır (Tıkaç, 2015: 360). Nitel araştırma yöntemi ile ele alınan bu çalışmanın amacına uygun olan içerikler seçilerek çalışmaya dahil edilmiştir. Bu amaçla filmin başrol oyuncusu olan Ruth'un diyalogları ve filmdeki diğer oyuncuların eski hükümlülerle ilgili diyalogları da çalışma kapsamına dahil edilmiştir.

Nitel araştırmalarda görüşme, gözlem ve doküman analizi gibi veri toplama teknikleri kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 39). Bu çalışmada veriler doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Doküman incelemesi, en az yazılı kaynaklar kadar görsel/işitsel kaynakların da incelenmesini kapsar. Çalışmada "The Unforgivable" filmi ele alınarak çalışmanın konusu ile ilgili diyaloglar doküman incelemesi tekniğinden yararlanılarak verilere ulaşılmıştır. Çalışmada elde edilen veriler ise; söylem analizi tekniğinden yararlanılarak yorumlanmıştır. Söylem analizi kavramı ilk olarak 1952 yılında Zelling Harris tarafından kullanılmıştır. Harris, yazılı ve sözlü metinleri analizi etmek ve cümlelerin arkasındaki dilbilimsel betimlemeleri yapmak için bu tekniği kullanmıştır. Söylem analizinde sözcüklerin ve cümlelerin metinleri ve etkileşimleri nasıl oluşturduğu, bu metinlerin ve etkileşimlerin toplumsal dünyamızla sağlamış olduğu uyum ele alınmaktadır. Dolayısıyla söylem; sosyal yapı içinde yer alan ve iletişimde kullanılan mesaj, konuşma, metin, diyalog ya da sohbet şeklinde

oluşabilmektedir (Cheek, 2004; Jones, 2012; Lupton, 1992; McCarthy, 2005 aktaran Şahin vd., 2018: 752-753).

Söylem analizi, söylem ya da dil kullanımının sadece biçimsel (sözdizimsel ya da fonolojik) yönü ile ilgilenmemektedir (Dijk, 1997). Söylem analizindeki temel odak nokta kültürel ve sosyal bağlam içinde iletişim halinde olan kişilerin oluşturduğu sosyal olaylardır (Barker ve Galasinski, 2001: 63-64).

Ian Parker (1992: 6) ise söylem analizinin, toplumsal doğruların, değerlerin, gerçeklerin, fikirlerin ve gücün nasıl ortaya çıktığını, paylaşıldığını, sürdürüldüğünü, çatışmaların nasıl ele alındığını araştıran bir yöntem olduğunu vurgulamaktadır. Bu çalışmada eski hükümlülere yönelik tutum ve davranışlardan hareketle toplumsal doğruların, toplumsal değerlerin ve toplumsal gerçekliğin nasıl oluştuğu film aracılığıyla açıklanmaya çalışılmıştır.

Van Dijk söylem analizinin standart bir yolu olmadığını belirtmektedir. Bu yöntem ile filmler, diziler ve dergiler gibi farklı türdeki içerikler analiz edilebilmektedir (Dijk, 2000: 61). Bu nedenle bu yöntem film analizlerinde farklı şekillerde kullanılmıştır. Bu çalışmada toplumsal yaşama yeniden katılma ve uyum sağlama ile damgalanma kategorileri çerçevesinde diyaloglardan yararlanılarak bir analiz yapılmıştır.

FİLMİN KÜNYESİ

Yönetmen: Nora Fingscheidt

Oyuncular: Sandra Bullock, Vincent D'Onofrio, Jon Bernthal, Richard Thomas, Linda Emond, Aisling Franciosi, Emma Nelson, Will Pullen, Viola Davis, Rob Morgan, Tom Guiry, Jess McLeod, Rob Morgan, Neli Kastrinos, Orlando Lucas, Jude Wilson, Andrew Francis, W. Earl Brown, Paul Moniz de Sa.

Yapım yılı: 2021

Senaryo: Peter Craig, Hillary Seitz, Courtenay Miles

Yapım: ABD, İngiltere ve Almanya

Yapımcılar: Sandra Bullock, Graham Kralı, Veronica Ferres

Süre: 112 dakika

FİLMİN ÖZETİ

“The Unforgivable” filmi, bir polis memurunu öldürerek cinayet suçundan hapse giren Ruth’un cezası bittikten sonra toplumsal yaşama yeniden katılma ve uyum sağlama sürecini konu edinmektedir.

Film, Ruth’un cezaevinden erken tahliye edilmesi ile başlamaktadır. Erken tahliye nedeniyle Ruth’un bir polis denetiminde ve gözetiminde toplumsal yaşama yeniden katılmaya çalıştığı görülmektedir. Ruth’un bu süreçte bir yandan kız kardeşini araması diğer bir yandan ise eski hükümlü olarak toplumsal yaşama yeniden katılma ve uyum sağlama sürecinde yaşadıkları filmin ana temasını oluşturmaktadır.

Filmde olaylar, Ruth’un eski evlerinde yaşayan çift (John ve Liz) ile tanışması, Ruth’un kız kardeşini (Katie) arama sürecinde John’dan yardım istemesi, kız kardeşinin koruyucu bir ailesinin (Michael ve Rachel Malcolm) olduğunu öğrenmesi, ailenin Ruth ile kızlarının görüşmesini istememesi, kız kardeşinin Ruth’un yazdığı mektuplardan haberdar olmaması,

Ruth'un kız kardeşine ulaşma çabaları ve bu süreçte Emily'in (Katie' in kardeşi) Ruth'a yardım etmesi ve polisin oğullarının (Steve ve Keith) Ruth'u takip etmesi ve cezalandırmak istemeleri şeklinde gelişirken aynı zamanda Ruth'un toplumsal yaşama yeniden katılma ve uyum sağlama sürecinde yaşadığı deneyimlere yer verilmektedir.

Film Ruth'un kız kardeşi ile karşılaşması ve sarılmasıyla sona ermektedir. Ayrıca filmin sonunda polis memurunu öldüren kişinin Ruth değil kardeşi olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır. Ruth'un kardeşini korumak için suçu kabul ettiği aslında suçsuz olduğu filmin sonunda gösterilmektedir.

BULGULAR

Bu bölümde çalışmanın konusu ve amacı çerçevesinde ele alınan film nitel araştırma yöntemlerinden söylem analizi tekniği kullanılarak toplumsal yaşama yeniden katılma ve uyum sağlama ile damgalanma kategorilerine bağlı olarak değerlendirilmiştir. Belirlenen kategoriler filmdeki diyaloglardan yararlanılarak yorumlanmıştır. Filmde Ruth'un eski bir hükümlü olarak cezaevi sonrası deneyimleri toplumsal yaşama yeniden katılma ve uyum sağlama ile damgalanma kategorileri çerçevesinde analiz edilmiştir.

Toplumsal Yaşama Yeniden Katılma ve Uyum Sağlama Süreci

Eski hükümlülere yönelik toplumun önyargıları ve olumsuz düşünceleri bulunmaktadır. Eski hükümlülerin bir kere suç işlemiş olmaları yeniden kolay suç işleyebilecekleri düşüncesini ortaya çıkarmaktadır. Toplumun eski hükümlülere yönelik algısında 'bir kere suç işleyen tekrar suç işler, onlar için suç işlemek kolay, onlar bu duruma alışkınlar, zaten onların tek bildikleri şey suç işlemek, suç işlemeyi meslek haline getirmişler' gibi düşünceler yer almaktadır. Bu düşünceler eski hükümlülerin toplumsal yaşama yeniden katılma ve uyum sağlama sürecini zorlaştırmaktadır. Eski hükümlülere yönelik bu etiketleyici bakış açısı eski hükümlülerin sosyalleşme sürecinde baş etmesi gereken bir durum olarak karşılırlarına çıkmaktadır.

"The Unforgivable" adlı film, eski hükümlü olan Ruth'un cezaevinden çıkışıyla başlamaktadır. Ruth iyi hal nedeniyle cezaevinden erken tahliye edilmiştir. Ancak Ruth'un yeniden suç işlemesinin engellenmesi için bir polis denetiminde ve gözetiminde hareket ettiği görülmektedir. Belli aralıklarla polisle görüşerek oluşabilecek suç durumu engellenmeye çalışılmaktadır. Ruth'un cezaevinden erken tahliye edilmesinde bazı şartlar bulunmaktadır. Eğer bu şartlara uymazsa tekrar cezaevine geri döneceği ifade edilmektedir. Cezaevine tekrar geri dönmemesi için gerekli olan şartları polisin Ruth'a hatırlattığı diyalog şöyledir:

Polis: Tahliye planın iyi oku geri dönmemen buna bağlı. Senin on emrin: Uyuşturucu, barlar, gece kulübü, içki, ateşli ya da başka türlü silah yok. Sabıka kaydı olan hiç kimseyle ilişki kurmayacaksın. Bilinen suçlularla temas yok.

Polisin yapmış olduğu bu uyarı suçun oluşabileceği etkenlere ve durumlara vurgu yapmaktadır. Polisin uyarısında dikkat çeken diğer bir faktör ise eski hükümlünün başka bir suçlu ile görüşmesinin engellenerek tekrar oluşabilecek suçlu davranışın ortadan kaldırılmak istenmesidir. Polisin yapmış olduğu uyarılar öncelikle eski hükümlünün tekrar cezaevine geri dönmesini engellemek için yapılmış iken aslında bu uyarıların eski hükümlünün toplumsal yaşama yeniden katılma sürecini kolaylaştırma işlevine sahip olduğu söylenebilir.

Eski hükümlülerin toplumsal yaşama yeniden katılabilmesinin en temel adımlarından biri bir işe sahip olmaktır. Çalışma hayatında yer almak aynı zamanda eski hükümlülerin toplumsal yaşama uyum sağlamasını kolaylaştırmaktadır. 'Eski hükümlü' olmak çalışma hayatına yeniden

katılabilme ve mesleğini yapabilme konusunda bir engel oluşturabilmektedir. Cezaevinden çıkar çıkmaz eski hükümlüler eski işine geri dönememe, mesleğini yapamama, iş bulamama gibi sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Bu sorunlar eski hükümlülerin tekrar suç işlemesini kolaylaştırmaktadır.

Filmde cezaevinden yeni çıkan Ruth'un eski işine geri dönmek için işyerine gittiği görülmektedir. Uzun süre cezaevinde olan Ruth tekrar dışarı çıktığında işine ve mesleğine geri dönebileceğini düşünmektedir. Eski hükümlülerin bununla ilgili yaşadıkları sorunların farkında olan polis ise Ruth'un işsiz kalmaması için bir öneri de bulunmuştur. Bununla ilgili diyalog şöyledir:

Polis: Başarının sırrı bir işinin olmasıdır. Ya işin olacak ya da arayacaksın.

Ruth: İşim var. Marangozluk.

Polis: Hm. Sonuç alamazsan deniz ürünleri paketlemede işin hazır. Adamım gönderdiklerimi deneme amaçlı işe alır.

Ruth: Gerek yok.

Polis: Kartı al.

Ruth kartı alır.

Polis ile Ruth arasında geçen konuşma göstermektedir ki eski hükümlülerin toplumsal yaşama yeniden katılarak suçtan uzaklaşmalarını sağlayan temel faktör iş bulabilmeleridir. Ancak 'eski hükümlü' etiketine sahip olma nedeniyle istihdam edilme olasılıklarının azaldığı gerçeği unutulmamalıdır (Kara, 2014: 2). Çalışma hayatına katılma süreci ne kadar hızlı olursa eski hükümlülerin toplumsal yaşama uyum sağlaması da o denli kolay olmaktadır.

Eski hükümlüler cezaevinden çıktıktan sonra aile ve arkadaşları tarafından kolayca benimsenememektedir. Bu durum eski hükümlülerin yalnızlaşmasına ve gidecek yerlerine olmamasına neden olmaktadır. Filmde de Ruth'un cezaevinden çıktıktan sonra kötü bir mahallede (Çin mahallesi) yaşamını sürdürdüğü, bu mahallede bir hostelde kaldığı görülmektedir. Hatta filmde eski hükümlünün böyle bir sorunla karşılaşmaması için kalacağı yerin polis tarafından ayarlandığı dikkat çekmektedir. Böylece eski hükümlünün barınma sorunu çözümlenerek toplumsal yaşama katılımı teşvik edilmektedir.

Filmin başka bir sahnesinde ise yirmi yıl cezaevi yaşantısından sonra dışarı çıkan Ruth'un gündelik hayata uyum sağlamakta zorlandığı görülmektedir. Dışarı artık ona yabancı gelmektedir. Sokakta yürüyen insanlar, korna sesleri, gürültü, kalabalık vb. gibi dışarıyı temsil eden özelliklerin hepsini unutturmuştur. Sokakta yürümekte zorlanan Ruth'un bu hali dışarıya alışmak ve tekrar topluma uyum sağlamak için desteğe ihtiyacı olduğunu göstermektedir.

Filmde göze çarpan diğer bir öğe ise genel olarak Ruth'un mutsuz, soğuk ve karamsar bir tavrının olmasıdır. Ruth'un bu tavrında uzun süre cezaevinde kalmış olmasının ve hayatına yeniden devam edebilmenin zorluklarıyla mücadele etmesinin etkisi olduğu söylenebilir.

Suçlunun Toplumsal Yaşama Yeniden Katılma Sürecinde Mağdurun Rolü

Suç olgusunun beraberinde birtakım mağduriyetleri ortaya çıkardığı ve suçtan dolayı doğrudan mağdur olanların yanı sıra onlarla birlikte çevrelerindeki kişilerinde bu mağduriyeti yaşadığı görülmektedir (Yavuz, 2019: 28).

Mağdur bilimi olarak tanımlanan viktimolojinin kurucularından olan Mendelsohn'un tanımına göre 'mağdur, ekonomik, politik, sosyal, psikolojik ve fiziki hatta doğal (felaketler) faktörlere

bağlı olarak ortaya çıkan ve üzüntü veren sonuçlarla karşı karşıya kalan kişidir (Lopez ve Bornstein, 1995: 45). Hukuk terimi olarak mağdur, yasaların ihlal edilmesi nedeniyle fiziksel veya ruhsal yaralanmada dahil olmak üzere manevi acılar çeken, ekonomik kayıplar yaşayan ve temel haklarının zayıflamasıyla maddi ve manevi zarar gören kimse olarak tanımlanmaktadır (Tamer ve Yılmaz, 2013: 3). Tanımlara baktığımızda ekonomik, fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan zarar gören kişi ve kişilerin mağdur olarak ifade edildiğini görmekteyiz.

Filmde mağdur olarak cinayete kurban giden polisin ailesine yer verilmiştir. Ölen polisin eşi ve iki oğlu bulunmaktadır. Eşi hasta ve bakıma muhtaçtır. Oğullarından biri evli ve çalışıyordu diğeri ise bekar ve işsizdir. Polis memurunun oğulları Ruth'un cezaevinden erken tahliye edildiğini öğrenir. Cezaevinden erken tahliye edilmesini hoş karşılamamışlardır. Bu durum intikam duygusunun doğmasına neden olmuştur.

Kardeş 1: Buna izin verecek miyiz? Babamı öldürelü yirmi yıl oldu ve onu iyi halden erken tahliye ediyorlar. Nedir bu? Sence babam bunu mu isterdi?

Kardeş 2: Babamın ne isteyeceğini nereden bileyim? Beni dinle zaten yapabileceğimiz bir şey yok.

Kardeş 1: Bir düşün sen ve ben. Birkaç beyzbol sopasıyla.

Kardeş 2: Tüm sorunlarımızı çözerdi sonra hadi dostum.

Kardeş 1: Gittim onun çıkışını izledim.

Kardeş 2: Artık peşini bırakmalısın.

Kardeş 1: Benimle değil misin yani?

Kardeş 2: Hayır seninle değilim. Bir ailem, işim, çocuğum var.

Bu ifadeler göstermektedir ki kardeşlerden birinin (Steve) ailesinin ve mutlu bir yaşantısının olması intikam alma düşüncesini engellemektedir. Ancak diğer kardeş (Keith) intikam alma konusunda ısrarcıdır. Steve ile bir konuşmasında 'O dışarda özgür dolaşılıyor. Bir işi ve sevgilisi var. Hiçbir şey olmamış gibi yaşıyor. Adil olup olmadığını sen söyle' ifadeleri Keith'in verilen cezayı yetersiz bulduğunu ve suçlunun toplumsal yaşama yeniden katılmasını onaylamadığını göstermektedir. Bu nedenle Keith suçludan intikam almak ve suçluya kendi ceza vermek istemektedir. İntikam almak; adaletsizlik durumunu düzeltmek, kişinin öz saygısını tekrar kazanmasını sağlamak, sonraki adaletsizliklere engel olmak gibi amaçlara hizmet etmektedir (Çınar ve Uztuğ, 2015: 42-43). Keith'in intikam almak istemesinin de bu sebeplere dayandığı görülmektedir. Genellikle yaşanan mağduriyet haksızlık nedeniyle ortaya çıktığı için ve insanlara acı verdiği için mağdur olan kişiler farklı tepkiler verebilmektedir. Genellikle bu tepkilerin suçlu olan kişiyi cezalandırma yönünde olduğu söylenebilir.

İntikamla ilgili yapılan araştırmalarda adaletsizlik nedeniyle suçlu ve mağdurun ancak benzer olaylar yaşayarak denge sağlanacağını düşündüğü ve intikam alan kişilerin rahatladığı elde edilmiştir. Bir başka araştırmaya göre ise intikam alma duygusunu ortaya çıkaran temel etkenin mağdurun suçlu kişiye bir mesaj iletmek istemesi ve suçluya yaptığı davranışın yanlış olduğunu göstermesidir. Suçlunun intikam alındığını anlaması mağdur için yeterli olmaktadır (Gollwitzer ve Denzler, 2009: 840-844). Keith'in suçlunun dışarda olmasından rahatsız olması ve onu cezalandırmaya çalışması intikam duygusunu tetiklemektedir. Filmde önce intikam almanın yanlış olduğunu düşünen Steve'in daha sonra ailesiyle ilgili sorunlar yaşayınca ilk olarak intikam almaya yöneldiği görülmektedir. Filmin sonunda ise; intikamın ancak kendi yaşadıklarının bir benzerini yaşatarak alınacağına inanan Steve'in, Ruth'un kardeşi olduğunu sandığı Emily'i kaçırmakla tehdit ettiği dikkat çekmektedir. Bu örnek bize intikam alma düşüncesinin bir başka suçu doğurduğunu göstermektedir. Ayrıca mağdurun intikam alma düşüncesinin

suçlu bireyin toplumsal yaşama yeniden katılma ve uyum sağlama sürecini sekteye uğrattığı vurgulanabilir.

“Eski Hükümlü” Olarak Damgalanma

Damgalama konusunda klasikleşen eserlerden biri olan “Damga: Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine” adlı eserinde Goffman, damga kavramını itibarsızlaştırılmış bir sığata işaret etmek için kullanmıştır. Bu sığata sahip olan bireyler toplum tarafından istenmeyen bir farklılığa sahiptir. Damgalanan bu bireyler, normal bir insandan farklı, lekeli, eksik, değişik, istenmeyen ve önemsenmeyen kişilerdir. Tüm bunlar bireyin örselenmiş bir kimliğe sahip olmasına neden olur (Goffman, 2022: 28-31). Goffman, damgalanan bireyleri üç kategoride ele almaktadır:

- 1) Bedeninde fiziki değişiklikler olanlar,
- 2) Karakter bozukluğu olanlar; ruhsal sorunları olanlar, hapis yatanlar, bağımlılar, alkolikler, eşcinseller, işsizler, intihar girişimde bulunanlar vb.
- 3) Irka, ulusa ve dini inanışa bağlı olarak ortaya çıkan etnolojik damgalar; bunlar, soy bağıyla ailedeki tüm bireylere aktarılmaktadır (Goffman, 2022: 33). Bu kategoride yer alan bireyler toplumda öteki olarak görülerek toplumsal yaşama katılma sürecinde dezavantajlı konumda yer almaktadır. Dezavantajlı gruplardan biri olan eski hükümlüler Goffman’ın belirttiği ikinci kategoride yer almaktadır. Eski hükümlüler cezalarını tamamlamış olsalar bile suç işlemiş olmaları gerçeği onların toplumda istenmeyen ve önemsenmeyen kişilere dönüşmelerine neden olmaktadır. Bu durumda bireylerin toplumda eski hükümlü veya suçlu damgasını almasını sağlamaktadır. Sahip olunan damga eski hükümlülerin toplumsal yaşama yeniden katılma sürecinde karşısına çıkmakta hem çalışma hayatı hem sosyal yaşam artık bu damgadan bağımsız bir şekilde sürdürülememektedir.

Filmde eski hükümlü olan Ruth’un toplumsal yaşama yeniden katılma ve uyum sağlama sürecinde yaşamış olduğu damgalanma durumu çarpıcı bir şekilde ele alınmıştır.

Filmde Ruth cezaevinden çıkınca işe kabul edildiğini gösteren bir belge ile işyerine gitmiştir, ancak işyerinde beklemediği bir durumla karşılaşarak işe alınamayacağı ifade edilmiştir. Ruth hem mesleğinin hem de tecrübesinin olması nedeniyle böyle bir durumla karşılaşacağını düşünmemiştir. Ruth’un cezaevine girmeden önce marangoz olduğu cezaevinden sonra ise “katil veya eski hükümlü” olarak damgalandığı görülmektedir. Sahip olduğu bu damga çalışma hayatına katılmasında engel oluşturmaktadır. İşveren ile Ruth arasında geçen diyalog bu durumu örnekler niteliktedir:

İşveren: Ne diyeceğimi bilmiyorum.

Ruth: Burada ikinci vardiyada başlayacağım yazıyor.

İşveren. Hayır.

Ruth: Marangozluk sertifikam var. Bir yıl kaynakçılık yaptım.

İşveren: Kuş yuvalarına ve trafik levhalarına ihtiyacım yok. Tamam mı?

Ruth: Acaba ben işe alındıktan sonra biri seni mi aradı?

İşveren Ruth’a bakar ve Ruth tamam der. İşveren gözüyle kapıyı gösterir.

(Bu konuşma üzerine Ruth polisin ona verdiği karttaki iş adresine gider ve orada işe başlar.)

Diyalog göstermektedir ki “eski hükümlü veya suçlu” olarak damgalanmak çalışma hayatında meslekten bir adım önde gelmekte, bu durum eski hükümlülerin işe alınma sürecinde

işverenlerde bir önyargı oluşturmaktadır. İşverenler eski hükümlülerin cezalarını tamamlamış olmalarına rağmen sahip oldukları damga nedeniyle onları çalıştırmak istemezler. Diyalogda işverenin eski hükümlünün mesleğini icra ederken yetersiz olabileceği düşüncesi de göze çarpmaktadır.

Filmde Ruth marangozluk işine kabul edilmeyince polisin ona önerdiği deniz ürünleri paketleme işine gitmiştir ve orada işe başlamıştır. Ruth'un genelde sosyal hayatta pek kimseyle sohbet etmediği görülmektedir. İşyerinde de genellikle tek başına hareket etmektedir. Filmin ilerleyen sahnelerinde Ruth'un işyerinde beraber çalıştığı Blake ile tanıştığı görülmektedir. Blake ile arkadaş olan Ruth ara sıra beraber zaman geçirmeye başlamışlardır. Ruth'un tek arkadaşının Blake olduğu söylenebilir. Ruth ile Blake arasındaki arkadaşlık ilişkisi Ruth'un sohbet esnasında cezaevinden yeni çıktığını açıklamasıyla sekteye uğramıştır. Ruth ile Blake arasında geçen diyalog şöyledir:

Blake: Aklından geçen bir şey varsa bana söyleyebilirsin.

Ruth: Ben hapisteydim, yeni çıktım.

Blake: (gülür) Kapa çeneni. Ne diyorsun?

Ruth: 20 yıl hapis yattım.

Blake: Ne için?

Ruth: Cinayet.

Blake: Kaza mı?

Ruth hayır anlamında başını sallar ve arkadaşı bir süre susar.

Blake: Özür dilerim.

Ruth: Evet. Tamam sorun değil.

Blake: Ben bunu... bak üzgünüm ama...

Ruth: Hayır anlıyorum.

Ruth masadan kalkar ve ağlayarak gider. İşyerinde de Blake ile konuşmamaya başlar.

Ruth ile Blake arasında geçen diyalogda katil damgasına sahip olmanın arkadaşlık ilişkilerini olumsuz etkilediği görülmektedir. Yeniden sosyalleşmeye çalışan Ruth böyle bir tepki ile karşılaşınca yalnız kalmayı ve iletişim kurmamayı tercih etmiştir. Eski hükümlü bireylerin yeniden sosyalleşme sürecinde yaşadıkları olumsuz deneyimler onların daha fazla toplumdan uzaklaşmasına neden olmaktadır.

Yaşanan bu olumsuz deneyim çalışma ortamına da yansımıştır. Ruth'un çalıştığı işyerinde eski hükümlü olduğu bilinmiyordur. Ruth çalışma ortamında arkadaşlarıyla iletişim halinde olan sosyal biri değildir. Blake ile yaşadığı olumsuz durumdan sonra Ruth insanlardan biraz daha uzaklaşmıştır. Bu durum Blake'in Ruth ile yaşadıklarını işyerindeki bir arkadaşıyla paylaşması sonucu daha da pekişmiştir. Blake'nin iş arkadaşı Ruth'un polis katili olduğunu öğrenince işyerinde Ruth'a saldırmıştır. İş arkadaşının söylemi şöyledir:

İş arkadaşı: Babam da polis. Seni keserim tamam mı? Benim babamda polis seni aşağılık pislik. Bırak polis katili. Onu parçalayacağım. Git buradan seni burada istemiyoruz. Kolla kendini. Duydun beni dimi?

Bu ifadeler Ruth'un bir polis katili olarak damgalandığını tekrar vurgulamaktadır. Bu damgalanma durumu Ruth'un dışlanmasına da neden olmaktadır. Bu durum işyerinde

çalışanların Ruth'a bakarak konuşmalarında ve Ruth'u işaret ederek göstermelerinde görülmektedir. Böylece Ruth'un eski hükümlü olduğu tüm işyerinde duyulmuştur ve Ruth etiketlenmiştir. Bu olay karşısında Ruth'un sessiz kalması suçlu olduğunu kabullendiğinin bir göstergesidir. Damgalanma ve dışlanma sonucu suçlu bireyler bu etiketleri kabul ederek toplumsal yaşama katılma deneyimlerini sınırlandırmaktadır. Yeniden sosyalleşme ve toplumsal yaşama uyum sağlama konusunda verdikleri mücadeleler artık yerini sahip oldukları etikete göre davranmaya bırakmaktadır.

Filmin başka bir sahnesinde ise yaşanan bu olaylardan sonra Blake, Ruth ile tekrar konuşmaya çalışmıştır. Konuşmada her ne kadar Blake, Ruth'un sabıkalı olduğunu öğrendiğinde tepki vermiş olsa da kendisinin de eski bir sabıkalı olduğu gerçeğini ifade etmiştir. İki eski hükümlü arkadaşlıklarını devam ettirmek isteseler bile gözetim sürecinde birbirleriyle iletişim kurmamaları gerektiğini bilmektedir. Blake eski sabıkalı olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

Blake: Hey Ruth bir saniye bekler misin?

Ruth: İstemiyorum dedim.

Blake: Söylemek istediğim bir şey var. Sonra seni rahat bırakacağım. Tamam Ruth Ruth lütfen.

Ruth: İstemiyorum Hayır. İstemiyorum dedim. İstemiyorum.

Blake: Bak lütfen bende sabıkalıyım. Cezam bir buçuk yıl önce bitti. Özür dilerim Ruth sen beni çok ettin. Söylediğinde dondum kaldım ve sonra birine anlattım pişman oldum. Ama sen hale gözetimdesin dimi?

Ruth başını sallar.

Blake: Evet, sabıkalılarla dolaşamazsın. Yani şu anda burada durmamız bile bir ihlal. Ruth biriyle konuşmak zorundaydım ama bir şekilde duyuldu. Neyse özür dilerim, her şey için özür dilerim.

Biraya gelen eski hükümlülerin tekrar suç işleme ihtimallerinin yüksek olduğu düşünülmektedir. Erken tahliye edilen eski hükümlülerin gözetim sürecinde bu durum bir kural olarak belirtilmektedir. Eğer suçlularla temas olursa eski hükümlü bireyin tekrar cezaevine geri döneceği belirtilmektedir. Ruth'un cezaevine geri dönmemesi için Blake ile arkadaşlığı sona ermiştir.

Filmde eski hükümlünün damgalandığını gösteren diğer bir olay ise şöyle gelişmiştir. Ruth cinayet olayının yaşandığı eski evine gitmiştir. Ruth eve yeni birilerinin (John ve Liz çifti) taşındığını görmüştür. Ruth geçmişi hatırlayarak evi izlerken Liz onu fark ederek eşine (John'a) haber vermiştir. John, Ruth ile konuşmak için bahçeye çıkmıştır ve sohbet esnasında Ruth'a isterse evin yeni halini görebileceğini söylemiştir. Bu daveti kabul eden Ruth evde kız kardeşiyle yaşadıklarını ve cinayet gününü hatırlayınca evden gitmiştir. Peşinden giden John, Ruth'u otobüs durağına kadar bırakmıştır. Bu esnada Ruth, John'a aradığı kardeşinden bahsederek yardım istemiştir. Buraya kadar herhangi bir sorun yaşanmazken Ruth'un polis katili olduğunu öğrenen John ve Liz çifti arasında şöyle bir diyalog geçmiştir:

Liz: Bana nasıl söylemezsin?

John: Öğrendikten sonra davasına bakmayacaktım.

Liz: Bu eve, çocuklarımın yanına geldi.

John: Evet haklısın öğrendiğimde sana söylemeliydim. Özür dilerim.

Liz: Bir katil cinayetini yeniden yaşamak için mutfağıma girdiğinde bunu bana söylemelisin. Tanrı aşkına John. Bir dakika ne demek davasına bakmayacaktım.

John: Bugün ofise geldi.

Liz: Hayıt hayır hayır.

John: Hiçbir şeyi yeniden yaşamıyordu. O bir travmaydı.

Liz: O kadın onu bir çatışma esnasında öldürmedi. Onu gözünü bile kırpmadan vurdu.

John: O kadın ıslah sisteminden geçti. Bunun faydadan çok zarar verebildiğini...

Liz: Eğer senin siyah çocuklarından biri o ıslah sisteminden geçmiş olsaydı çoktan ölmüştü.

John: Bak demek istediğim o cezasını çekti ve onun da hakları var.

Liz: Haklarından bahsetmiyorum yalanlarından bahsediyorum.

John: Çünkü gerçeği söylediğinde hakları verilmiyor. Bunu sende benim kadar biliyorsun.

Liz: Hayır bu kadın için gerçek bu değil. Ona hakları çok görülmüyor çünkü kendine kolaylıkla senin gibi yufka yürekli bir avukat bulabiliyor.

John: Hayır onun gerçeği bu.

Liz: İşini nasıl yapacağını söyleyemem. Ama onu buradan uzak tutacaksın.

Bu ifadeler normal bir birey ile eski hükümlü veya polis katili olarak damgalanan bir bireye yönelik tutumların ve düşüncelerin nasıl değiştiğini göstermektedir. Sahip olunan damga bireyi tehlikeli ve güvenilmez yapmaktadır. Ayrıca böyle bir damgaya sahip olmak bireyin tekrar kolay suç işleyebileceği düşüncesini de ortaya çıkarmaktadır. Bunlara ek olarak işlenen suç türüne bağlı olarak eski hükümlünün değerlendirildiği görülmekte ve toplumun tepkisi suça göre değişebilmektedir. Filmde polis katili olan Ruth'un sıradan bir katil olmadığı polis katili olduğu vurgusu dikkat çekmektedir. Bu durum eski hükümlünün toplumsal yaşama katılmasını daha da zorlaştırmaktadır.

Eski hükümlü veya katil damgasına sahip olan Ruth'un toplumsal yaşama yeniden katılma sürecinde sürekli bu damgalanmayla karşılaşması toplumsal yaşama uyum sağlama sürecini zorlaştırmaktadır. Bu damgayla baş etmeye çalışan Ruth'un mücadele etmeyi bırakarak değişmeyi değil sahip olduğu damgayı kabullenmeye başladığı dikkat çekmektedir. Bu durumu ifade eden diyalog şu şekildedir:

Ruth: Bir iyilik yapıp seni nutuk atma zahmetinden kurtaracağım. Her şeyi ... ettim. Dediğin gibi başımı eğmedim. Haklıydın her yerde polis katiliyim.

Polis: Sana nutuk atacak olsam diğerlerine söylediklerimi söylerim. Sana ne olacağına sen karar verirsin. Çünkü bu dünya sandığın gibi bir yer değil. Hapiste öğrendiğin her şey seni geri dönüş yolunda tutmaya yarar.

Ruth: Burada insanlar içerdekilerle tıpatıp aynı. Tıpatıp.

Polis: Peki sen aynı olmak istiyor musun?

Bu ifadeler polisin, Ruth'un başarabileceğine inandığını göstermektedir. Cezaevi sonrası hayatlarında yenilgiler ve hayal kırıklıkları yaşayan eski hükümlüler için sosyal destek toplumsal uyumlarını kolaylaştırmaktadır. Yalnızlık duygusuyla baş etmek zorunda kalan eski hükümlülerin yeniden toplumsal yaşama katılabilmeleri için olumlu söylemlere ihtiyaçları vardır.

Cezaevine giren bireylere yönelik insanların önyargıları, olumsuz düşünceleri ve duyguları vardır. Tüm bu olumsuzluklar damgalamanın temelini oluşturmaktadır. Damgalamaya neden olan unsurların içinde en büyük pay önyargılardan oluşmaktadır. Genellikle suçlu bireylere

yönelik damgalayıcı tutum ve davranışların altında bu kişilere karşı oluşan korku ve güvensizlikler bulunmaktadır. Ayrıca damgalanan kişi bu tutum ve davranışlar nedeniyle tehditlere, başarısızlıklara ve kavgalara maruz kalmaktadır. Bu durum kişinin özgüvenini ve özsaygısını kaybetmesine ve kişisel benliğinin zarar görmesine neden olmaktadır (Kocabaşoğlu ve Aliustaoğlu, 2003: 191).

Filmde cezaevinden yeni çıkan eski hükümlüye yönelik insanların bakış açılarını gösteren sahneler bulunmaktadır. Bu sahnelerden birinde Ruth'un kardeşinin koruyucu ailesinin Ruth'un cezaevinden çıkmasıyla beraber çok endişelendiği görülmektedir. Aile, Ruth'un kızlarına ulaşmasından ve iletişim kurmasından çok korkmaktadırlar. Bu durumu engellemek için de koruyucu aile (Michael ve Rachel Malcolm) Ruth ile avukat (John) eşliğinde görüşmeye karar vermiştir. Ruth ve aile arasında geçen diyalog şöyledir:

Michael: İyi bir hayatı, onu seven bir ailesi ve düzeni var. Şu anda bunu bölmek kimin çıkarına olacak? Bayan Ruth'un hapis yattığı dışında bir şey bilmiyoruz. Anladığım kadarıyla hayatını yeniden kurmaya çalışıyor ama onunla buluştuğunda göreceği fayda nedir?

Ruth: Katie annem doğumunda öldü. Bebekken ona ben baktım. Babam hiçbir şey yapmadı ve o sonunda pes etti. Ama ben pes etmedim, boyun eğmedim. Hayat beş yaşında başlamıyor. Bunlar önemli yıllardı. Sizin çocuğunuz var mı?

Michael: Bundan öncede hayatında çok güzel anlar yaşadığından eminim. Ama hepsi yaptığın şey yüzünden yok oldu.

Ruth: Beni gerçekten hatırlamıyor mu?

Michael: Hatırlamıyor.

Ruth: Ben buna inanmıyorum. Beni hatırlamadığına inanmıyorum. Mahkeme emrinden haberi var mı? Biliyor mu?

Michael: Bana asıl şaşırtıcı gelen nedir biliyor musun? Buraya kızımızın iyiliği için değil kendi isteklerin için gelmiş olman.

(...)

Ruth: Saygıdan mı bahsediyorsun? Ben hayatımın yirmi yılını senin elbise dolabın kadar bile olmayan bir hücrede geçirdim. Tam yirmi yıl boyunca gelecek en küçük haberi bekledim. Ne hakla bana yokmuşum gibi davranabiliyorsunuz? Çünkü ben varım.

Bu diyalog ailenin eski hükümlü olan Ruth'u yok saydığı ve önemsemediğini göstermektedir. Eski hükümlünün cezaevi deneyimi tüm yaşantısının önüne geçerek geçmiş yaşamının yeniden yorumlanmasına neden olmaktadır. Aile, cezaevi görmüş birinin bir başkasına herhangi bir faydası olmayacağını düşünmektedir. Ailenin dışlayıcı ve etiketleyici tutumu karşısında Ruth, kendisinin görmezden gelinmesine ve yaşadıklarının yok sayılmasına öfkelenerek tepki vermiştir. Ailenin tavrında Goffman'ın (2022: 77-115) vurguladığı gibi suçlu bireyin, cezaevinden sonraki hayatında gözden düştüğü, itibarının kalmadığı ve normal dışı olarak görüldüğü dikkat çekmektedir. Bu kişi artık toplum tarafından "öteki" olarak tanımlanmaktadır. Filmde de Ruth'un kardeşi için bir "öteki"ye dönüştürüldüğü ve dışlandığı görülmektedir.

Filmin en çarpıcı sahnesi ise filmin sonuna doğru gösterilmektedir. Bu sahnede Ruth'un tüm yaşadıklarına rağmen polis katili olmadığı görülmektedir. Geçmişte kardeşi ile beraber yaşadığı evden çıkarılmak zorunda kalınca evde talihsiz bir olay yaşanmıştır. Kardeşi henüz beş yaşındayken silahı alarak yanlışlıkla kullanmıştır. Bu yüzden tüm suç Ruth'a kalmıştır. Filmin başından itibaren suçlu olarak damgalanan Ruth'un aslında suçsuz olduğu, Ruth'a yönelik önyargılı bir yaklaşımın Ruth'un tüm yaşamını etkilediği görülmektedir. Bireyin suçlu olarak

etiketlenme sürecinde toplumun etkili olduğu belirtilebilir. Ruth'un suç işleyip işlemediği ya da neden suç işlediğinin hiç önemsenmemesi ve toplumun Ruth'u suçlu olarak damgalaması ve bu damgalama sonucu Ruth'a yönelik tutum ve davranışlar damgalanma kuramının düşüncelerini destekler niteliktedir. Damgalama kuramının suçlunun neden suç işlediği ile değil toplumun suça verdiği tepki ile ilgilendiğini hatırlamakta fayda vardır.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Toplumlarda suçun kaçınılmaz olduğu gerçeği günümüzde suçlu ve eski hükümlülere yönelik önyargılı, dışlayıcı ve damgalayıcı bir bakış açısından uzaklaşılması gerektiğini göstermektedir. Suçlu ve eski hükümlülere yönelik toplumla bütünleşmelerini engelleyen bu bakış açısı bireylerin toplumdaki daha fazla uzaklaşarak yalnızlaşmasına ve tekrar suça itilmesine neden olmaktadır. Yaşanan bu dezavantajlılığın ortadan kalkması için toplumun bu konuda farkındalığının artırılmasında filmlerin önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Bu çalışma "The Unforgivable" filminde eski hükümlü bir bireyin toplumsal yaşama yeniden katılma ve uyum sağlama sürecinde yaşadığı zorlukları ele alarak toplumsal bir soruna işaret etmektedir. Filmde göstermektedir ki toplumda "suçlu veya eski hükümlü" olmak bireysel kimliğin önüne geçmekte ve toplumsal yaşamın her alanında bireyin mücadele etmesini gerektirmektedir. Birey bu süreçte mesleğini, işini, ailesini, arkadaşlarını kaybedebilmektedir. Bireyin vermiş olduğu kayıplar yeniden hayata başlamasını ve toplumsal yaşamla bütünleşmesini zorlaştırmaktadır. Ayrıca damgalanma, dışlanma ve etiketlenme deneyimlerinin de eklenmesi eski hükümlünün toplumsal yaşama yeniden katılmasına ve uyum sağlamasına engel oluşturmaktadır.

"The Unforgivable" filmi suç ve suçluluk konusunda tekrar düşünmemizi sağlamaktadır. Suçlu ve eski hükümlü olarak damgalanan bireylerin cezalarını tamamlamış olmalarına rağmen cezaevi sonrası yaşamlarına geçmişleriyle devam ettiklerini ve cezalarının bitmediğini göstermektedir. Film damgalanan ve dışlanan eski hükümlünün yaşadığı zorlukları göstererek bu dezavantajlılık durumunun ancak toplumun affedici, bağışlayıcı, bütünleştirici ve sosyal içerme odaklı tutum ve davranışlarıyla mümkün olabileceğine işaret etmektedir.

"The Unforgivable" filminden hareketle eski hükümlülerin toplumsal yaşama yeniden katılma ve uyum sağlama pratikleriyle ilgili yapılabilecek çıkarımlar şunlardır;

- Eski hükümlülere ön yargıyla yaklaşılmaktadır.
- Eski hükümlülerin gereksiz, işe yaramaz ve tehlikeli olduğu düşünülmektedir.
- Eski hükümlülerin tekrar suç işleme ihtimalinin yüksek olduğuna inanılmaktadır.
- Eski hükümlüler cezaevinde cezalarını tamamlasalar bile cezaevinden çıkınca toplumsal yaşamda cezaları devam etmektedir.
- Eski hükümlüler güvenilir insanlar olarak değerlendirilmemektedir.
- Eski hükümlülerin tekrar topluma katılması haksızlık olarak görülmektedir.
- Eski hükümlüler çalışma hayatında tercih edilmemektedir.
- Eski hükümlüler ev (barınacak yer) bulmakta zorluk yaşamaktadır.
- Eski hükümlüler cezaevlerinden sonraki yaşamlarına sabıkalı olarak devam etmektedir.
- Eski hükümlülere toplum işledikleri suça göre ceza vermektedir.
- Eski hükümlülerin suç işleyip işlemediği sorgulanmamaktadır.
- Eski hükümlülerin suç geçmişi unutulmamaktadır.
- Eski hükümlüler insanlarla iletişim kurmaktan çekinmektedir.
- Eski hükümlüler yalnızlık duygusuyla başa çıkmaya çalışmaktadır.
- Eski hükümlüler toplumsal yaşamdan dışlanmaktadır.

- Eski hükümlüler sahip oldukları damga ile yaşamlarına devam etmektedir.
- Eski hükümlüler mağdurların intikam alma düşüncesiyle mücadele etmek zorunda kalmaktadır.
- Eski hükümlüler sahip oldukları damgayı kabullenerek toplumla bütünleşmekten vazgeçebilmektedir.
- Eski hükümlülerin sabıkalı olmaları dezavantajlılık durumlarını arttırmaktadır.
- Eski hükümlüler toplumsal yaşama yeniden katılma sürecinde sosyal desteğe ihtiyaç duymaktadır.

Bu çalışma filmden hareketle Ruth'un gerçek suçlu olmadığı gerçeğinin son sahnede gösterilmesi sonucunda suçlu veya eski hükümlülere yönelik oluşan önyargılı ve olumsuz düşüncelerin, damgalayıcı, dışlayıcı ve ötekileştirici tutum ve davranışların tekrar gözden geçirilmesi gerçeğini hatırlatmaktadır.

Sonuç olarak; suçun ve suçlunun olmadığı bir toplum düşünülemediği için suçluların topluma yeniden katılabilmesi ve topluma uyum sağlayabilmesi için toplumun bu bireylere fırsatlar sunması gerekir. Cezasını tamamlayan eski hükümlülerin toplum tarafından tekrar cezalandırılması bu bireylerde dezavantajlılık durumunu arttırarak toplumsal uyumu zorlaştırmaktadır. Eski hükümlülerin toplumsal yaşama uyum sağlamasını kolaylaştıracak toplumsal bütünlüğü sağlayan mekanizmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu noktada filmler eski hükümlülerin toplumsal yaşama yeniden katılma ve uyum sağlama süreçlerini kolaylaştırmak amacıyla bireylerde farkındalık oluşturmak için etkili bir araç olarak kullanılabilir.

KAYNAKÇA

- Atkin, C. A. and Armstrong, G. S. (2011). Does The Concentration of Parolees in a Community Impact Employer Attitudes Toward the Hiring of Ex-offenders? *Criminal Justice Policy Review*, 24 (1): 71-93.
- Barker, C. and Galasinski, D. (2001). *Cultural Studies and Discourse Analysis: A Dialogue on Language and Identity*. Sage.
- Baydoğan, H. (2012). *Dezavantajlı Gruplara Yönelik Aktif İstihdam Politikalarının Etkinliği*, (Basılmamış Yüksek Lisan Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Bilgiç, Ş. (2014). Mahkûmların Suç Algısı. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2014 (3): 8-17.
- Bozok, N. (2011). Ben Değerliyim Nar Taneleri: Güçlü Genç Kadınlar Mutlu Yarınlar Projesi Güçlenme Hikâyeleri Biriktiriyor, *Sosyolojik Değerlendirme Raporu*, Boyner Yayınları, İstanbul.
- Çınar, T. ve Uztuğ, F. (2015). Tüketicilerin Yaşadıkları Olumsuz Satın Alma Deneyimlerine Tepkileri: İntikam mı, Misilleme mi? *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 3 (2): 40- 56.
- Diken, B. and Laustsen, C. B. (2010). *Filmlerle Sosyoloji*, (Çeviren, Ertekin, S.), İstanbul: Metis Yayınları.
- Dijk, T. Van (2000). Opinions and Idologies in The Press. (Editör) A. Bell, P. Garrett.: *Approaches to Media Discourse* (ss: 21-63), Blackwell, Massachusetts.
- Erkul, İ. (1976). Eski Hükümlüler ve Çalışma Sorunları, *Eskişehir İktisadi İlimler Akademisi Dergisi*, C.12, 386-387.

- Erkul, İ., Altan, Ö.Z. ve Gerek, N. (1984). *Sosyal Politika Dersleri* (Cilt II). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Goffman, E. (2022). *Damga Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar*, Ankara: Heretik Yayınları.
- Gollwitzer, M. and Denzler, M. (2009). What Makes Revenge Sweet: Seeing the Offender Suffer or Delivering a Message? *Journal of Experimental Social Psychology*, 45 (4): 840-844.
- Görgülü, T. (2021). Suç ve Suçlu Davranışına Kuramsal Bir Bakış: Psikolojik Bakış Açısıyla Adli Sistemde Psikolojik Değerlendirme ve Uygulamaları, *Akademik Açı*, 1(1): 59-70.
- Güçlü, İ. ve Akbaş, H. (2019). *Suç Sosyolojisi Kavram Teori Uygulama*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Gültekin, G. ve Aydınlioğlu, Ö. (2020). Sosyal Sorumluluk Aracı Olarak Sinema: Halam Geldi Filminin Sosyolojik Analizi. *Platon'un Mağarasından Sinema Perdesine Sosyolojik Film Okumaları* (ss: 73-102). Konya: Literatürk Academia.
- Harding, D. J. (2003). Jean Valjean's Dilemma: The Management of Ex-Convict Identity in The Search for Employment. *Deviant Behavior*, 24 (6): 571- 595.
- Hirschfield, P. J. and Piquero, A. R. (2010). Normalization and Legitimation: Modeling Stigmatizing Attitudes Toward Ex-offenders. *Criminology*, 48 (1): 27-55.
- https://en.wikipedia.org/wiki/The_Unforgivable [Erişim tarihi 24.12.2023].
- <https://www.adjustbrand.com/haberler/dijital/ulkelere-gore-en-populer-dijital-yayin-platformlari/> [Erişim Tarihi 24.12.2023].
- Kara, T. (2014). Eski Hükümlülerin İstihdamında Yaşanılan Güçlükler ve İşkur'un Bu Konudaki Rolü. Uzmanlık Tezi. Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Kocabaşoğlu N. ve Aliustaoğlu S., (2003). Bir Kavram Olarak Stigmatizasyon. *Yeni Symposium*, 41 (4): 190-192.
- Levitas, R., Pantazis, C., Fahmy, E., Gordon, D., Lloyd-Reichling, E., Patsios, D. (2007). The Multi-Dimensional Analysis of Social Exclusion. *Department of Sociology and School for Social Policy Townsend Centre for the International Study of Poverty and Bristol Institute for Public Affairs University of Bristol*, (ss: 1- 14).
- Lopez, G. and Bornstein, S. (1995). *Victimologie Clinique*, (Editör) Maloine. Paris.
- Lund, R., Hyde, R., Kempson, D., and Clarke, P. (2002). Women's Needs After Release from Prison to a Rural Community. *Journal of Correctional Health Care*, 9 (3): 271–288.
- Macit, R. (2017). Uyuşturucu Satıcıları: Damgalanmışların Suç ve Ceza Anlayışı. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 20 (2): 173-199.
- Mathivanan, J., Vigneshwaran, K. and Sinu, E. (2015). Do Movies Influence Smoking Among Adoloscents. *International Journal of Health and Research (IJHSR)*, 5 (5): 458-464.
- Mayer, S. (2003). "What is a Disadvantaged Group? Effective Communities Project, Minneapolis. http://www.effectivecommunities.com/pdfs/ECP_DisadvantagedGroup.pdf. [Erişim Tarihi 26.12.2023].
- Parker, I. (1992). *Discourse Dynamics: Critical Analysis for Social and Individual Psychology*. Londra: Routledge.
- Pollack, S. (2007). I' m Just Not Good in Relationships: Victimization Discourses and The Gendered Regulation of Criminalized Women. *Feminist Criminology*, 2 (2): 158-174.

- Roberts, C., Kennedy, S. and Hammett Theodore M. (2004). Linkages Between Inprison and Community-based Health Services. *Journal of Correctional Health Care*, 10 (3): 333–368.
- Sapancalı, F. (2005). Avrupa Birliği'nde Sosyal Dışlanma Sorunu ve Mücadele Yöntemleri. *Çalışma ve Toplum*, 3 (6): 50-106.
- Savaş, G. ve Eryalçın, T. (2020). Eski Hükümlülerin ve Denetimli Serbestlik Yükümlülerinin İstihdamı Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31 (2): 336-367.
- Şahin, Ş., Ökmen, B. ve Kılıç, A. (2018). Söylem Analizi Model Önerisi. *Uluslararası Öğrenme Öğretim ve Eğitim Araştırmaları Kongresi*. Amasya. (ss: 752-760).
- Tamer, İ. ve Yılmaz, E. (2013). Ceza Adalet Sisteminde Mağdur Hakları İnceleme Raporu, Ankara: Adalet Bakanlığı İç Denetim Birimi Başkanlığı.
- Tıkaç, S. (2015). Nitel Veri Analiz Programlarının Veri Analizinde Kullanımı: NVivo'ya Bir Bakış, (Editör) F. N. Seggie ve Y. Bayyurt.: *Nitel Araştırma Yöntem, Teknik Analiz ve Yaklaşımları* (ss: 260-371), Ankara: Anı Yayınları.
- Triplett, R. and Upton, L. (2016). Labeling Theory: Past, Present, and Future. (Editör) Alex R. Piquero.: *The Handbook of Criminological Theory*, (ss.271-289), UK: Wiley - Blackwell.
- Ulusal, D. (2020). Dijital Çağda Sinemanın Dönüşümü. (Editör) B. Kayıhan.: *Dijital Çağda Kitle Kültürü, Eğlence ve Sanat* (ss: 283-302), Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Yavuz, Y. (2019). Suç Mağduru Olma Korkusuna Sosyolojik Bir Bakış. *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, (4): 28-52.
- Yıldırım, E. (2018). Toplumsal Yapının Aynası Olarak Sinema: Söylem ve Eleştirel Söylem Analiz Yöntemlerine Göre Ayla Filminin Çözümlemesi. *İNİF E-Dergi*, 3 (1): 234-243.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, Ö. D. (2014). Algılanan Mağduriyetin Affetme Eğilimi ve İntikam Niyeti Üzerindeki Etkisi: Konaklama İşletmeleri Çalışanlarına Yönelik Bir Araştırma. *AKÜ İİBF Dergisi*, 16 (1): 87-105.

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Okul Öncesi Dönem Çocukları ve İlkokul Öğrencilerinin Teknoloji Kullanım Düzeylerinin İncelenmesi*

Kevser Helin YILDIZ, Yüksek Lisan Öğrencisi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir, e-posta: helinyildiz40@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8892-9436>

Doç. Dr. Yakup AKYEL, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Kırşehir, e-posta: yakyel1071@outlook.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3013-2939>

Öz

Bu araştırmanın amacı, okul öncesi dönem çocukları, ilkökuller ve velilerin bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanım düzeylerini belirlemektir. Araştırmada cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, ailenin eğitim durumu, gelir düzeyi ve çocuk sayısı gibi değişkenler ve eğitim kademesi ile teknoloji kullanımları incelenmiştir. Araştırma nicel araştırma yöntemlerinden kesitsel tarama araştırmasına uygun olarak yürütülmüştür. Araştırmanın çalışma grubu, Kırşehir il merkezinde bulunan dördü anaokulu ve biri ilkökuller olmak üzere beş devlet okulunda öğrenim gören 400 okul öncesi dönem çocuğu, 407 ilkökuller 1, 2, 3 ve 4. sınıf öğrencisi ve 805 veliden oluşmaktadır. Araştırmanın sonucunda, öğrencilerin teknoloji kullanım düzeylerinin yüksek olduğu ve zengin bir teknolojik çevrede yaşadıkları tespit edilmiştir. Çocukların yaygın teknolojik araç olan televizyon ile uzun zaman geçirdikleri, buna karşın en az olarak bilgisayara vakit ayırdıkları görülmektedir. Bu çalışma, okul öncesi ve ilkökuller öğrencilerinin teknoloji kullanım düzeylerini ve bu kullanımın çeşitli değişkenlere bağlı farklılıklarını analiz ederken, aynı zamanda ileriki araştırmalar için geniş bir çerçeve sunarak, özellikle ebeveyn tutumları ve farklı eğitim türlerindeki çocukların teknoloji kullanımları üzerine daha fazla araştırma yapılmasının gerekliliğini vurgulama konusunda öneriler getirmektedir.

* Bu çalışma ikinci yazarın danışmanlığında Okul Öncesi ve İlkokul Öğrencilerinin Teknoloji Kullanım Düzeylerinin İncelenmesi adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İlkokul, Okulöncesi, Öğrenci, Veli, Bilgi İletişim Teknolojileri.

Makale Gönderme Tarihi: 28.03.2024

Makale Kabul Tarihi: 06.05.2024

Önerilen Atıf:

Yıldız, K. H. ve Akyel, Y. (2024). Okul Öncesi Dönem Çocukları ve İlkokul Öğrencilerinin Teknoloji Kullanım Düzeylerinin İncelenmesi, *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(5): 354-372.

Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences

2024, 7(5): 354-372. DOI:[10.26677/TR1010.2024.1397](https://doi.org/10.26677/TR1010.2024.1397)

ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

RESEARCH PAPER

Investigating Digital Technology Usage of Preschool and Primary School Students

Kevser Helin YILDIZ, MSc. Student, Kırşehir Ahi Evran University, Institute of Social Sciences, Kırşehir, e-mail: helinyildiz40@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8892-9436>

Associate Prof. Dr. Yakup AKYEL, Kırşehir Ahi Evran University, Faculty of Education, Kırşehir, e-mail: yakyel1071@outlook.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3013-2939>

Abstract

The objective of this study is to delineate the extent of information and communication technologies utilization by children in the preschool and elementary school students and parents. The research scrutinizes variables such as gender, age, grade level, family educational background, income level, and number of children, in addition to the level of education and technology usage patterns. The investigation was conducted following a cross-sectional survey method, which is one of the quantitative research methodologies. The sample group for the study comprises 400 preschool children attending four kindergartens and one elementary school in the central district of Kırşehir, and 407 students from grades 1 through 4 of elementary school, along with their 805 parents. Findings from the research indicate that students demonstrate high levels of technology usage and inhabit an environment rich in technology. The data shows that children spend considerable time with television, a pervasive technological tool, while their engagement with computers is minimal in comparison. This study, while analyzing the technology usage levels of preschool and primary school students and the variations of this usage based on various factors, also presents a broad framework for future research, emphasizing the necessity for more research on parental attitudes and technology usage of children in different types of education.

Keywords: Primary School, Preschool, Student, Parent, Information Communication Technologies

Received: 28.03.2024

Accepted: 06.05.2024

Suggested Citation:

Yıldız, K. H. and Akyel, Y. (2024). Investigating Digital Technology Usage of Preschool and Primary School Students, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 7(5): 354-372.

GİRİŞ

Günümüzde, dijital dünyanın getirdiği yeniliklere uyum sağlamak ve çağın gereksinimlerini karşılamak kaçınılmaz bir gereklilik haline gelmiştir. Teknoloji, günlük yaşam faaliyetlerimizi destekleyen bir araç olmanın ötesine geçmiş, zaman tasarrufu gibi çeşitli avantajlar sunmuştur. Teknolojiyi hayatın her noktasında etkin bir şekilde kullanılmaktadır. 21. yüzyıl, teknoloji alanında hızlı bir ilerleme sürecindedir ve bu durum onu bir 'bilgi çağı' olarak nitelendirmektedir. Her gün, yeni bir teknolojik ilerleme ön plana çıkmakta ve teknoloji kullanımı insanlar için vazgeçilmez hale gelmektedir (Bencik Kangal ve Özkızıklı, 2018: 10). Bireyler olarak, merakımızı tatmin etmek adına çeşitli davranışlar sergilemekteyiz. Bu davranışlardan biri de bilgiye ulaşma arzumuzdur. Bireyde motivasyonu tetikleyen ihtiyaçlar bulunmakta ve bu ihtiyaçlar hiyerarşik bir sıralamayı takip etmektedir. Bilme ihtiyacı bu ihtiyaçlardan biridir. Temel ihtiyaçları karşılanmayan bir birey, kendini tam olarak ifade edemeyecek ve potansiyelini tam anlamıyla ortaya koyamayacaktır (Koyuncu Şahin, 2015: 13). Son 70 yılda yaşanan dönüşüm ve değişimler göz önünde bulundurulduğunda, ihtiyaçlara ilişkin kavramsal şemanın hem görsel formunun hem de aşamalı sırasının teknoloji nedeniyle değiştiğini, dolayısıyla bireylerin ihtiyaçlarını karşılama önceliklerinin teknolojiyle birlikte evrildiğini ifade etmek yanlış olmayacaktır (Dursun, 2010: 239).

Bilgiye ulaşmanın yanında, oyun oynama, eğitim amacıyla alınan uzaktan eğitim gibi pek çok etkinlik teknolojinin yardımıyla daha da kolaylaşmıştır. Özellikle pandemi sürecinde, alışveriş, iş, eğitim gibi faaliyetlerin uzaktan yürütülmesi, teknolojinin insan yaşamına ne denli faydalı olduğunu gözler önüne sermiştir. Ayrıca, bu süreçte sosyal yaşamdan uzak kalmanın çocukları etkilediği görülmüştür; çünkü çocuklar arkadaşlarıyla vakit geçirememiş ve öğretmenleriyle etkileşim kuramamışlardır. Bu teknolojik kolaylaştırıcıların çocuklar üzerindeki etkisini daha da detaylı bir şekilde anlamak adına, geniş bir bilgi ve iletişim teknolojileri perspektifinden bakmak önemlidir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin oldukça geniş bir yelpazede karşımıza çıktığı gözlemlenmektedir. Sürekli değişen ve gelişen teknolojik ürünler, reklam sektörünün de yardımıyla, bireylerin bu ürünlere ulaşma isteklerini artırmaktadır. Bu çağın "yeni nesil" olarak adlandırdığımız, küçük yaşta ama büyük fikirlere sahip çocuklarının teknolojiyi kullanma arzusu da doğal olarak artış göstermiştir. Teknolojinin hızla geliştiği bu dönemde; bilgisayarlar, tabletler, oyun konsolları okul öncesi ve ilkökul çağı çocuklarının oyun materyalleri arasında önemli bir yer edinmiştir (Bencik Kangal ve Özkızıklı, 2018: 14).

Dijital araçlar, karmaşık ve gerçekçi ortamların oluşturulması, fikir alışverişi ve tartışmaların gerçekleşmesi ile öğrenenlerin ilgi ve ihtiyaçlarına uygun öğrenme kaynaklarının sağlanması bakımından yapılandırmacı öğrenme ortamlarının oluşturulmasında oldukça önemli rol oynamaktadır (Molenda, 2008'den Akt. Şumuer ve Yıldırım, 2018). Teknolojinin hayatımıza girmesiyle zaman ve mekân fark etmeksizin insanlar istedikleri kişilerle kolayca iletişim kurabilmektedir. İnsanlar dijital teknoloji sayesinde kendi ilgi alanlarına uygun etkinlikleri sosyal mecralarda bulabilmekte ve bu sayede bireyler arasında sosyal etkileşim de olmaktadır. Yetişkin dünyasında bu kadar alternatif varken çocuklar dünyasında da birtakım değişiklikler meydana gelmiştir. Örneğin; eski çocuk oyunlarının yerini sanal platformların almasıyla çocukların sosyalleşmeleri de değişmiş ve dijital etkileşimler artmıştır.

Çocuğun dâhil olduğu ilk sosyal çevre birimi ailedir. Aile içerisinde geçirilen zaman, görülen tutum ve davranışlar, çocuğun ilerideki karakter özelliklerinin belirlemede pay sahibidir. Bu nedenle aile, çocuğun ilk öğrenme ortamıdır (Çamlıbel, 2010). Yaşadığı ortamdaki kişilerin davranışlarını gözlemleyen çocuk bu kazanımları başka bir duruma uyarlar ve bu özellikleri karakter haline getirir. Örneğin; sürekli büyükanne ya da büyükbaba yanında kalan çocuk onların izlediği televizyon programındaki karakterlerden bir şeyler öğrenebilir. Ancak bu durum

her zaman çok da olumlu olmayabilir, yani şiddet içerikli ya da çocuğun gelişimsel özelliklerine aykırı içerikler çocuğu olumsuz etkileyebilir. Doğumdan, ilkökul eğitim yaşına kadar çocukların gelişim özellikleri, bireysel farklılıkları ve yetenekleri göz önüne alındığında, bu dönem çocukların sağlıklı bir biçimde fiziksel, duygusal, dil, sosyal ve zihinsel yönden gelişimlerini sağlayıcı bir dönem olarak tanımlanabilir (Olgun ve Arslan, 2017: 163). Konca (2019) yaptığı çalışmada, çocukların dijital aktiviteler sırasında aileleriyle kurduğu etkileşimi araştırmıştır. Çocukların dijital aktiviteler sırasında aileleriyle etkileşimlerinde yönlendirme, teknoloji kullanırken aynı anda farklı şeyler yapması, dijital etkinliklerin uygun olmayan içeriklere sahip olması ve dijital etkinliklerle ilgili olmayan durumlarda iletişimsel çatışma ile ilişkilendirilmiştir.

Öğrenme faaliyeti ailede başlar ve okulda devam eder. İlkokula başlamadan önce okul öncesi eğitim alan çocuklar, akranlarıyla zaman geçirmekte ve onlarla etkileşim kurma fırsatı bulabilmektedirler. Böylece çocuklar daha çok davranış edinmekte ve bilgi, beceri ve tutumlarına katkı sağlamaktadırlar. Çoğu çocuk için ekranlar ve cihazlar günlük yaşamın her yerde görülen bir parçasını oluşturuyor. Pek çoğu bisiklete binmeyi ya da ayakkabısını bağlamayı öğrenmeden önce ekranlara tıklamayı, sürüklemeyi ve ekranı büyültüp küçültmeyi öğreniyor (Goodwin, 2018: 15). Hiçbir teknoloji ya da gerçekte hiçbir nesne sadece tek bir amaç için kullanıma sahip değildir. Mesela bir saat, görünüşte belirli bir amaca yönelik olsa bile zamanı söylemek dışında birçok farklı amaca hizmet edebilir. Örneğin; gündüz bir zaman çizelgesine uymak, toplam bisiklet binme süresini hesaplamak, kek pişirme süresini ayarlamak, güneşin doğduğu anı tespit etmek için kullanılabilir (Sismondo, 2015: 140).

Temel düzeyde teknolojiyi bilme gerekliliğiyle beraber teknoloji okuryazarlığını kazandıracak kurum temelde okuldur. Okulların öğretmen ve öğrencilerin çağın bu gerekliliğini yerine getirmesi beklenmektedir (Erdoğan, 2017'den Akt. Kocatürk, 2018: 322).

Çocukluk çağlarında kazandığımız davranışlar gelecek hayatımıza ya da yetişkinlik dönemimize olumlu katkılar sağlamaktadır. Bulduğumuz çevrede etkileşim halinde olduğumuz ailemiz, öğretmenlerimiz ve akranlarımızın her birinden bir şey öğreniriz. Bu öğrendiklerimiz zihnimizin bir yerinde kalır, yeri geldiğinde bu bilgileri kullanırız. Çocukların dijital teknoloji kullanımları da ailesinde gördüğü telefon, bilgisayar gibi cihazlarla ne kadar etkileşimde olursa kullanım sıklığı da o ölçüde artar denilebilir. De Decker ve diğerleri (2012) çalışmalarında, çocukların televizyon (TV) izlemeyi sevme eğiliminde olduklarını ve çoğu velinin çocuklarının TV izleme süresi hakkında endişelerini dile getirmişlerdir. Benzer şekilde Mikelic Preradovic, Lešin ve Šagud (2016) yaptıkları çalışmada velilerin dijital teknolojiye yönelik tutumlarını incelenmiştir, ankete katılan velilerin %99'unun bir bilgisayar, tableti veya akıllı telefonu olduğunu belirtmiş ve veliler, kendilerini endişeli hissettiğini ve çocuklarının teknoloji kullanmasına her zaman izin vermediğini söylemişlerdir. Aileler çocukların teknoloji kullanma sıklığını belli zaman ölçüsünde kullanmasına izin verirse çocuk tüm gününü ekran başında geçirmez ve başka etkinliklerde bulunabilir. Her ne kadar teknoloji ile ilgili olumsuz özellikler vurgulansa da çocukların sosyal ve duygusal gelişiminde teknolojinin yararları da literatürde ifade edilmiştir. Bunlar şu şekilde listelenebilir (Akkoyunlu ve Tuğrul, 2002):

- Çocuğun motivasyonunun arttırması,
- Sorumluluk alma becerilerini geliştirmesi,
- İş birliği ve paylaşımcı olmasını sağlaması ,
- Bilgisayarda verilen işi bitirmekten keyif almaları,
- Daha girişimci olmalarına yardımcı olması olarak sıralanabilir.

Bilgi ve İletişim Teknolojileri (BİT), modern çağın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Bu kavram, iletişim kurma, bilgiye erişim ve elektronik ya da dijital araçlar kullanarak çevremizi

etkileme yeteneklerimizi ifade etmektedir (Siraj-Blatchford ve Siraj-Blatchford, 2003). Bu teknolojik bileşenler, radyo ve televizyon gibi klasik medya platformlarından, bilgisayar ve ağ donanımı, uydu sistemleri ve onlarla ilişkili video konferansı veya uzaktan eğitim gibi uygulamaları içermektedir (Rouse, 2005'ten aktaran Konca, 2014). BİT'nin yoğun kullanımının çocuklar üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkileri olduğu bilinmektedir. Olumlu yönleri arasında, çocukların bilgiye hızlı ve geniş çapta ulaşabilmeleri, yaratıcılıklarını destekleyen araçları kullanabilme ve düşünme yeteneklerini geliştirme bulunmaktadır. Bununla birlikte, çocukların çok fazla ekran başında zaman geçirmeleri, fiziksel aktiviteye yeterli zaman ayırmama, sosyal becerilerin gelişimini engelleme ve sağlık problemlerine neden olabilme gibi olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Bunların yanı sıra, teknolojinin çocuklar üzerindeki etkileri, çocuğun yaşına, teknolojiye maruz kalma süresine ve kullanılan teknolojinin türüne bağlı olarak da değişiklik gösterebilir. Teknoloji kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte, çocukların ekran başında geçirdikleri süre de önemli ölçüde artmıştır. Siraj-Blatchford ve Siraj-Blatchford (2003), çocukların bilgisayar kullanım sürelerinin yetişkinlere göre daha az olması gerektiğini belirtmişlerdir. Onlara göre, 3 yaşındaki bir çocuğun günde ortalama 10-20 dakika ve 8 yaşına kadar günde ortalama 40 dakikadan fazla bilgisayar kullanmaması önerilmektedir.

BİT, eğitim uygulamalarında da geniş ölçüde kullanılmaktadır. Öğrenciler, bilgi araştırması, ödev hazırlama ve iletişim kurma gibi çeşitli amaçlarla teknolojiyi etkin bir şekilde kullanmaktadır. Ancak, eğitim teknolojisinin sadece araç ve gereç olarak algılanması yanıltıcı olabilir. Bu kavram, eğitim-öğretim süreçlerini geliştirmek için tasarlanan ve kullanılan teknikler, sistemler ve yardımcı uygulamaları da içermektedir (Demirel vd., 2005). Teknoloji, radyo, televizyon, cep telefonları, bilgisayarlar, ağ donanımları ve yazılımları, uydu sistemleri ve diğer ilgili uygulamaları içermektedir. Bu teknolojiler, çocukların bilgiye ulaşmalarını, merak ettikleri konuları araştırmalarını ve etrafındaki dünyayla iletişim kurmalarını sağlamaktadır. Aynı zamanda, öğrencilerin ödev yapmak, proje oluşturmak ve hatta öğrenme sürecine aktif katılım sağlamak için bu teknolojileri kullanma eğilimleri bulunmaktadır.

Ancak, teknolojinin çocukların gelişiminde oynadığı rol karmaşıktır ve hem olumlu hem de olumsuz etkileri olabilir. Örneğin, çocukların problem çözme, eleştirel düşünme ve yaratıcı becerilerini geliştirebilecek araçları kullanma yetenekleri, teknoloji kullanımının olumlu yönlerinden biridir. Ancak, teknolojinin aşırı kullanımı, çocukların fiziksel aktivitelerini ve sosyal etkileşimlerini sınırlandırabilir ve bu da genel sağlık ve refahları üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olabilir. Bu nedenle, çocukların teknoloji kullanımını etkili ve sağlıklı bir şekilde yönetmeye yönelik stratejilerin oluşturulması ve uygulanması önemlidir. Bu araştırma, çocukların teknoloji kullanım düzeylerini ve teknolojiye karşı tutumlarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, araştırma, ailelerin çocukların teknoloji kullanımını etkin bir şekilde yönetmelerine yardımcı olabilecek bulgular sağlamayı da hedeflemektedir. Elde edilen bulguların, çocukların bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimini destekleyecek ve teknolojinin olumsuz etkilerini en aza indirecek bir çerçeve oluşturmak için kullanılabilirliği beklenmektedir. Bu tür bir çerçeve, çocukların teknolojiyi güvenli, sorumlu ve etkili bir şekilde kullanmalarına yardımcı olacak ve aynı zamanda eğitim süreçlerini ve yaşamlarını genel olarak zenginleştirecektir. Teknolojinin eğitimdeki rolü hakkındaki bu geniş çaplı anlayış, eğitimcilerin ve ailelerin çocukların teknoloji ile olan etkileşimlerini daha iyi yönlendirmelerini sağlayacaktır. Bu, çocukların teknolojik yeteneklerini geliştirmelerine, ancak aynı zamanda güvende kalmalarına, bilinçli tüketiciler olmalarına ve teknolojiyi verimli bir şekilde kullanmalarına yardımcı olacaktır.

Bu bağlamda, bu araştırma, okul öncesi ve ilkökul çağındaki çocukların ve ailelerin teknoloji kullanım düzeylerini belirlemek ve onların teknolojiye karşı tutumlarını anlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular, eğitimcilerin teknoloji kullanımını daha etkin ve sağlıklı bir şekilde yönetmelerine yardımcı olabileceği gibi bu konuda atılacak adımlar, çocukların

bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimlerini olumlu yönde destekleyecek, aynı zamanda olası olumsuz etkileri en aza indirecek bir çerçeve de oluşturabilir.

YÖNTEM

Okul öncesi dönem çocukları ve ilkököl kademesinde okumakta olan öğrencilerin teknoloji kullanımlarına yönelik algılarını betimlemek amacıyla yapılan bu araştırmada nicel araştırma modeli esas alınmıştır. Araştırmanın deseni olarak nicel araştırma modeli içerisinde yer alan tarama deseni kullanılmıştır. Bir grubun belirli özelliklerini belirlemek için verilerin toplanmasını amaçlayan çalışmalara tarama (survey) araştırması denir. Tarama araştırmasının önemli bir avantajı, oldukça çok bireyden oluşan örneklemden elde edilen birçok bilgiyi bize sunmasıdır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2017: 15). Bu çalışma tarama araştırmalarının bir türü olan anlık tarama araştırması olarak planlanmıştır. Anlık tarama; belli bir zamanda mevcut bir durumun var olduğu şekliyle betimlenmesi amacıyla yürütülen çalışmalar olarak tanımlanmaktadır (Karasar, 2002: Aktaran: Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2017: 185).

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu uygunluk örnekleme yöntemi kullanılarak Kırşehir il merkezindeki dört anaokulu ve bir ilkökulunda öğrenim gören çocuk ve öğrencilerden oluşmaktadır. Ayrıca uygunluk örnekleme yöntemi yardımıyla öğrenci velileri de bu çalışmaya dahil edilmiştir. Araştırmaya katılan tüm bireylerin gönüllülük esas çerçevesinde çalışmada yer aldıkları ve istedikleri zaman araştırmayı bırakabilecekleri tüm katılımcılara çalışma süreci boyunca açıkça belirtilmiştir. Bu süreçte bütün etiksel süreçlere dikkat edilip gerekli izinler alınarak çalışma yürütülmüştür. Belirlenen okullar çerçevesinde ilkökul 1, 2, 3, 4. sınıf öğrencileri ve okul öncesi dönem çocukları araştırma kapsamına dahil olmuştur. Bu bağlamda araştırmaya 2018-2019 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Kırşehir il merkezinde bulunan dördü anaokulu ve biri ilkökul olmak üzere beş devlet okulunda öğrenim gören 400 okul öncesi dönem çocuğu, 407 ilkökul 1, 2, 3 ve 4. sınıf öğrencisi ve 805 veli çalışmaya katılmıştır. Araştırma grubunda bulunan çocuk ve öğrenci özellikleri Tablo 1 'de velilere ilişkin demografik özellikler ise Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 1. Öğrenci Özellikleri

Öğrenci Özellikleri	Gruplar	n	%
Cinsiyeti	Kız	439	54,5
	Erkek	368	45,5
Yaşı	4 Yaş	2	3,5
	5 Yaş	162	20,0
	6 Yaş	204	25,3
	7 Yaş	98	12,1
	8 Yaş	119	14,8
	9 Yaş	106	13,1
	10 Yaş	90	11,2
Sınıf Düzeyi	Okul Öncesi	400	49,6
	1.Sınıf	98	12,1
	2.Sınıf	120	14,9
	3.Sınıf	103	12,8
	4.Sınıf	86	10,7

Tablo 1'e göre, katılımcıların %54,5'i kız çocuk, %45,5'i ise erkek çocuk iken, %3,5'i 4 yaşında, %20'si 5 yaşında, %25,3'ü 6 yaşında, %12,1'i 7 yaşında, %14,8'i 8 yaşında, %13,1'i 9 yaşında ve %11,2'si 10 yaşındadır. Bu verilere göre çocukların yaş ortalaması 6,99 olarak hesaplanmıştır. Eğitim durumlarına göre, çocukların %49,6'sı okul öncesi, %12,1'i birinci sınıf, %14,9'u ikinci sınıf, %12,8'i üçüncü sınıf ve %10,7'si dördüncü sınıfta eğitim almaktadır.

Tablo 2. Velilerin Demografik Özellikleri

Velilerin Özellikleri	Gruplar	n	%
Cinsiyeti	Kadın	609	75,7
	Erkek	196	24,3
Eğitim Durumu	İlkokul	72	8,9
	Ortaokul	95	11,8
	Lise	313	38,8
	Yüksekokul	101	12,5
	Fakülte	189	23,4
	Lisansüstü	37	4,6
Çocuk Sayısı	1	116	14,4
	2	452	56,1
	3	202	25,1
	4 ve daha fazla	36	4,5

Tablo 2'de görüldüğü gibi velilerin %75,7'sinin kadın, %24,3'ünün erkek olduğu; veli yaş ortalamasının 35,32, en düşük yaşın 20, en büyük yaşın 60 olduğu; velilerin %8,9'unun ilkokul, %11,8'inin ortaokul, %38,8'inin lise, %12,5'inin yüksekokul, %23,4'ünün fakülte, %4,6'sının lisansüstü mezunu olduğu; veli gelir ortalamasının 4420,03, en düşük gelirin 1000 en yüksek gelirin 42000 gelir düzeyine sahip olduğu; velilerin %14,4'ünün bir, %56,1'inin iki, %25,1'inin üç, %4,5'inin dört ve daha fazla çocuk sahibi olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Süreci

Veri toplama süreci, araştırmanın amacına ve çalışma grubunun özelliklerine göre özenle tasarlanmış ve uygulanmıştır. Okul öncesi ve ilkokul öğrencileri ile velilerinden oluşan bu geniş örneklem grubuyla iletişim kurmak için birden çok yöntem kullanılmıştır. Öncelikle, okul öncesi öğrencilere uygulanan sorular, çocukların anlayabileceği şekilde hazırlanmış ve uygulanmıştır. Sorular, çocukların teknolojiye karşı genel tutumlarını ve teknoloji kullanma alışkanlıklarını değerlendirmek üzere tasarlanmıştır. Soruların çocuklara yönlendirilmesi sürecinde, onların rahat ve anlayabilecekleri bir ortam oluşturulmuştur. Öğretmenler ve araştırmacılar, çocukların soruları anlamalarını sağlamak için soruları basit ve açık bir dil kullanarak yönlendirmişlerdir. Öğrenci velilerine ulaşmak içinse, velilerle yüz yüze görüşmeler ve telefon aracılığıyla iletişim kurma yöntemleri kullanılmıştır. Velilere, çocuklarının teknoloji kullanımı ve tutumları hakkında sorular içeren bir anket formu verilmiştir. Bu form, çocukların evdeki teknoloji kullanımı, velilerin teknolojiye karşı tutumları ve çocukların teknoloji kullanımını denetleme ve yönlendirme stratejileri hakkında bilgi toplamak için tasarlanmıştır. Bu veri toplama yöntemleri, çocukların ve ailelerin teknolojiye karşı tutumlarını ve teknoloji kullanım alışkanlıklarının doğru bir şekilde belirlenmesini sağlamıştır. Elde edilen veriler, çocukların teknoloji kullanımını daha etkin ve sağlıklı bir şekilde yönetmeye yönelik stratejiler oluşturmak ve uygulamak için değerli bir temel oluşturmuştur.

Veri Toplama Aracı

Veri toplama sürecinde Konca ve Köksalan (2017) tarafından geliştirilen ve araştırmaya göre revize edilmiş bilgi iletişim teknolojileri ölçeği kullanılmıştır. Veri toplama aracının revize edilme sürecinde, araştırmanın geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları, verilerin doğruluğunu ve tutarlılığını sağlamak için veri toplama aracı yeniden gözden geçirilmiş olup öncelikle anket formuna bilgi ve iletişim teknolojilerinin çeşitlenmesi ve güncel literatürle bağlantılı olarak farklı teknoloji türleri eklenmiştir.

Geçerlik çalışmaları çerçevesinde, öncelikle kullanılan ölçüm araçlarının içerik geçerliğini sağlamak adına literatür taraması yapılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeklerin çocukların teknoloji kullanımına dair tutumları ve alışkanlıkları hakkında kapsamlı ve doğru bilgi toplayacak şekilde tasarlandığı kontrol edilmiştir. Ayrıca, araştırmacılar ve alan uzmanları tarafından yapılan içerik analizleriyle de veri toplama aracının konu kapsamında geçerli olduğu teyit edilmiştir. Bu doğrultuda veri toplama aracı nihai hali okul öncesi eğitimi, bilgisayar ve öğretim teknolojileri ile dijital iletişim alanında uzman olan üç kişiye gönderilerek son hali verilmiştir. Güvenirlik çalışmaları çerçevesinde ise, veri toplama aracının tutarlılığı ve istikrarı kontrol edilmiştir. Veri toplama aracı, önceden belirlenmiş bir örneklem grubu üzerinde ön testler ile test edilmiştir. Bu ön testlerin sonuçları, ölçüm araçlarının güvenilirliğini belirlemek için Cronbach Alfa güvenirlilik katsayısı hesaplamalarında kullanılmıştır. Bu katsayıların sonuçları, araştırma ölçütlerinin tutarlı ve istikrarlı bir şekilde bilgi topladığını doğrulamıştır. Bu süreçte alınan sonuçlar, araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliğini sağlamak için gereken önlemlerin alındığını göstermektedir. Yukarıda belirtilen geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları, elde edilen verilerin doğruluğunu ve tutarlılığını sağlamıştır. Bu çalışmaların ardından toplanan veriler, çocukların ve velilerin teknoloji kullanımı ve tutumları hakkında güvenilir ve geçerli bilgiler sağlamıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama aracı 10 boyut altında 59 maddeden oluşmaktadır. Bu kapsamda sorulan sorular;

- a) Velilerin demografik özelliklerini,
- b) Evde bulunan bilgi ve iletişim teknolojilerini,
- c) Çocukların bilgi ve iletişim teknolojilerinden hangilerini kullandıklarını,
- d) Çocukların bilgi ve iletişim teknolojilerinden hangilerine sahip olduklarını,
- e) Çocukların bilgi ve iletişim teknolojilerini günde ne kadar süre kullandıklarını,
- f) Çocukların bilgi iletişim araçlarını hangi amaçlara göre kullandıklarını,
- g) Çocukların bilgi iletişim teknolojilerini evin hangi odasında kullandıklarını,
- h) Çocukların bilgi ve iletişim teknolojilerini kimlerle beraber kullandığını,
- i) Çocukların teknoloji kullanımının gelişimlerine olan katkılarını,
- j) Velilerin bilgi ve iletişim teknolojileri hakkında düşüncelerini belirlemeyi hedeflemektedir.

Verilerin Analizi

Çalışmanın araştırma grubunu oluşturan okul öncesi dönem çocukları, ilkokul öğrencileri ve velilerin teknoloji kullanım düzeylerini betimlemek amacıyla yapılan çalışmada çocuk, öğrenci ve veli özelliklerinin tespiti amacıyla n (kişi sayısı) ve yüzde oranları kullanılmıştır. Bununla birlikte çalışmaya katılan velilerin demografik özellikleri analizinde velilerin yaş ve gelir düzeyi bulgusunda verilen en yüksek en düşük başlığında verilmiştir ve ortalama ile standart sapma bulgusuna yer verilmiştir. Ayrıca çocuk ve öğrencilerin teknolojik araçları kullanım süreleri verilerinde minimum maksimum değerleri kullanılmıştır.

Okul öncesi dönem çocukları ve ilkokul bağlamında grupların karşılaştırılması amacıyla verilerin dağılımı incelenmiştir. Basıklık ve çarpıklık katsayılarının -2 ile +2 arasında yer aldığı

görülmüştür. Okul öncesi dönem çocukları ve ilkokul öğrencilerinin eğitim durumlarının; teknoloji kullanım süresi, erişim ve velilerin çocuklarının gelişimine fayda zarar durumlarına etkileri boyutunda normal dağılım gösteren grupların karşılaştırılmasında bağımsız örneklemeler için t testi kullanılmıştır. Ayrıca, araştırmada elde edilen verilerin güvenilirliğini belirlemek amacıyla Cronbach Alpha katsayısı göz önünde bulundurulmuş ve bu katsayı 0,768 olarak belirlenmiştir.

BULGULAR

Okul öncesi dönem çocukları ve ilkokul öğrencilerinin evlerinde teknolojik araç bulunma durumları Tablo 3 'te verilmiştir. Tabloya göre kullanılan araçlar; televizyon, bilgisayar, tablet, akıllı telefon, dijital fotoğraf makinesi, DVD oynatıcı, oyun konsolu (Playstation vb.), internet bağlantısı şeklinde sıralanmaktadır. Çocukların teknolojiye ulaşım durumlarına bakıldığında hiç bulunmama durumu az (% 0,4) olmakla birlikte en çok 4 ve daha fazla (%7,5) ulaşan öğrenciler de mevcuttur.

Tablo 3. Çocukların Evlerinde Teknolojik Araç Bulunma Durumları

Teknolojik Araçlar	0		1		2		3		4 ve daha fazla	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Televizyon	3	0,4	528	65,7	242	30,1	24	3,0	7	0,9
Bilgisayar	184	28,4	409	63,1	50	7,7	5	0,8	-	-
Tablet	178	26,1	399	58,6	84	12,3	16	2,3	4	0,6
Akıllı Telefon	6	0,8	121	15,3	439	55,4	168	21,2	59	7,5
Dijital Fotoğraf Makinesi	302	55,3	229	41,9	11	2,0	1	0,2	3	0,6
DVD Oynatıcı	395	78,1	108	21,3	3	0,6	-	-	-	-
Oyun Konsolu (Playstation vb.)	436	88,3	55	11,1	2	0,4	-	-	1	0,2
İnternet Bağlantısı	174	25,7	486	71,7	7	1,0	6	0,9	5	0,6

Tablo 3 incelendiğinde araştırmadaki katılımcıların evinde büyük çoğunlukla (%65,7) bir tane televizyon, %30,1'inin iki, %3'ünün üç, %0,9'unun dört ve daha fazla, %0,4'ünün ise hiç bulunmadığı; %63,1'inin evinde bir bilgisayar, %28,4'ünün bilgisayarının olmadığı, %7,7'sinin iki, % 0,8'inin üç bilgisayarının olduğu; %58,6'sının bir tabletinin olduğu, %26,1'inin tabletinin olmadığı, %12,3'ünün iki tableti olduğu, %2,3'ünün üç, %0,6'sının dört ve daha fazla olduğu; %55,4'ünün evinde iki akıllı telefonu olduğu, %21,2'sinin üç, %15,3'ünün bir, %7,5'inin dört ve daha fazla, %0,8'inin akıllı telefonu olmadığı; %55,3'ünün dijital fotoğraf makinesinin olmadığı, %41,9'unun bir, %2'sinin iki, %0,6'sının dört ve daha fazla, %0,2'sinin üç tane dijital fotoğraf makinesinin olduğu; büyük çoğunluğunun (%78,1) evinde DVD oynatıcının bulunmadığını, %21,3'ünün bir, %0,6'sının iki DVD oynatıcıya sahip olduğu; %88,3'ünün evinde oyun konsolunun (playstation vb.) bulunmadığı, %11,1'inin bir, %0,4'ünün iki, %0,2'sinin dört ve daha fazla; %71,7'sinin evinde bir internet bağlantısının olduğu, %25,7'sinin evinde internet bağlantısının bulunmadığı, %1'inin iki, %0,9'unun üç ve %0,6'sının dört ve daha fazla internet bağlantısına sahip oldukları belirtilmektedir.

Okul öncesi dönem çocukları ve ilkokul öğrencilerinin teknolojik araçlara sahip olma durumları Tablo 4 'te verilmiştir. Tabloya göre kullanılan araçlar; tablet, bilgisayar, akıllı telefon, şeklinde sıralanmaktadır.

Tablo 4. Çocukların Teknolojik Araçlara Sahip Olma Durumları

		Evet		Hayır	
		N	%	n	%
Tablet	Okul Öncesi	165	41,5	233	58,5
	İlkokul	208	51,6	195	48,4
	Genel	373	46,6	428	53,4
Bilgisayar	Okul Öncesi	17	4,6	354	95,4
	İlkokul	51	13,1	337	86,9
	Genel	68	9,0	691	91,0
Akıllı Telefon	Okul Öncesi	7	1,9	364	98,1
	İlkokul	26	6,7	360	93,3
	Genel	33	4,4	724	95,6

Tablo 4 incelendiğinde çocuk ve öğrencilerin; %46,6'sının tablet, %9'unun bilgisayar ve %4,4'ünün kendisine ait akıllı telefona sahip olduğu; %53,4'ünün tablet, %91'inin bilgisayar ve %95,6'sının kendisine ait akıllı telefonu olmadığı görülmüştür. Teknolojik araçlardan tablete sahip olma durumlarına bakıldığında okul öncesi dönem çocuklarının %41,5'inin, ilkokul öğrencilerinin %51,6'sının tablete sahip olduğu; bilgisayara sahip olma durumlarına bakıldığında okul öncesi dönem çocuklarının %95,4'ünün, ilkokul öğrencilerinin %86,9'unun bilgisayarının olmadığı; akıllı telefona sahip olma durumlarına bakıldığında okul öncesi çocuklarının %98,1'inin, ilkokul öğrencilerinin %93,3'ünün akıllı telefonunun olmadığı belirtilmiştir.

Okul öncesi dönem çocukları ve ilkokul öğrencilerinin teknolojik araçlara sahip olma durumları Tablo 5 'te verilmiştir. Tabloya göre kullanım süreleri; maksimum, minimum, ortalama, standart sapma şeklinde sıralanmakta ve öğrencilerin teknolojik araçları günlük kullanım süreleri dakika olarak belirtilmektedir. Çalışmaya katılan çocuk ve öğrencilerin kullanım süreleri boyutunda en çok kullanılan araçtan en aza doğru televizyon izleme, akıllı telefon kullanma, tablet kullanma ve bilgisayar kullanma davranışları şeklinde sıralanmaktadır.

Tablo 5. Çocukların Teknolojik Araçları Kullanım Süreleri

		Minimum	Maksimum	Ortalama (Dakika)	Std. Sapma
		Televizyon İzleme	Okul Öncesi	0	480
	İlkokul	0	650	115,47	69,93
	Genel	0	650	118,89	74,45
Akıllı Telefon Kullanma	Okul Öncesi	0	300	50,24	54,06
	İlkokul	0	360	50,94	59,88
	Genel	0	360	50,60	57,08
Tablet Kullanma	Okul Öncesi	0	300	32,20	52,54
	İlkokul	0	360	33,40	54,06
	Genel	0	360	32,83	53,31
Bilgisayar Kullanma	Okul Öncesi	0	300	7,96	27,52
	İlkokul	0	180	12,28	30,15
	Genel	0	300	10,29	29,02

Tablo 5 incelendiğinde en yüksek aritmetik ortalamaya sahip teknolojik materyalleri kullanım süresi "Televizyon İzleme" ($\bar{x}=118,89$) olduğu görülmektedir. En düşük aritmetik ortalamaya sahip teknolojik materyalleri kullanım süresi, "Bilgisayar Kullanma" ($\bar{X}=10,29$) olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte çocukların akıllı telefon kullanım süresi ortalaması $\bar{x}=50,6$; tablet kullanım süresi ortalaması $\bar{X}=32,83$ olarak bulunmuştur. Sonuç olarak çalışmada en az süre

bilgisayar kullanımına ayrılmıştır. Okul öncesi dönem çocukları ve ilkokul öğrencilerinin teknolojik araçları kullanım amaçları Tablo 6 'da verilmiştir. Tabloya göre kullanım amaçları oyun oynama, Youtube vb. internet siteleri kullanımı, video izleme, eğitsel siteler-ödev, bilgiye ulaşma, müzik dinleme, iletişim ve haberleşmeyi sağlamak ve sosyal medya kullanımı şeklinde sıralanmaktadır.

Tablo 6: Çocukların Teknolojik Araçları Kullanım Amaçları

		Evet		Hayır	
		n	%	n	%
Oyun oynama	Okul Öncesi	327	88,1	44	11,9
	İlkokul	323	85,2	56	14,8
	Genel	650	86,7	100	13,3
Youtube vb. internet siteleri kullanımı –video izleme	Okul Öncesi	269	80,5	65	19,5
	İlkokul	261	75,9	83	24,1
	Genel	530	78,2	148	21,8
Eğitsel siteler-ödev	Okul Öncesi	147	53,8	126	46,2
	İlkokul	299	82,8	62	17,2
	Genel	446	70,3	188	29,7
Bilgiye ulaşma	Okul Öncesi	125	48,4	133	51,6
	İlkokul	297	85,1	52	14,9
	Genel	422	69,5	185	30,5
Müzik dinleme	Okul Öncesi	175	61	112	39
	İlkokul	202	62,3	122	37,7
	Genel	377	61,7	234	38,3
İletişim ve haberleşmeyi sağlamak	Okul Öncesi	116	46	136	54
	İlkokul	217	67,2	106	32,8
	Genel	333	57,9	242	42,1
Sosyal medya kullanımı	Okul Öncesi	13	5,6	219	94,4
	İlkokul	28	10,1	250	89,9
	Genel	41	8,0	469	92,0

Tablo 6 incelendiğinde çocukların teknolojiyi en fazla oyun oynama (%86,7), Youtube vb internet siteleri kullanımı- video izleme (%78,2), eğitsel siteler-ödev (%70,3); en az sosyal medya kullanma (%8) amacıyla kullandıkları görülmüştür. Bununla birlikte katılımcıların büyük oranda (%69,5) bilgiye ulaşma amacıyla, %61,7'sinin müzik dinleme ve %57,9'unun iletişim ve haberleşmeyi sağlamak amacıyla teknolojiyi kullandıklarını belirtmişlerdir.

Çalışma grubundaki çocukların teknolojiyi oyun oynamak amacıyla okul öncesi dönem çocuklarının %88,1'i, ilkokul öğrencilerinin %85,2'si; Youtube vb. internet siteleri kullanımı- video izleme amacıyla okul öncesi dönem çocuklarının %80,5'i, ilkokul öğrencilerinin %75,9'u; eğitsel siteler-ödev amacıyla okul öncesi dönem çocuklarının %53,8'i, ilkokul öğrencilerinin %82,8'i; bilgiye ulaşma amacıyla okul öncesi dönem çocuklarının %48,4'ü, ilkokul öğrencilerinin %85,1'i; müzik dinleme amacıyla okul öncesi dönem çocuklarının %61'i, ilkokul öğrencilerinin %62,3'ü; iletişim ve haberleşmeyi sağlamak amacıyla okul öncesi dönem çocuklarının %46'sı, ilkokul öğrencilerinin %67,2'si; sosyal medya kullanımı amacıyla okul öncesi dönem çocuklarının %5,6'sı, ilkokul öğrencilerinin %10,1'inin kullandığını belirtmiştir.

Okul öncesi dönem çocuklarının ve ilkokul öğrenci velilerinin, çocukların teknolojik araçları kullanım ortamlarına yönelik düşünceleri Tablo 7'de verilmiştir. Tabloya göre çocukların teknolojiyi kullanım ortamları kendi odasında, oturma odasında, mutfakta, evin diğer odasında ve bunu hiç yapmaz şeklinde sıralanmaktadır.

Tablo 7. Çocukların Teknolojik Araçları Kullanım Ortamları

	Kendi Odasında		Oturma Odasında		Mutfakta		Evin Diğer Odasında		Bunu Hiç Yapmaz	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Televizyon izler	26	3,3	726	93	51	6,5	6	0,8	8	1
Bilgisayar kullanır	97	16	110	18,1	9	1,5	29	4,7	372	60,6
Tablet kullanır	144	21,7	273	41,3	14	2,2	14	2,2	259	39,2
Akıllı telefon kullanır	83	11,8	454	67,8	14	4,5	23	4,2	129	18,6
Müzik dinler	171	26,5	241	39,6	25	5,3	21	4,1	187	29,1
Oyun konsolu (Playstation vb) ile oyun oynar	25	4,4	48	8,5	1	0,2	5	0,9	494	86,5

Çocukların teknolojik araçları kullanım ortamlarına baktığımızda, büyük oranda televizyon izleme (%93), tablet oynama (%41,3), akıllı telefon oynama (%67,8), müzik dinleme (%39,6) amacıyla oturma odasında teknolojiyi kullandıklarını görmekteyiz. Araştırmanın diğer alt boyutlarına bakacak olursak veliler çocukların bilgisayarız olmakla beraber genelde (%18,1) oturma odasında kullandıklarını belirtmişlerdir. Çalışmanın diğer alt boyutu olan oyun konsolunu çocukların az miktarda kullandıkları görülmekle birlikte bu beceri için en çok oturma odasında aktivitede buldukları görülmüştür.

Okul öncesi dönem çocukları ve ilkökul öğrenci velilerinin, çocukların teknolojik araçları birlikte kullanımına yönelik düşünceleri Tablo 8'de verilmiştir. Tablo, çocukların teknolojiyi kendi kendine, başka bir çocukla beraber, bir yetişkinle ve bunu hiç yapmaz şeklinde sıralanmaktadır.

Tablo 8. Çocukların Teknolojik Araçları Birlikte Kullanma Durumları

	Kendi Kendine		Başka Bir Çocukla Beraber		Bir Yetişkinle Beraber		Bunu Hiç Yapmaz	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Televizyon izler	316	41,3	116	16,6	321	52,9	10	1,5
Bilgisayar kullanır	101	16,2	51	9	106	19	367	59
Tablet kullanır	294	43,7	65	9,7	89	13,2	259	38,3
Akıllı telefon kullanır	344	48,6	70	9,8	215	30,4	130	18,3
Müzik dinler	312	48,2	63	9,7	118	18,2	184	28,4
Oyun konsolu (Playstation vb) ile oyun oynar	30	5,3	30	5,2	19	3,3	497	86,4

Tablo 8'in detaylı analizi, çocukların teknolojik araçları kullanma durumlarının belirli bir dağılımı olduğunu göstermektedir. Çocukların %52,9'u bir yetişkinle birlikte televizyon izlemekte olup, bu oran, çocukların bir yetişkinle birlikte gerçekleştirdikleri aktivitelerin en yüksek yüzdesini oluşturmaktadır. Kendi başlarına yaptıkları teknolojik aktiviteler arasında tablet kullanma (%43,7), akıllı telefon kullanma (%48,6) ve müzik dinleme (%48,2) yer almaktadır. Öte yandan, bazı teknolojik araçları çocukların hiç kullanmadıkları da belirtilmiştir. Bilgisayar kullanma oranı bu kategorideki en yüksek yüzdeyi oluşturuyor (%59). Ayrıca, oyun konsolu (örneğin Playstation gibi) kullanma da çocukların genellikle gerçekleştirmedikleri bir aktivite olarak dikkat çekmektedir (%86,4). Bu bilgiler, çocukların teknolojik araçları kullanma eğilimlerinin ve tercihlerinin bir özetini sunmaktadır. Araştırmada okul öncesi dönem çocukları ve ilkökul öğrencilerinin televizyonu bir yetişkinle izlediğini sonucuna ulaşılmıştır. Buradan hareketle çocukların ekranda geçirecekleri süre ya da izlenecek program seçiminde velilerin çocukları yönlendirdiği düşünülebilir.

Okul öncesi dönem çocukları ve ilkökul öğrenci velilerinin, çocukların teknolojik araçları kullanırken onları kontrol altında tutma durumlarına yönelik düşünceleri Tablo 9'da verilmiştir. Tabloya göre çocuklar teknolojiyi kullanırken veliler; süre sınırı koyma, beraber kullanma,

kullanırken aralıklarla kontrol etme, belirli zamanda kullanma (tatil vb.), zararlı içerikler için filtre program kullanma, çocuğun teknoloji okuryazarlığını destekleme ve yasaklama gibi önlemleri sıralanmaktadır.

Tablo 9. Velilerin Çocukları Teknolojik Araç Kullanırken Kontrol Altında Tutma Durumları

		Evet		Hayır	
		n	%	n	%
Süre sınırı koyma	Okul Öncesi	335	96,3	13	3,7
	İlkokul	356	93,4	25	6,6
	Genel	691	94,8	38	5,2
Beraber kullanma, kullanırken aralıklarla kontrol etme	Okul Öncesi	316	94,6	18	5,4
	İlkokul	300	86,7	46	13,3
	Genel	616	90,6	64	9,4
Belirli zamanda kullanma (tatil vb.)	Okul Öncesi	225	74,8	76	25,2
	İlkokul	298	85,6	50	14,4
	Genel	523	80,6	126	19,4
Zararlı içerikler için filtre program kullanma	Okul Öncesi	173	66	89	34
	İlkokul	191	61,4	120	38,6
	Genel	364	63,5	209	36,5
Çocuğun teknoloji okuryazarlığını destekleme	Okul Öncesi	120	53,8	103	46,2
	İlkokul	186	66,7	93	33,3
	Genel	306	61,0	196	39,0
Yasaklama	Okul Öncesi	137	55,5	110	44,5
	İlkokul	164	52,7	147	47,3
	Genel	301	53,9	257	46,1

Tablo 9 incelendiğinde velilerin, çocukların teknolojik araç kullanımlarını kontrol altında tutmak amacıyla en çok süre sınırı koyma (%94,8), beraber kullanma, kullanırken aralıklarla kontrol etme (%90,6), belirli zamanda kullanma (tatil vb.) (%80,6); en az yasaklama (%53,9) şeklinde kontrol altında tuttuklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte katılımcıların %63,5'i zararlı içerikler için filtre programı kullandığını, %61'i çocuğun teknoloji okuryazarlığını destekleme amacıyla kullandıklarını belirtmişlerdir.

Çocukların teknolojik araçları kontrol altında tutmak amacıyla süre sınırı koyma durumu okul öncesi çocuklarda %96,3 ilkokul öğrencilerinde %93,4; beraber kullanma, kullanırken aralıklarla kontrol etme durumu okul öncesi çocuklarda %94,6 ilkokul öğrencilerinde %86,7; belirli zamanda kullanma (tatil vb.) durumu okul öncesi çocuklarda %74,8 ilkokul öğrencilerinde %85,6; zararlı içerikler için filtre program kullanma durumu okul öncesi çocuklarda %66 ilkokul öğrencilerinde %61,4; çocuğun teknoloji okur yazarlığını destekleme durumu okul öncesi çocuklarda %53,8 ilkokul öğrencilerinde %66,7; yasaklama durumu okul öncesi çocuklarda %55,5 ilkokul öğrencilerinde %52,7 olarak bulunmuştur.

Okul öncesi dönem çocukları ve ilkokul öğrencilerinin teknolojik araçları kullanım süresi, erişim ve veli fayda-zarar görüşüne yönelik bulgular Tablo 10'da verilmiştir. Tabloya göre çocukların teknolojik araçları kullanım düzeylerine etkisinde farklılıklar t testine göre analiz edilmiştir.

Tablo 10 incelendiğinde okul öncesi dönem çocukları ve ilkokul öğrencilerinin eğitim durumlarının teknoloji kullanım düzeyi alt boyutu olan teknoloji kullanım süresi puanları üzerine etkisini incelemek amacıyla yapılan ilişkisiz örneklem için t testi sonucuna göre okul öncesi çocuklarının teknoloji kullanım süresi puanları ($\bar{X}=208,62$) ile ilkokul öğrencilerinin teknoloji kullanım süresi puanlarının ($\bar{X}=208,26$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturmadığı görülmüştür ($t(2-413) = ,035$; $p>0,05$). Bu sonuçlara göre eğitim durumunun okul öncesi dönem çocukları ve ilkokul öğrencilerinin teknoloji kullanım süresi puanları üzerinde etkisi olmadığı söylenebilir. Erişim ve veli fayda zarar görüşü ile ilgili veriler yorumlanmamıştır.

Tablo 10. Çocukların Teknolojik Araçları Kullanım Düzeylerine Etkisi

		Eğitim Durumu	n	\bar{X}	SS	Sd	t	p
Teknoloji Kullanım Düzeyi	Teknoloji Kullanım Süresi	Okul Öncesi	262	208,62	124,64	565	,035	,972
		İlkokul	305	208,26	119,80			
	Erişim	Okul Öncesi	400	2,45	,99	806	-	,000
		İlkokul	407	2,79	1,08			
	Veli Fayda Zarar Görüşü	Okul Öncesi	346	10,08	4,23	709	1,183	,237
		İlkokul	365	9,72	3,95			

SONUÇ ve TARTIŞMA

Bu araştırma okul öncesi dönem çocukları, ilkokul öğrencileri ve velilerin teknoloji kullanımlarını incelemek amacıyla yürütülmüştür. Araştırmanın bulgularına göre çocukların teknoloji kullanım düzeylerinin yüksek olduğu ve zengin bir teknolojik çevrede yaşadıkları tespit edilmiştir. Çocukların yaygın teknolojik araç olan televizyon ile uzun zaman geçirdikleri buna karşın en az olarak bilgisayara vakit ayırdıkları görülmektedir. Bu doğrultuda Siraj-Blatchford ve Siraj-Blatchford (2003) da benzer şekilde çocukların bilgisayar kullanımının yetişkinlere nispeten düşük miktarda olması gerektiğini, çocukların bilgisayar kullanım sürelerinin 3 yaşında günde ortalama 10-20 dakika arası olması gerektiğini ve 8 yaşına kadar günde ortalama 40 dakikadan fazla olmaması gerektiğini vurgulamışlardır. Çocukların teknolojiyi kullanım amaçlarında ilkokul öğrencilerinin okul öncesi çocuklarına oranla teknolojiyi daha çok bilgi amacıyla kullandığı belirlenmiştir. Çocukların teknolojiyi genellikle evin ortak bir alanında kullanırken bir akran veya yetişkin eşliğinde oldukları tespit edilmiştir. Bununla birlikte velilerin çocukların teknoloji kullanımına yönelik süre sınırı koydukları, birlikte kullanarak zararlı içeriklere ulaşmalarının önüne geçmeye çalıştıkları ve bazen yasaklama yoluna gittikleri belirlenmiştir. Bu sonuçlar, çocukların ve özellikle ilkokul öğrencilerinin teknolojiyi bilgi elde etme amacıyla kullandıklarını göstermektedir. İlkokul öğrencilerinin, okul öncesi çocuklara göre teknolojiyi daha çok bilgi amacıyla kullanmaları, eğitim yaşantılarının teknoloji kullanım alışkanlıklarını ve amaçlarını değiştirebileceğini ifade etmektedir. Bu durum, çocukların gelişim seviyelerine ve eğitim ihtiyaçlarına göre teknoloji kullanımının değişiklik gösterebileceğini de işaret etmektedir. Bunun yanı sıra, çocukların teknolojiyi genellikle evin ortak bir alanında ve bir yetişkin veya akran eşliğinde kullandıkları tespit edilmiştir. Bu bulgu, çocukların teknoloji kullanırken denetim altında olduklarını ve genellikle bu süreçte bir yetişkinin veya akranın rehberliğiyle hareket ettiklerini göstermektedir. Son olarak, velilerin çocuklarının teknoloji kullanımını aktif bir şekilde yönetmeye çalıştıklarını ve çocukların teknolojik etkileşimlerini güvende tutmak için belirli stratejiler kullandıklarını göstermektedir.

Bu araştırmanın sonuçlarına göre, öğrencilerin büyük çoğunluğu evlerinde internet bağlantısına ve televizyon, bilgisayar, tablet, akıllı telefon gibi teknolojik materyallere geniş ölçüde erişime sahiptirler. Ancak, dijital fotoğraf makinesi, DVD oynatıcı ve oyun konsolu (Playstation vb.) gibi teknolojik materyaller sadece birkaç öğrencinin evinde bulunmaktadır. Bu bulgular, Konca ve Köksalan (2017)'in çalışmasında elde ettiği ve okul öncesi çağındaki çocukların evlerinde teknolojik materyal kullanımının ve bilgisayar okuryazarlık becerilerinin genel bir durumunu ortaya koyduğu ve çocukların teknolojik materyallere erişim sıkıntısı çektiği çalışma bulguları ile paralellik göstermektedir. Ayrıca, okul öncesi dönem çocuklarının bilgi ve iletişim teknolojileriyle etkileşimleri ile ilgili Yazıcı ve Gençer (2016)'in yapmış oldukları çalışmaya bakıldığında, benzer biçimde çocukların evlerinde bulunan bilgi ve iletişim teknoloji araçları olarak en fazla televizyon, cep telefonu; en az ise oyun konsolu PlayStation/XBox olduğu görülmüştür. Akın (2019)'in çalışmasında ise benzer sonuçlar görülmüştür. Ek olarak Aral ve

Keskin (2018)' in çalışmalarında da teknolojik materyal kullanımlarının yüksek olduğu görülmüştür. Bu araştırma ve literatürden elde edilen bulgu neticesinde, çocukların teknoloji kullanımının genellikle ev ortamında, en çok televizyon ve cep telefonu gibi araçlarla gerçekleştiğini ve oyun konsolları gibi belirli teknolojik araçların daha az kullanıldığı ifade edilebilir. Çocukların evlerinde en yaygın olarak televizyon ve cep telefonu gibi bilgi ve iletişim teknolojileri araçlarına erişimi olduğunu ve bu araçları sıklıkla kullandıklarını anlamamıza yardımcı olmaktadır. Ayrıca, bu bulgu, çocukların teknolojik materyallerle etkileşiminin yüksek olduğunu da göstermektedir. Bu, çocukların evde ya da okulda teknolojik araçları kullanma eğiliminde olduklarını ve bu araçlarla etkileşimde bulunmayı benimsediklerini ifade etmektedir. Sonuç olarak, bu sonuçlar, çocukların evdeki teknoloji kullanım alışkanlıklarının ve eğilimlerinin anlaşılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu bilgi, ebeveynlerin ve eğitimcilerin, çocukların teknolojiye olan erişimlerini ve kullanımlarını daha iyi yönetmelerine yardımcı olabilir. Aynı zamanda, çocukların teknolojik materyallerle etkileşiminin yüksek olduğunun anlaşılması, eğitimde teknoloji kullanımı hakkında daha bilinçli kararlar verilmesine yardımcı olabilir.

Araştırmaya katılan çocukların teknolojik araçlara sahip olma durumlarına bakıldığında, okul öncesi dönem çocukları ve ilkökul öğrencilerinin yarısının tablete sahip olduğu; çocukların büyük çoğunluğunun bilgisayar ve akıllı telefona sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan çocukların teknolojik araçlara sahip olma durumlarına bakıldığında, okul öncesi dönem çocukları ve ilkökul öğrencilerinin yarısının tablete sahip olduğu; çocukların büyük çoğunluğunun bilgisayar ve akıllı telefona sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Turgut ve Kurşun (2019) çalışmalarında 9-16 yaş aralığındaki çocukların mobil internete erişim sağlamak amacıyla 9-10 ve 11-12 yaş grubundaki çocuklar en fazla tabletlere; 13-14 ve 15-16 yaş grubundaki çocukların da akıllı telefonlara sahip oldukları görülmüştür. Altay ve Özerbaş (2020)'in çalışmalarında araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir kısmı 9-10 yaş aralığında ilk cep telefonuna sahip oldukları belirtmişlerdir. Yine benzer şekilde Oral ve Arabacıoğlu (2019)'nun ilkökul 4. sınıf öğrencileri ile yaptığı çalışma sonuçlarına göre katılımcıların %81,1'inin bilgisayara, %75,8'inin tablet bilgisayara, %34,1'inin akıllı telefona (kendine ait) sahip olduğu görülmüştür. %58,3'ünün ise aile bireylerinin telefonlarını kullandığını belirtmiştir. Bu sonuçlar, çocukların ve ilkökul öğrencilerinin teknolojiye erişim durumlarına ve bu erişimin nasıl gerçekleştiğine ışık tutmaktadır. Öncelikle, araştırmaya katılan okul öncesi dönem çocukları ve ilkökul öğrencilerinin yarısının tablete sahip olması, bu yaş grubundaki çocukların genellikle tablet gibi portatif ve kullanıcı dostu araçlara erişiminin daha kolay olduğunu göstermektedir. Bu durum aynı zamanda tabletlerin, çocukların eğitim ve eğlence ihtiyaçlarını karşılamada popüler bir seçenek olduğunu da gösteriyor olabilir. Ayrıca, çocukların büyük çoğunluğunun bilgisayar ve akıllı telefona sahip olmaması, bu tür araçlara erişimlerinin yaşı, maliyet ve ebeveyn kontrolü gibi çeşitli faktörlerden dolayı sınırlı olabileceğini işaret etmektedir. 9-16 yaş aralığındaki çocukların yaşlarına göre farklı cihazları tercih etmeleri, çocukların teknolojiye erişim ve kullanım alışkanlıklarının yaşla birlikte değişebileceğini göstermektedir. Örneğin, daha genç çocukların tablet kullanmayı tercih etmesi, daha büyük çocukların ise akıllı telefonları tercih etmesi, bu araçların yaşa bağlı özelliklere ve ihtiyaçlara nasıl yanıt verdiğini gösteriyor olabilir. Son olarak, çocukların büyük bir kısmının 9-10 yaş aralığında ilk cep telefonuna sahip olduklarına dair bulgu, cep telefonlarının çocuklar arasında popüler bir teknolojik araç olduğunu ve çocukların büyüdükçe bu tür araçlara erişiminin arttığını göstermektedir. Ayrıca, bazı çocukların aile bireylerinin telefonlarını kullandığını belirtmesi, çocukların teknolojiye erişiminin sadece kişisel cihazlara sahip olmakla sınırlı olmadığını, aile içinde paylaşılan cihazların da bu erişimde önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

Öğrencilerin teknolojik araçları kullanım sürelerine bakıldığında, günlük televizyon izleme süresi okul öncesi çocuklarda ortalama 122 dakika; ilkökul öğrencilerinde ortalama 115 dakika

olduğu görülmektedir. Araştırmanın bu sonucuyla benzer çalışmalar incelendiğinde, Mete (2014)'nin çalışmasında okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 aylık çocuklarının günde 2-4 saat çizgi film izlediğini söylemiştir. Ertosun (2019)'un ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin (6-7 yaş) televizyon izleme alışkanlıkları çalışmasında ise araştırmaya katılan öğrencilerin televizyon izleme süreleri en az 15 dakika, en fazla 360 dakika olduğu görülmüştür. Yine Oral ve Arabacıoğlu (2019)'nun çalışmalarında ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin bilgi teknolojilerini kullanımı ile ilgili çalışmasında öğrencilerin medya araçlarını ödevleri bittikten sonra, süre sınırlamasıyla ve hafta sonları kullandıkları sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu sonuçlar, çocukların medya tüketimiyle ilgili farklı yaş grupları arasında farklılıklar olduğunu ve bu sürenin çocukların yaşlarına, ebeveyn kontrolüne ve diğer faktörlere bağlı olarak değişebileceğini ortaya koymaktadır.

Araştırmadaki çocukların teknolojiyi kullanım amaçlarına bakıldığında; oyun oynama ve Youtube vb. internet siteleri kullanımı-video izleme amaçlı teknoloji kullanımının daha baskın olduğu ortaya koyulmuştur. Okul öncesi dönem çocukları ve ilkokul öğrencilerinin büyük çoğunluğunun teknolojiyi daha çok bu amaçla kullandığı belirtilmiştir. Çocukların teknolojik alet kullanımının veli bakış açısıyla betimlediği Aral ve Keskin (2018) tarafından yapılan çalışmada 0-6 yaş dönemindeki çocukların teknolojik aletleri en fazla çizgi film izleme ve dijital oyun oynama amacıyla kullandıkları ifade edilmiştir. Çalışmadaki çocukların bu teknolojileri en çok eğlence için daha sonra da sosyalleşmek için kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Turgut ve Kurşun (2019)'un çalışmalarında ise 9-16 yaş aralığındaki çocukların mobil internet erişim, kullanımı, etkinlikleri ve sosyal ağ kullanım alışkanlıkları incelenmiştir. Araştırmaya göre çocukların interneti daha çok sosyal ağ kullanma, çevrim içi film izleme/müzik dinleme, anlık mesajlaşma gibi eğlence ve iletişim amaçlı etkinlikler gerçekleştirdikleri ortaya çıkmıştır.

Araştırmada, teknolojinin çocuğun gelişimine etkileri konusunda velilerin benzer oranda cevaplar verdiği gözlemlenmiştir. Bu durum, velilerin teknolojinin faydaları ve zararları konusunda ikilemde olduklarını göstermektedir. Konuyla ilgili olarak, Konca'nın (2022) çalışmasında da belirtildiği gibi, velilerin çocukların teknolojiye erişimi ve kullanımında büyük etkisi olduğu görülmektedir. Ayrıca, velilerin teknolojiye yönelik tutum ve görüşlerinin, bu etkiyi şekillendiren faktörlerden biri olduğu vurgulanmaktadır.

Velilerin teknolojik araçları kontrol altında tutma durumlarının alt boyutlarına bakıldığında, süre sınırı koyma, beraber kullanma, kullanırken aralıklarla kontrol etme, belirli zamanda kullanma (tatil vb.), zararlı içerikler için filtre program kullanma, çocuğun teknoloji okuryazarlığını destekleme, yasaklama gibi tutum sergiledikleri görülmektedir. Konuya benzerlik gösteren Oral ve Arabacıoğlu (2019)'nun çalışmalarında ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin bilgi teknolojilerinin kullanımı ile dijital oyun oynama alışkanlıkları ile dijital oyun bağımlılıkları araştırılmıştır. Çalışmaya katılan öğrencilerin medya araçlarını kullanımları noktasında aileleri tarafından getirilen sınırlamalar incelendiğinde, öğrencilerin %13,9'una aileleri tarafından hiçbir kural koyulmazken, %86,1'inin ise medya araçlarını belli kurallar çerçevesinde kullandığı görülmüştür. Elde edilen bulgulara göre öğrencilerin medya araçlarını ödevleri bittikten sonra, süre sınırlamasıyla ve hafta sonları kullandıkları sonuçlarına ulaşılmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgular neticesinde bu çalışma, okul öncesi dönem çocukları ve ilkokul öğrencilerinin teknoloji kullanımını incelerken, ayrıca bu kullanımın değişkenlerini-cinsiyet, yaş, sınıf seviyesi, aile eğitim durumu, gelir seviyesi ve çocuk sayısı-ele almakta ve genel bir teknoloji kullanım düzeyi çerçevesi sunmaktadır. Bu doğrultuda sonraki araştırmacılar için bazı öneriler getirilebilir. Nicel araştırma yöntemlerinden tarama modelinin kullanıldığı bu çalışma, hem bu alanda yeni araştırmalar yapmayı planlayan araştırmacılara bir başlangıç noktası sunabilir, hem de nitel araştırmalar yoluyla bu alana daha derinlemesine giriş yapmak isteyenler için bir temel oluşturabilir. Bununla birlikte, çalışma Kırşehir ilinde bulunan belirli

okul öncesi dönem çocukları, ilkokul öğrencileri ve veliler ile sınırlıdır. Gelecek çalışmalarda, farklı bölgelerdeki veya farklı eğitim seviyelerindeki çocukların ve velilerin de dahil edilmesi, genel bilgi ve iletişim teknolojileri kullanım düzeylerine dair daha geniş bir perspektif sunabilir. Bu çalışma Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı devlet okullarında okuyan çocuklar üzerinde yapılmıştır. İleriki çalışmalarda, özel okullarda okuyan çocukların da dahil edilmesi ve sonuçların karşılaştırılması önemli olacaktır. Bu sayede, öğrencilerin eğitim türlerine göre teknoloji kullanım düzeyleri arasında bir ayırım olup olmadığı belirlenebilir. Özellikle ilkokul öğrencilerinin bilgi ve iletişim teknolojileri kullanım durumlarına yönelik yapılan literatür incelemesi, bu konuda yeterli çalışmanın yapılmadığını göstermektedir. Bu, bu alanda yapılacak yeni çalışmalar için önemli bir fırsat sunmaktadır. Ayrıca, çocukların teknoloji kullanımları konusunda ebeveynlerin tutumlarına dair daha fazla araştırma yapılmasına da ihtiyaç vardır. Bu sayede, ebeveynlerin çocukların teknoloji kullanımına yönelik tutumları ve bu tutumların çocukların teknoloji kullanım düzeylerini nasıl etkilediği daha iyi anlaşılabilir. Sonuç olarak, bu çalışma, ileriki araştırmalar için hem geniş bir çerçeve sunmakta hem de bu alanda daha fazla çalışma yapılması gerektiğini vurgulamaktadır.

ÖNERİLER

Araştırmanın alt boyutlarından olan teknolojinin çocuğun gelişimine etkileri boyutunda velilerin oransal olarak yakın cevaplar verdikleri görülmüştür. Bu bağlamda öğrenci velilerine teknolojinin çocuğun gelişimine olumlu-olumsuz etkileri konulu seminer, konferans vb. etkinlikler yapılabilir.

Araştırmada çocukların teknolojik materyaller ile uzun zaman harcadıkları görülmüştür. Ekran süresinin çocuk gelişimine olumsuz getirilerinin de olabileceğini düşünürsek çocuklar teknolojiyle ne kadar geç tanışır o kadar faydalı olacağı söylenebilir. Bu bağlamda çocuklara açık hava etkinlikleri, doğa yürüyüşleri yaptırılabilir.

Çalışmada ailelerin çocukları teknoloji kullanırken onları kontrol altında tutma durumlarına baktığımızda genellikle bu durumu geleneksel yöntemlerle çözdükleri görülmüştür. Bu durumun daha sağlıklı ilerlemesi amacıyla yeni teknolojik uygulamalar ailelere tanıtılabilir, bu sayede teknoloji kullanımı amacına hizmet etmiş olur ve çocuk ve aile arasındaki olumsuz tutum gibi sonuçların önüne geçilebilir.

Bu araştırma okul öncesi ve ilkokul öğrencilerinin teknoloji kullanımlarını betimlemek amacıyla yapılmıştır ve kullanım düzeylerinin genel çerçevesini betimlemektedir. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır, bu alanda çalışma yapmak isteyen araştırmacılara kaynak oluşturabilir. Ayrıca çalışmacılar teknoloji konusunda nitel bir araştırma yaparak alan yazına katkı sağlayabilirler.

Bu çalışma Kırşehir ilinde bulunan okul öncesi ve ilkokul kurumundaki öğrenciler ile sınırlıdır. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda diğer okul öncesi ve ilkokul öğrencilerinin de çalışmaya katılması sağlanarak öğrencilerin bilgi iletişim kullanım düzeylerine yer verilebilir.

KAYNAKÇA

Akın, D. (2019). *Okul öncesi dönem çocuklarının bilgi iletişim teknolojilerini kullanma durumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uşak Üniversitesi.

- Akkoyunlu, B. ve Tuğrul, B. (2002). Okulöncesi Çocukların Ev Yaşantısındaki Teknolojik Etkileşimlerinin Bilgisayar Okuryazarlığı Becerileri Üzerindeki Etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 12-21.
- Altay, D., ve Özerbaş, M. A. (2020). İlkokul öğrencilerinin problemleri cep telefonu kullanımlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *TÜBAV Bilim Dergisi*, 13(1), 68-84.
- Aral, N., ve Doğan Keskin, A. (2018). Ebeveyn bakış açısıyla 0-6 yaş döneminde teknolojik alet kullanımının incelenmesi. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 5(2), 317-348.
- Bencik Kangal, S. ve Özkızıklı, S. (2018). *Teknoloji ve Eğitim*. Bayhan, P (Ed.) Okul Öncesi Eğitimde Teknolojinin Rolü (10-31). Ankara: Hedef Cs Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (23. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Çamlıbel, Ö. Ç. (2010). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Aile Katılımı. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (20), 1-18.
- De Decker, E., De Craemer, M., De Bourdeaudhuij, I., Wijndaele, K., Duvinage, K., Koletzko, B., ... and ToyBox-study group. (2012). Influencing Factors Of Screen Time İn Preschool Children: An Exploration Of Parents' Perceptions Through Focus Groups İn Six European Countries. *Obesity Reviews*, 13, 75-84.
- Demirel, Ö., Seferoğlu, S. ve Yağcı, E. (2005). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme* (5.Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Dursun, A. (2010). *Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleriyle anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ertosun, B. (2019). *İlköğretim birinci sınıf öğrencilerinin (6-7 yaş) televizyon izleme alışkanlıkları ile sosyal duygusal uyum düzeyleri arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Goodwin, K. (2018). *Dijital Dünyada Çocuk Büyütmek*. İstanbul: Aganta Kitap.
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler ve Teknikler*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kocatürk, M. (2018). Eğitimde Teknoloji ve Etkileri. Poyraz, C. İnan Kaya, G. (Ed.), *Eğitim Psikolojisi* (319-337). Ankara: Murat Yayınları
- Konca, A. S. (2014). *Anaokulu öğrencilerinin bilgi ve iletişim teknolojileriyle etkileşimi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Konca, A. S. (2019). *Investigating the social interactions between parents and young children during digital activities at home*. (Doktora Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Konca, A. S. (2022). Digital technology usage of young children: Screen time and families. *Early Childhood Education Journal*, 50(7), 1097-1108.
- Konca, A. S., and Köksalan, B. (2017). Preschool Children's Interaction with ICT at Home. *International Journal of Research in Education and Science*, 3(2), 571-581.
- Koyuncu Şahin, M. (2015). *Okul öncesi öğretmenlerinin öz güvenleri ve mesleki tutumlarının incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Mete, U. (2014). *Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60–72 aylık çocuklar ve annelerinin televizyondaki çizgi filmler ile ilgili görüşlerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı.

Mikelic Preradovic, N., Lešin, G., and Šagud, M. (2016). Investigating Parents' Attitudes towards Digital Technology Use in Early Childhood: A Case Study from Croatia. *Informatics in education*, 15(1), 127-146.

Molenda, M. (2008). *Historical foundations*. In J. M. Spector, M. D. Merrill, J. V. Merriënboer, and M. P. Driscoll (Eds.), *Handbook of research on educational communications and technology* (3rd ed.) (pp. 3- 20). New York: Taylor & Francis Group

Olgun, N. ve Arslan, Ü. (2017). Okul Öncesi Eğitimi ve Drama. Erdoğan, T. (Ed.), *Okul Öncesinden İlköğretime Kuramdan Uygulamaya Drama* (163-196). Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.

Oral, A. H., ve Arabacıoğlu, T. (2019). İlkokul 4. Sınıf öğrencilerinin dijital oyun bağımlılıklarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 9(1), 44-60.

Rouse, M. (2005, Ekim). *ICT (information and communication technology-or technologies)* <http://searchcio-midmarket.techtarget.com/definition/ICT> adresinden 5 Eylül 2021 tarihinde edinilmiştir.

Siraj-Blatchford, I. and Siraj-Blatchford, J. (2003). *More than computers: information and communication technology in the early years*. London: The British Association for Early Childhood Education.

Sismondo, S. (2015). *Bilim ve Teknoloji Araştırmaları Yaklaşımı: Temeller*. Ankara. Epos Yayınları.

Şumuer, E. ve Yıldırım, S. (2018). Öğretim Teknolojisinin Tarihsel Gelişimi. Kurt, A. A. (Ed.). *Öğretim Teknolojilerinin Temelleri*. (17-42), Ankara: Nobel Yayıncılık

Turgut, Y. E., ve Kurşun, E. (2019). Türkiye'deki çocukların erişim, kullanım ve etkinlikler bağlamında mobil internet deneyimleri. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 9(2), 349-371.

Yazıcı, E. ve Gençer, E. (2016). Okul öncesi çocukların bilgi ve iletişim teknolojileriyle etkileşiminin bazı değişkenler yönünden incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(5), 2235-2252.

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Oyunda Duygulanım Ölçeği -Okul Öncesi Versiyonunun Türkçeye Uyarlama Çalışması

Arş. Gör. Merve KARAKAŞ AKSOY, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, e-posta: mervekarakas@gazi.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0143-2935>

Prof. Dr. Ayşe Belgin AKSOY, Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara, e-posta: aksoya@gazi.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0918-2560>

Öz

Bu araştırmanın amacını, Kaugars ve Russ (2009) tarafından geliştirilen Oyunda Duygulanım Ölçeği'nin (Okul Öncesi Versiyonu) Türk kültürüne uyarlanması oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu 48-72 aylık 132 çocuk oluşturmuştur. Ölçeğin uyarlama çalışmalarına dil geçerlilik çalışmaları ile başlanmış, çevirilere ilişkin uzman görüşünün ardından dilsel eşdeğerlik ve ön pilot çalışma ile ölçeğe son şekli verilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemek amacı ile Doğrulamalı Faktör Analizi yapılmış, ölçeğin iki boyuttan oluştuğu ve arasındaki korelasyonun 0,890 olduğu görülmüştür. Faktör yük değerlerinin 0,708 -0,903 arasında değiştiği görülmüş, faktör yük değerlerinin yanında ek olarak uyum indekslerinden de faydalanılmıştır. Güvenirlik için Cronbach α katsayısı bilişsel boyut için ,915 ve duyuşsal boyut için ,441 olup, McDonald ω katsayısı her iki boyut için 1'e yakındır. Test tekrar test ve puanlayıcılar arası güvenirlilik katsayıları da anlamlı ve yüksek düzeydedir. Ölçeğin 48-72 ay arasındaki çocukların oyunda duygulanımlarını ölçmede geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sembolik Oyun, Bilişsel Beceriler, Duyuşsal Beceriler, Okul Öncesi Çocuk, Geçerlilik- Güvenirlilik.

Makale Gönderme Tarihi: 29.03.2024

Makale Kabul Tarihi: 07.05.2024

Önerilen Atıf:

Karakas Aksoy, M. ve Aksoy, A. B. (2024). Oyunda Duygulanım Ölçeği -Okul Öncesi Versiyonunun Türkçeye Uyarlama Çalışması, *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(5): 373-386.

**Journal of Social, Humanities and
Administrative Sciences**

2024, 7(5): 373-386. DOI:[10.26677/TR1010.2024.1398](https://doi.org/10.26677/TR1010.2024.1398)
ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

RESEARCH PAPER

Adaptation of the Affect in Play Scale - Preschool Version to Turkish

Research Assistant Merve KARAKAŞ AKSOY, Gazi University, Institute of Education Sciences, Ankara, e-mail: mervekarakas@gazi.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0143-2935>

Prof. Dr. Ayşe Belgin AKSOY, Gazi University, Gazi Faculty of Education, Ankara, e-mail: aksoya@gazi.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0918-2560>

Abstract

The aim of the present study is to adapt the Affect Play Scale (Preschool Version) developed by Kaugars and Russ (2009) into the Turkish culture. The study group of the research consisted of 132 children aged 48-72 months. Adaptation studies of the scale started with language validity studies, and after expert opinion on the translations, the scale was finalized with linguistic equivalence and preliminary pilot study. Confirmatory Factor Analysis was performed to determine the construct validity of the scale, and it was seen that the scale consisted of two dimensions and the correlation between them was 0.890. It was observed that the factor load values varied between 0.708 and 0.903, and fit indices were also used in addition to the factor load values. The Cronbach α coefficient for reliability is .915 for the cognitive dimension and .441 for the affective dimension, and the McDonald ω coefficient is close to 1 for both dimensions. Test-retest and inter-rater reliability coefficients are also significant and high. It has been determined that the scale is a valid and reliable measurement tool for measuring the affect of children between the ages of 48-72 months during play.

Keywords: Pretend Play, Cognitive Skills, Affective Skills, Preschool Child, Validity-Reliability.

Received: 29.03.2024

Accepted: 07.05.2024

Suggested Citation:

Karakaş Aksoy, M. and Aksoy, A. B. (2024). Adaptation of the Affect in Play Scale - Preschool Version to Turkish, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 7(5): 373-386.

GİRİŞ

Erken çocuklukta çocukların bilişsel ve duyuşsal yeterliliklerinin gelişimi birbirleri ile etkileşimli olarak ilerler ve sembolik oyunlarına yansır (Kaugars ve Russ, 2009). Sembolik oyun, çocukların hayal gücü ve sembolik ifadelerinin gelişiminde önemli bir yere sahiptir (Berk, 2013; Göncü, 2019). Fein (1987) sembolik oyunu, bir şeyin başka bir şeymiş gibi düşünülerek kullanıldığı oyun davranışları olarak tanımlamıştır, ayrıca -miş gibi yapmanın duygular ve duygusal yoğunluk ile ilgili olduğu bu sebeple duygulanımın sembolik oyun ile iç içe olduğunu belirtir (Russ, 2004). Sembolik oyun, hayali oyun ya da -miş gibi yapma oyunları olarak da adlandırılabilir, nesnelere, akranlara ya da bir eyleme sanki –miş gibi davranmayı içermektedir (McCune-Nicolish ve Fenson, 2018; McCune, 2009; Pellegrini, 2009). Piaget'in gözlemleri ile tutarlı şekilde, sembolik oyunun en temel biçimleri (bir nesneyi bir nesne yerine koyma) genellikle 15 ile 18. aylar arasında görülür. Örneğin bir muz telefon yerine kullanılabilir, oyuncak boş bir fincan dudaklara götürülerek çay içiyormuş gibi yapılabilir (Bjorklund, 2021).

İlk sembolik oyun zamanında çocuklar algısal olarak benzer nesnelere gerçek nesne yerine kullanırken, daha büyük çocukların oyununda gerçek nesneye olan fiziksel benzerlik azalır (Bjorklund, 2021). Çocuklar iki yaş civarında -miş gibi yapma davranışının temel özelliklerini anlamlandırmaya başlar, bir nesneyi başka bir nesneymiş gibi düşünürken hayal gücünü, -miş gibi davranmayı ve sembolik davranışı kullanırlar (Aksoy, Özkan Kunduracı ve Aksoy, 2022; Frost, Wortham ve Stuart, 2012). 15. Ayda ortaya çıkan sembolik oyun, beş ile yedi yaşlar arasında en yüksek düzeyine ulaşır, ev ya da anaokulunda uyanık geçirilen sürenin %10-%33'ünü oluşturur, bu sebeple bu yaş çocuklarının en yoğun davranışlarından biridir (Bee ve Boyd, 2009; Fein, 1981). Erken çocukluk döneminde hayal gücünü oyuna dahil ettiklerinde, oyun nesnelere gerçek hayattaki benzerlerine uygun anlam verirler ve bu süreçte hem olumlu hem olumsuz duyguları da ifade ederek kendi dünyalarını anlamlandırır (Aksoy, Özkan Kunduracı ve Aksoy, 2022; Kaugars ve Russ, 2009). Sembolik oyun süreçlerinde çocuklar hem olumlu hem olumsuz duygulanımlarının ifade etme biçimlerini geliştirebilirler. Oyun çocukların güvenli dünyasıdır ve bu dünyada çeşitli hayali ruh hallerini, anılarını, hayallerini, olumlu ve olumsuz duygulanımlarını ifade edebilir, deneyimler, üzerinde çalışabilir ve ustalaşabilirler. Böylece duygularını ifade etmede kendilerini daha rahat hissederler, bilişsel ve duyuşsal süreçleri deneyimlerler (Russ, 2020).

Çocukluk döneminde sembolik oyun duygulanım süreci yani bilişsel ve duyuşsal çıktılar ile ilişkilidir. Bilişsel süreçler, çocuğun hayal gücü ve organizasyon gibi üst düzey düşünme becerilerini gerektiren süreçleri içerirken, duyuşsal süreçler, oyun sırasındaki olumlu ve olumsuz duygusal ifadeyi ve duygu yüklü içeriğin ifadesini içermektedir (Russ, 2004). Oyun gelişimin kritik yapıtaşları ile yakından ilişkilidir, sembolik oyun yeteneği de çocuğun sembolik, bilişsel ve duyuşsal yetenekleri başta olmak üzere gelişiminin değerlendirilmesinde kullanılmaktadır. Oyun çocukların en doğal ifade ve iletişim biçimi olduğundan, çocukların oyunlarının incelenmesi bilişsel ve duyuşsal etkileşim ile bu süreçlerin gelişimi hakkında bilgi verir (Fehr ve Russ, 2014; Fehr ve Russ, 2016). Sembolik oyunun okul öncesi dönemde değerlendirilmesi bu dönemde çocukların hayali oyununun zirveye çıkması sebebiyle özellikle önemlidir (Singer ve Singer 1990). Aydın (2012) Sembolik Oyun Testi'ni Türkçe'ye uyarlamıştır, test çocukların sembolik oyununu değerlendirmede kullanılmaktadır. Ayrıca çocuklarda duygulanım süreçlerinin çalışabilmesi için duygulanım ifadesini ölçebilecek standartlaştırılmış ölçme araçlarına ihtiyaç vardır (Russ, 2004). Oyunda Duygulanım Ölçeği - Okul Öncesi versiyonu (APS-P; Kaugars ve Russ, 2009), okul öncesi çocukların hayali oyunlarındaki hem bilişsel hem de duygusal süreçleri değerlendirmek için tasarlanmış standart bir değerlendirme aracıdır, aracın oyun materyallerinin olması çocuklar için ilgi çekici olup, kendilerini kolay ifade etmesini sağlamaktadır ve ölçek kısa sürede uygulanabilmektedir. Bu ölçme aracı Russ (1987, 1993)

tarafından geliştirilen okul çağındaki Oyunda Duygulanım Ölçeğinden uyarlanmıştır. Ölçek, bireysel oyun yeteneğini akranların ya da sosyal etkileşimin etkisi olmadan değerlendirdiğinden bazı durumlarda daha yararlı bir ölçme aracıdır. Ülkemizde de sembolik oyunun değerlendirilmesini sağlayan bir ölçme aracının kültürümüze uyarlanması, çocuklar ile çalışan araştırmacılar ile eğitim ve sağlık çalışanlarının çocuğun gelişimsel durumunu değerlendirebilmeleri için faydalıdır. Bu bağlamda erken çocuklukta sembolik oyuna ilişkin daha fazla çalışmanın yapılması, nitelikli ölçme araçlarının ülkemizde ilgili alan yazına kazandırılması önemlidir. Bu doğrultuda, çalışmada Kaugars ve Russ (2009) tarafından geliştirilen Oyunda Duygulanım Ölçeği- Okul Öncesi Versiyonu'nun Türkçe'ye uyarlanarak geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının yapılması amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Bu araştırma "Oyunda Duygulanım Ölçeği- Okul Öncesi Versiyonu"nun Türk kültürüne uyarlanması amacıyla yapılmış bir ölçek uyarlama çalışmasıdır. Bu çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama süreci, etik konular, veri analizi ve işleme yer verilmiştir.

Çalışma Grubu

Çalışma grubunun belirlenmesi amacıyla seçkisiz olmayan örneklem yöntemlerinden amaçlı örneklem çeşitlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, belirlenen konuda derin bir çalışmaya olanak sağlarken, bu tür örneklemede araştırmacı kendi yargısını kullanarak araştırmaya kimlerin seçileceğine karar verir ve amacına en uygun olanı seçer (Balci, 2015). Ölçüt örnekleme ile belirli niteliklere sahip, örneklem için belirlenen ölçütü karşılayan birimler örnekleme alınmaktadır (Büyüköztürk vd., 2013; Johnson ve Christensen, 2014). Bu doğrultuda bu araştırmada ölçüt olarak çocukların 48-72 ay arasında olması, okul öncesi eğitim kurumuna devam ediyor olması, öğretmen ve aileleri tarafından normal gelişim gösterdiğinin belirtilmesi ve gönüllü katılımları belirlenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Ankara ilinde yaşayan Mili Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullara devam eden 48-72 aylık 132 çocuk oluşturmuştur. Faktör analizi çalışmaları için Brymen ve Cramer (2001) katılımcı sayısını belirlerken, ölçekteki madde sayısının beş veya on ile çarpılmasıyla elde edilen sayının ölçüt olarak alınabileceğini belirtirken, Kline (2005) faktör yapısının açık ve az sayıda olduğu durumlarda 100 kişilik örneklemin yeterli olduğunu belirtmektedir. Bu araştırma için çalışma gruplarının geçerlik ve güvenilirlik için yeterli büyüklükte olduğu söylenebilir. Oyunda Duygulanım Ölçeği (Okul Öncesi Versiyonu), verilerin elde edildiği çalışma grubuna ait bazı özelliklerin grup içerisindeki frekansları (f) ve yüzdeleri (%) Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1 incelendiğinde, çocukların %54,5'inin (n=72) erkek, %45,5'inin (n=60) kız olduğu, çocukların yaşlarının ise %48,5'inin (n=64) 48-59 aylık, %51,5'inin (n=68) 60-72 aylık olduğu, %51,5'inin (n=68) ilk çocuk, %9,8'inin (n=13) ortanca ve ortancalardan biri, %38,6'sının (n=51) son çocuk olduğu, %30,3'ünün (n=40) kardeşinin olmadığı, %46,2'sinin (n=61) bir kardeşinin olduğu, %18,9'unun (n=25) iki kardeşinin olduğu, %4,5'inin (n=6) üçten fazla kardeşi olduğu görülmektedir. Çalışmaya katılan çocukların annelerinin %2,3'ünün (n=3) 25 yaş ve altında olduğu, %57,6'sının (n=76) 26-35 yaş arasında olduğu, %40,2'sinin (n=53) 36 yaş üzerinde olduğu, annelerin %3'ünün (n=4) ilkokul mezunu, %6,1'inin (n=8) ortaokul mezunu, %34,8'inin (n=46) lise mezunu, %48,5'inin (n=65) lisans mezunu, %7,6'sının (n=10) lisansüstü eğitim mezunu olduğu görülmektedir. Çalışmaya katılan çocukların babalarının %0,8'inin (n=1) 25 yaş ve altında olduğu, %34,8'inin (n=46) 26-35 yaş arasında olduğu, %64,4'ünün (n=85) 36 yaş üzerinde olduğu,

babaların %3'ünün (n=4) ilkokul mezunu, %6,8'inin (n=9) ortaokul mezunu, %30,3'ünün (n=40) lise mezunu, %55,3'ünün (n=73) lisans mezunu, %4,5'inin (n=6) lisansüstü eğitim mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo 1. Çalışma Grubu Özelliklerine İlişkin Betimsel İstatistikler

Cinsiyet	f	%	Doğum sırası	f	%
Erkek	72	54,5	İlk çocuk	68	51,5
Kız	60	45,5	Ortanca/ortancalardan biri	13	9,8
Toplam	132	100,0	Son çocuk	51	38,6
			Toplam	132	100,0
Yaş	f	%	Kardeş sayısı	f	%
48-59 ay	64	48,5	Kardeşi yok	40	30,3
60-72 ay	68	51,5	Bir kardeş	61	46,2
Toplam	132	100,0	İki kardeş	25	18,9
			Üç kardeş ve üzeri	6	4,5
			Toplam	132	100,0
Anne yaşı	f	%	Baba yaşı	f	%
25 yaş ve altı	3	2,3	25 yaş ve altı	1	,8
26-35 yaş	76	57,6	26-35 yaş	46	34,8
36 yaş ve üstü	53	40,2	36 yaş ve üstü	85	64,4
Toplam	132	100,0	Toplam	132	100,0
Anne öğrenim düzeyi	f	%	Baba öğrenim düzeyi	f	%
İlkokul	4	3,0	İlkokul	4	3,0
Ortaokul	8	6,1	Ortaokul	9	6,8
Lise	46	34,8	Lise	40	30,3
Lisans	64	48,5	Lisans	73	55,3
Lisansüstü	10	7,6	Lisansüstü	6	4,5
Toplam	132	100,0	Toplam	132	100,0

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veriler, Oyunda Duygulanım Ölçeği (Okul Öncesi Versiyonu) ve çocukların yaş, cinsiyet, doğum sırası, kardeş sayısı, anne yaşı ve öğrenim düzeyi, baba yaşı ve öğrenim düzeyi bilgilerini içeren kişisel bilgi formu kullanılarak elde edilmiştir.

Oyunda Duygulanım Ölçeği - Okul Öncesi Versiyonu (Affect in Play Scale – Preschool Version):

Oyunda Duygulanım Ölçeği – Okul Öncesi Versiyonu, 2009 yılında Kaugars ve Russ tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, daha önce altı ile on yaşları arasındaki çocuklar için geliştirilmiş (Russ, 1993, 2004), geçerlik ve güvenilirliği yapılmış olan versiyonundan okul öncesi dönem çocukları için uyarlanmış, geçerlik ve güvenilirliği yapılmıştır. Ölçek, ayrı ama ilişkili süreçler olarak kavramsallaştırılan hem bilişsel hem de duyuşsal süreçleri ölçmek için tasarlanmış olup, okul öncesi çocuklar için tasarlanmış beş dakikalık standart bir oyun görevini kullanan yarı yapılandırılmış, bilişsel ve duyuşsal sembolik oyun sürecidir. Ölçeğin değerlendirme bölümünde, duygulanım ifadesinin sıklığı, olumlu duygulanım sıklığı, olumsuz duygulanım sıklığı, duygulanım kategorilerinin çeşitliliği, hayal gücü ortalaması (hayal gücü ve role girme,

organizasyon ve uyum, detaylandırma puanları ortalaması), rahatlık, oyun yokluğu, işlevsel oyun, sembolik veya hayali/taklit/-muş gibi oyun olmak üzere dokuz temel alan puanı oluşturulmaktadır. Ölçeğin değerlendiriciler arası güvenilirliğinde sınıf içi korelasyon katsayısına bakılmış, duygulanım sıklığı .95, duygulanım çeşitliliği .91, hayal gücü .97, organizasyon .96, detaylandırma .92, rahatlık .94, oyunun olmadığı aralık sayısı .95, işlevsel oyun aralıklarının sayısı .99 ve sembolik oyun aralıklarının sayısı .95 bulunmuştur. Ölçeğin beş temel boyutu arasındaki iç güvenilirliğe bakıldığında .60 ile .90 arasında değiştiği, hayal gücü ve sembolik oyun gibi benzer yapılarda güçlü şekilde ilişkili olduğu görülmektedir. Çalışmanın sonuçları, okul öncesi çocukların sembolik oyunlarında hem duyuşsal hem de bilişsel süreçleri değerlendirmek için bir araç olarak ölçeğin geçerliliğine dair ön kanıt sağlamaktadır (Kaugars ve Russ, 2009).

Ölçekte materyal olarak, plastik ve doldurulmuş hayvanlar (fil, ayı, köpekbalığı, tavşan, deve, çita, su aygırı ve zürafa), üç adet iç içe geçebilen plastik kap, bir adet plastik araba, bir adet tüylü yumuşak lastik top yer almaktadır. Uygulama sürecinde ilk olarak okul öncesi dönem çocuğuna:

"Bugün, çocukların nasıl oynadığını öğrenmek için buradayım. Bu sepette oynayacağımız bazı oyuncaklar var. Hadi içinde ne var bakalım. (Fili gösterin) Bak, bu bir fil. (Ayıyı gösterin) Bak bu bir ayı. (Köpekbalığını gösterin) Bu bir köpekbalığı. Bak burada da kaplarım var. (Üç plastik kabı gösterin) Şimdi birlikte sayalım ve kaç tane olduğunu görelim. Bir, iki, üç. Güzel. (Arabayı gösterin) Bu nedir? Araba. Gördün mü, gri renkli. Bak burada başka hayvanlar da var. (Zürafayı gösterin) Bu hangi hayvan? Doğru yanıt. Bu bir zürafa. (Çitayı gösterin) Bu bir çita. (Su aygırını gösterin) Bu bir su aygırı. (Deveyi gösterin) Bu hangi hayvan? Doğru, bu bir deve. (Topu gösterin) Bu bir top. Ne renk olduğunu görüyor musun? Doğru, turuncu. Sepetteki tüm oyuncaklar bu kadar. Şimdi bu oyuncakları kullanarak bir hikaye oluşturacağız. Böylece oyuncaklarla nasıl oynayabileceğimizi göreceğiz. Bu bir ayı. (Abartılı ses tonu ile canlandırın) "Ben çok açım! Nereden yiyecek bulabilirim? (Kaplara gider) Aa, bakın burada biraz kurabiye buldum. Kurabiyeleri severim. Mmm, mmm. İşte başka bir kap. Ama bu çok kötü! İçindeki beğenmedim! " Şimdi sen oynamaya devam et. Sonrasında ne olabilir? Sen bir hikaye oluştur, ben sana ne zaman duracağını söyleyeceğim "

Yönergeleri takiben, araştırmacı çocuğun oyunuyla etkileşime girmez, ancak çocuk oynamazsa ("Devam et bakalım. Şimdi oyuncaklarla oyna ve bir hikaye oluştur"), erken durursa ("Hala biraz daha zamanın var. Oynamaya devam et bakalım.") veya konuşmuyorsa ("Yüksek sesle anlattığından emin olmalısın böylece seni duyabileyim.") ek yönergeler verebilir.

Ölçekte 5'li likert şeklinde kodlanan puanlar hayal gücü ortalaması (hayal gücü ve role girme, organizasyon ve uyum, detaylandırma puanları ortalaması) ve rahatlığı içerir. Çocuğun oyunda ifade ettiği duygulanımın sıklığı ve çeşitliliği de kodlanmaktadır. Beş dakikalık oyun süresinde on saniyelik zaman dilimlerinde çocuğun ifade ettiği 12 duygulanım çeşidi için işaretleme yapılı. Oyunda bir duygulanım teması ifade edildiğinde (Ör: Bir hayvan başka bir hayvana vurduğunda veya "senden hoşlanmıyorum" dediğinde) uygun duygulanım çeşidine dahil edilir. Duygulanım puanının çeşitliliği, oyun sırasında çocuğun ifade ettiği farklı duygulanım kategorilerinin sayısıdır. Değerlendirme aşamasında son olarak, çocuğun her 20 saniyelik oyun bölümünde baskın olan oyun türü (sembolik oyun, işlevsel oyun ya da oyun olmayan süreç) işaretlenir ve her üç alan için ayrı olarak toplam puanı hesaplanır.

Veri Toplama Süreci ve Etik Konular

Oyunda Duygulanım Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlama çalışması için ilk olarak ölçeği geliştiren araştırmacılardan izin alınmıştır. Araştırmanın gerçekleşmesi amacı ile Gazi Üniversitesi Etik Kurulu'na başvurulmuş ve 06.05.2021 tarih ve E-77082166-302.08.01-83936 sayısı ile etik kurul izni alınmıştır. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı'na araştırma izni için başvurulmuş 28.12.2021 tarih

ve E-14588481-605.99-40025932 sayısı ile gerekli yazılı izinler alınmıştır. Araştırma için Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bağımsız anaokullarının yöneticileri ile görüşülerek, araştırma süreci hakkında bilgi verilmiştir ve izin alınmıştır. Okulların işleyiş sürecine uygun şekilde araştırma için uygun zaman aralıkları belirlenmiş, çocukların ve velilerinin gönüllü olmasına göre hareket edilmiş olup çocuklardan ve velilerinden aydınlatılmış onam formu ile izin alınmıştır. Her çocuk ile buz kırıcı bir sohbet, oyun materyallerinin tanıtımı, yönergelerin verilmesi ve beş dakikalık oyun süreci dahil olmak üzere uygulamalar 10-12 dakika sürmüştür. Uygulama sürecinde çocuklar araştırmacı ile birebir ve ayrı bir sınıf ortamında çalışmalarını gerçekleştirmiş, videoya kaydedilmiştir. 120 çocuğun 20'sine beş hafta sonra ölçekler tekrar uygulanmıştır. Videolar araştırmacı tarafından izlenerek kodlanmıştır. Ayrıca başka bir uzman tarafından 20 video tekrar izlenerek puanlanmıştır. Çocuklardan elde edilen veriler kod isimler ile isimlendirilerek ve şifreli şekilde bilgisayar ortamında muhafaza edilmiştir.

Veri Analizi ve İşlem

Ölçek uyarlama sürecinde Hambleton ve Patsula'nın (1999) görüşleri doğrultusunda ölçek uyarlama basamakları takip edilmiştir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışmalarına başlamak amacı ile ilk olarak ölçeği geliştiren araştırmacılardan izin alınmış, ölçek ve açıklamaları elde edilmiştir. Ölçekte kullanılan materyaller ölçeğin orijinalindeki boyutları ve özellikleri ile temin edilmiştir. İlk aşamada ölçeğin orijinal dilinden Türkçe'ye çevirisi yapılmış, dilsel eşdeğerliğe bakılmış, uzman görüşü alınmış ve pilot çalışma sonrasında ise ölçeğe son şekli verilmiştir. Ölçme aracı 132 çocuğa uygulanmış, elde edilen veriler analiz edilmiştir. Oyunda duygulanım ölçeği – okul öncesi versiyonu'nun iki faktörden oluşan yapısının geçerliliği Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ile incelenmiştir. Faktör yük değerlerinin yanında, Ki-kare, yaklaşık hataların karekökü (RMSEA), karşılaştırmalı uyum indeksi (CFI) ve normlaştırılmış uyum indeksi (TLI) incelenmiştir. Literatürde, CFI ve TLI değerlerinin 0,90'ın üzerinde ve RMSEA değerinin 0,10'un altında olması modelin gerçek veriler ile uyumu için birer ölçüt olarak kabul edilmektedir. Ölçeğin güvenilirliğini test etmek amacı ile Cronbach α ve McDonald ω katsayıları incelenmiş, test tekrar test ve puanlayıcılar arası güvenilirlik katsayısına (ICC) bakılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde, Oyunda Duygulanım Ölçeği – Okul Öncesi Versiyonu'nun uyarlama çalışmalarında gerçekleştirilen geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yer almaktadır.

Oyunda Duygulanım Ölçeği- Okul Öncesi Versiyonu'nun Geçerlik Çalışmaları

Ölçeğin geçerlik çalışmaları için dil geçerliği, kapsam geçerliği ve yapı geçerlik çalışmaları yürütülmüştür. Yapılan çalışmalar başlıklar altında sunulmuştur.

Dil Geçerliği

Oyunda Duygulanım Ölçeği- Okul Öncesi Versiyonu Türkçe ile İngilizce dillerine ve alana hakim üç uzman tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. İngilizce metin ile Türkçe çevirisi her madde için 0-5 arasında altı puan üzerinden iki dil uzmanı tarafından değerlendirilmiştir, üç puan ve altında bir değerlendirme olmadığından Türkçe çeviriler uygun kabul edilmiştir. Türkçe çeviri işlemi tamamlandıktan sonra "Alan Uzmanı Görüş Formu" hazırlanarak, Türkçe ve İngilizce dillerine

hakim üç alan uzmanının görüşleri alınmıştır. Alan uzmanlarından gelen görüşler karşılaştırılarak ölçme araçlarının çevirileri düzenlenmiştir. Ölçme araçlarının düzenlenen Türkçe formları yabancı dil uzmanına ölçüklerin orijinal dili olan İngilizceye geri çeviri için gönderilmiştir. Ölçme araçlarının orijinal formu ve İngilizce geri çevirileri İngilizce diline hâkim bir uzman tarafından karşılaştırılmış, anlam bakımından farklılık olup olmadığı değerlendirilmiştir. Orijinal form ile geri çeviri arasında çevirilerde anlamsal farklılığa yol açacak bir fark gözlenmemiş, orijinal ölçme araçları ile geri çeviri arasındaki tutarlı olduğu düşünülen maddelerin toplam madde sayısına oranı hesaplanarak Oyunda Duygulanım Ölçeği için tutarlılık yüzdesi .99 olarak hesaplanmıştır.

Kapsam Geçerliği

Kapsam geçerliliği çalışmaları için ölçeği değerlendirmek üzere biri Türk Dili, biri ölçme ve değerlendirme alanında ve altısı Çocuk Gelişimi Eğitimi alanında uzman olmak üzere sekiz alan uzmanının görüşüne sunulmuştur. Lawshe (1975) tarafından geliştirilen kapsam geçerlik oranları ve kapsam geçerlik indeksi uzman görüşüne dayalı inceleme yapmak için kullanılmıştır. Uzmanlardan ölçme araçlarının maddelerin kapsamını temsil etmeye yönelik görüşleri alınmış ve uzmanlar arası uyum incelenmiştir. Lawshe tekniği için beş ile 40 arasında uzman görüşü gerekmektedir. Hazırlanan aday ölçme aracı sekiz uzmanın görüşüne sunulmuş, dil ve kültür bakımından uygun ve uygun değil şeklinde değerlendirerek varsa önerilerini eklemesi istenmiştir. Bu derecelendirme görüşlerine göre maddelerin her biri için kapsam geçerlik oranları bulunmuştur. Veneziano ve Hooper'ın (1997) kapsam geçerlik ölçütüne göre kapsam geçerlik oranlarının anlamlı olup olmadığına bakılmıştır, uzman sayısı sekiz olduğundan 0,78 ölçüt olarak ele alınmıştır. Oyunda Duygulanım Ölçeği'nin maddelerinde uzmanların görüş birliğini sağladığı, kapsam geçerlik oranlarının 1 olduğu, bütün maddelerin kapsam geçerlik oranlarının 0,78 ölçütünün üzerinde olduğu görülmektedir. Bu durumda ölçme aracının geneline ilişkin kapsam geçerlik indeksinin 1 olduğu, ölçme araçlarının kapsam geçerliliğinin sağlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Oyunda Duygulanım Ölçeği- Okul Öncesi Versiyonu pilot çalışmaları beş çocuk ile gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışmanın amacı ölçme araçlarının uygulaması sırasında çocuğa verilen yönergelerin anlaşılıp anlaşılmadığına bakmak, uygulamanın yapıldığı ortamın (oyun alanı ve oyun materyallerin sunumu) verimli ve etkili şekilde kullanımını gerçekleştirmektir. Pilot uygulamalarda, Oyunda Duygulanım Ölçeği - Okul Öncesi Versiyonu'nun uygulaması için çocuğun ve araştırmacının yalnız olduğu, çevrede dikkati dağıtacak materyallerin olmadığı, kameranın ise çocuğun direk görüş alanı yerine biraz uzak mesafede ve çocuk ile oyun ortamını yan profilden çekecek şekilde ayarlandığı, çocuğa uygun masa ve sandalyenin olduğu, masada bir kutu içerisinde ölçeğin oyun materyallerinin olduğu, sade bir ortamda gerçekleştirilmesinin uygun olduğuna karar verilmiştir. Pilot uygulamada ölçme araçlarının yönergelerinin çocuklar için anlaşılır olduğuna karar verilmiştir.

Yapı Geçerliği

Pilot çalışmanın ardından ölçme aracı toplam 132 çocuğa uygulanmıştır. Oyunda Duygulanım Ölçeği- Okul Öncesi Versiyonu için betimsel istatistikler, Oyunda Duygulanım Ölçeğine ait yapının toplanan veri kullanılarak DFA ile değerlendirilmesi, geçerlik ve güvenilirlik kanıtlarının elde edilmesi amacı ile yapılan işlemlerin bulgularına bu bölümde yer verilmiştir.

Araştırma kapsamında katılımcıların Oyunda Duygulanım Ölçeği - Okul Öncesi Versiyonu maddelerinden aldıkları puanlara ait betimsel istatistikler Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Oyunda Duygulanım Ölçeği -Okul Öncesi Versiyonu İçin Betimsel İstatistikler

Madde		\bar{X}	ss	En düşük puan	En yüksek puan
1.	Sembolik Oyun	12,129	2,432	4	15
2.	İşlevsel Oyun	2,273	2,004	0	11
3.	Oyun Olmayan Süreç	0,636	1,200	0	7
4. Hayal Gücü Ortalaması	Hayal Gücü ve Rol Yapma	3,121	0,965	1	5
	Organizasyon ve Uyum	3,174	0,985	1	5
	Detaylandırma	2,258	0,879	1	4
5.	Rahatlık	3,803	0,878	2	5
6.	Olumlu Duygulanım Sıklığı	15,167	6,797	4	36
7.	Olumsuz Duygulanım Sıklığı	4,447	3,710	0	21
8.	Toplam Duygulanım Sıklığı	19,614	7,877	6	45
9.	Duygulanım Çeşitliliği	5,538	1,839	1	10

Tablo 2’de Oyunda Duygulanım Ölçeği - Okul Öncesi Versiyonu sembolik oyuna ait betimsel istatistikler ele alındığında, puan ortalamasının 12,129 olduğu görülmektedir. Elde edilen sonuçlara göre sembolik oyun için alınan en düşük puan 4 iken en yüksek puan 15’tir. İşlevsel oyuna ait betimsel istatistikler ele alındığında, puan ortalamasının 2,273 olduğu, en düşük puanın 0 en yüksek puanın ise 11 olduğu görülmektedir. Oyun olmayan süreçte ise puan ortalaması 0,636 olduğu, en düşük puanın 0, en yüksek puanın ise 7 olduğu görülmektedir. Hayal gücü ve rol yapmada ise puan ortalamasının 3,121, en düşük puanın 1, en yüksek puanın ise 5 olduğu görülmektedir. Organizasyon ve uyuma ait betimsel istatistiklerde ise ortalamasının 3,174 olduğu, en düşük puanın 1, en yüksek puanın ise 5 olduğu görülmektedir. Detaylandırmada ortalama puanın 2,258 olduğu, en düşük puanın 1, en yüksek puanın ise 4 olduğu görülmektedir. Rahatlık’a ait betimsel istatistiklere bakıldığında ortalama puanın 3,803 olduğu, en düşük puanın 2, en yüksek puanın ise 5 olduğu görülmektedir. Olumlu duygulanım sıklığında ortalama puanın 15,167 olduğu, en düşük puanın 4 en yüksek puanın ise 36 olduğu görülmektedir. Olumsuz duygulanım sıklığında ise ortalama puanın 4,447, en düşük puanın 0, en yüksek puanın ise 21 olduğu görülmektedir. Ölçeğin toplam duygulanım sıklığı ortalama puanının 19,614 olduğu, en düşük puanın 6, en yüksek puanın ise 45 olduğu görülmektedir. Duygulanım çeşitliliği puan ortalamasının 5,538 olduğu, en düşük puanın 1, en yüksek puanın ise 10 olduğu görülmektedir.

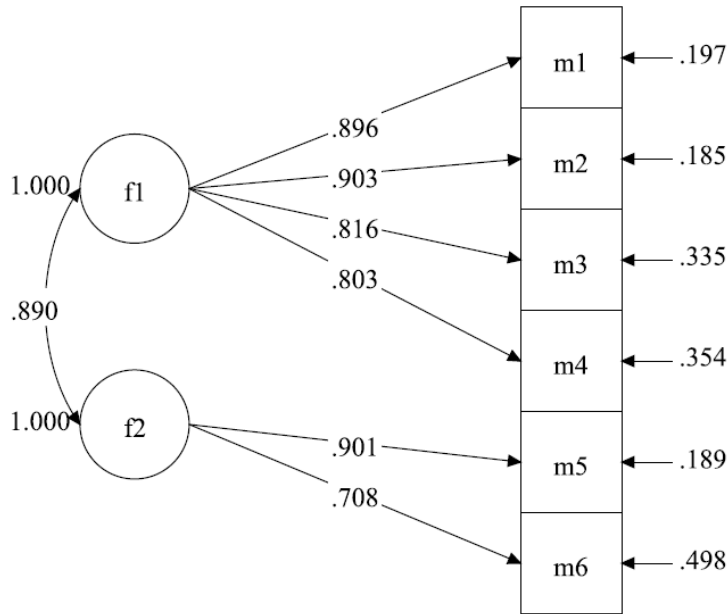
Oyunda Duygulanım Ölçeği - Okul Öncesi Versiyonu için literatürde yer alan üç model test edilmiş ve uyum iyiliği indeksleri Tablo 3’te sunulmuştur. Model 1, Delvecchio vd., (2016) çalışmasında belirtilen teorik orijinal modeldir. Bu modelde biri bilişsel (organizasyon, detaylandırma, hayal gücü ve rahatlık) ve diğeri duyuşsal (toplam duygulanım sıklığı ve duygulanım çeşitliliği) olmak üzere iki ilişkili faktör yer almaktadır. Model 2, Fehr ve Russ (2014) çalışmasında açılımlayıcı faktör analizi ile ortaya konan ilişkili iki faktörlü modeli ifade etmektedir. İlk faktör organizasyon, detaylandırma, hayal gücü, rahatlık ve olumlu duygulanımdan oluşurken ikinci faktör negatif duygulanım, tanımlanmamış duygulanım ve duygulanım çeşitliliğinden oluşmaktadır. Model 3 ise yine aynı çalışmada yer alan tek faktörlü yapıyı göstermektedir. Son iki modelde yer alan tanımlanmamış duygulanım, bu çalışmada toplanan veride olmadığı için dâhil edilmemiştir. İlk olarak Oyunda Duygulanım Ölçeği için çalışmanın bu aşamasında elde edilen verilerin deneme uygulaması ile ortaya konan iki boyutlu

faktör yapısını destekleyip desteklemediği incelenmiştir. Elde edilen uyum iyiliği indeksleri Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. Oyunda Duygulanım Ölçeği (Okul Öncesi Versiyonu) İçin Model 1, Model 2 ve Model 3'e Ait Uyum İyiliği İndeksleri

Uyum indeksleri	Model 1 (Teorik model; Delvecchio vd., 2016)	Model 2 (2 faktör; Fehr ve Russ, 2014)	Model 3 (1 faktör; Fehr ve Russ, 2014)
χ^2	11,213	46,081	116,873
sd	8	13	14
χ^2/sd	1,402	3,545	8,348
RMSEA	0,055	0,139	0,236
CFI	0,994	0,948	0,838
TLI	0,989	0,916	0,758

Tablo 3'te yer alan Oyunda Duygulanım Ölçeği için Doğrulayıcı Faktör Analizi sonuçları incelendiğinde Model 1 için χ^2/sd (1,402) değerinin 5'in altında olduğu, CFI ve TLI değerlerinin 0,90'ın üzerinde ve RMSEA değerinin 0,10'un altında olduğu görülmüştür. Bu bulgular, model uyumunun sağlandığı ve Oyunda Duygulanım Ölçeği için Model 1'de yer alan iki boyutlu yapının doğrulandığını ve ayrıca diğer modellerden daha iyi olduğunu göstermektedir. Oyunda Duygulanım Ölçeği iki boyutlu modeli (Model 1) için standart çözümler Şekil 1'de yer almaktadır. Maddeler sırasıyla bilişsel boyut (f1) için organizasyon, detaylandırma, hayal gücü ve rahatlık ve duyuşsal boyut (f2) için toplam duygulanım sıklığı ve duygulanım çeşitliliğini göstermektedir.

Şekil 1 Oyunda Duygulanım Ölçeği Model 1 İçin Boyut Yapısı ve Standart Çözümler

Şekil 1 incelendiğinde ölçeği oluşturan 6 maddeye ilişkin faktör yüklerinin 0,32'den büyük olduğu görülmektedir. İlgili maddelere ilişkin faktör yükleri 0,708 ilâ 0,903 arasında değiştiği

görülmektedir. Ayrıca Oyunda Duygulanım Ölçeği'nde yer alan bilişsel ve duyuşsal faktörler arasındaki korelasyonun 0,890 olduğu görülmektedir.

Oyunda Duygulanım Ölçeğinin Güvenirlik Çalışmaları

Geçerlik ile ilgili analizin ardından elde edilen verilere ilişkin ölçüm için güvenirlik analizi yapılmıştır. Oyunda Duygulanım Ölçeği - Okul Öncesi Versiyonu alt boyutları için hesaplanan Cronbach α ve Mcdonald ω katsayıları Tablo 4'te sunulmuştur. Ayrıca ele alınan bir diğer güvenirlik göstergesi test-tekrar test güvenirligidir ve bütün maddeler için hesaplanmıştır. Bu amaçla esas uygulamaya katılan 20 kişiye beş hafta sonra ölçekler tekrar uygulanmıştır. Aynı kişilerden farklı tarihlerde elde edilen bu iki ölçüm arasındaki korelasyon ölçümlerin kalıcılığını göstermektedir. Ayrıca başka bir uzman tarafından tekrar puanlanan 20 veri ile puanlayıcılar arası güvenirlik katsayısı (ICC) hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Oyunda Duygulanım Ölçeği -Okul Öncesi Versiyonu İçin Güvenirlik Katsayıları

Maddeler	Cronbach α	Mcdonald ω	Test-tekrar test	ICC
Sembolik Oyun	-	-	,803*	,984
İşlevsel Oyun	-	-	,674*	,979
Oyun Olmayan Süreç	-	-	,754*	1,000
Olumlu Duygulanım Sıklığı	-	-	,912*	,999
Olumsuz Duygulanım Sıklığı	-	-	,815*	1,000
Bilişsel				
Hayal Gücü ve Rol Yapma	,915	,991	,876*	1,000
Organizasyon ve Uyum			,854*	1,000
Detaylandırma			,736*	,987
Rahatlık			,785*	,977
Duyuşsal				
Toplam Duygulanım Sıklığı	,441	,968	,946*	,999
Duygulanım Çeşitliliği			,817*	,997

* $p < ,01$

Tablo 4'te görüldüğü gibi güvenirlige ilişkin hesaplanan Cronbach α katsayısı bilişsel boyut için ,915 ve duyuşsal boyut için ,441'dir. Cronbach α madde sayısından etkilenmektedir ve duyuşsal boyutta madde sayısı az olduğu için düşüktür. Mcdonald ω katsayısı her iki boyut için de 1,00'a yakındır ve Oyunda Duygulanım Ölçeği alt boyutlarından elde edilen ölçümlerin güvenilir olduğu tespit edilmiştir. Test tekrar test güvenirligi için elde edilen korelasyon değerlerinin hepsinin oldukça yüksek ve $p=0,01$ düzeyinde anlamlı olduğu bulunmuştur. Korelasyonların istatistiksel olarak anlamlı ve yüksek düzeyde olduğu bu bağlamda da güvenirligin kanıtlandığı görülmüştür. Oyunda Duygulanım Ölçeği bütün puanları için elde edilen ICC değerleri ,977 ilâ 1,000 arasında değişmekte olup mükemmel güvenirlik için Cicchetti (1994) tarafından belirlenen ,74 kritik değerinden yüksektir.

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Piaget ve Vygotsky'e göre çocukların içinde yaşadıkları dünyayı anlamalarında en iyi araç, bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimin önemli bir özelliği olan sembolik oyundur (Ariel, 2002; Pellegrini, 2009). Sembolik oyun erken çocukluk döneminde en çok öne çıkan oyun olmakla

birlikte yaratıcılık, problem çözme, duygularla başa çıkma ve duygu düzenleme, uyum sağlama gibi olumlu gelişimsel görevler ile ilişkilidir (Fehr ve Russ, 2016). Bu sebeple erken çocukluk gibi kritik bir dönemde sembolik oyun süreci bilişsel ve duyuşsal yetenekler başta olmak üzere gelişiminin değerlendirilmesinde kullanılabilir.

Bu çalışmada Kaugars ve Russ (2009) tarafından geliştirilen Oyunda Duygulanım Ölçeği – Okul Öncesi Versiyonu'nun Türkçe'ye uyarlanması amaçlanmış olup, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Bu doğrultuda dil geçerliliği, kapsam geçerliliği, yapı geçerliliği ile güvenilirliğe ilişkin analizleri yapılmıştır. Ölçeğin dil geçerliliği çalışmalarında, ölçek kaynak dile çevrilmiş, uzman görüşü alınmış, ardından ölçeğin orijinal formu ile geri çeviri arasında çevirilerde anlamsal farklılığa yol açacak bir fark gözlenmemiş, orijinal ölçme araçları ile geri çeviri arasındaki tutarlı olduğu düşünülen maddelerin toplam madde sayısına oranı hesaplanarak tutarlılık yüzdesi .99 olarak belirlenmiştir ve Seçer'in (2018) belirtmiş olduğu tutarlılık yüzdesi ile uyumludur. Kapsam geçerliliği çalışmalarında, Oyunda Duygulanım Ölçeği'nin maddelerinde sekiz uzmanın görüş birliğine vardığı ve kapsam geçerlik oranının 1 olduğu, ölçme aracının geneline ilişkin kapsam geçerlik indeksinin 1 olduğu, Lawshe (1975) tekniğinde belirtildiği gibi ölçme aracının kapsam geçerliliğinin sağlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Yapı geçerliliği çalışmalarında, Oyunda Duygulanım Ölçeği için Doğrulayıcı Faktör Analizi yapılmış, Model 1 için χ^2/sd (1,402) değerinin 5'in altında olduğu, CFI ve TLI değerlerinin 0,90'ın üzerinde ve RMSEA değerinin 0,10'un altında olduğu görülmüş olup, model uyumunun sağlandığı ve iki boyutlu yapının doğrulandığı görülmektedir. Ölçeği oluşturan 6 maddeye ilişkin faktör yüklerinin 0,708 ilâ 0,903 arasında değiştiği, bilişsel ve duyuşsal faktörler arasındaki korelasyonun 0,890 olduğu, Büyüköztürk'ün (2012) belirttiği yapı geçerliliğinin sağlandığı görülmektedir. Ölçeğin güvenilirlik çalışmalarında, Cronbach α katsayısı bilişsel boyut için ,915 ve duyuşsal boyut için ,441'dir. McDonald ω katsayısı her iki boyut için de 1,00'a yakındır. Test tekrar test güvenilirliği için elde edilen korelasyon değerleri $p=0,01$ düzeyinde anlamlı ve yüksek olduğu bulunmuş, ayrıca elde edilen ICC değerleri ,977 ila 1,000 arasında değişmekte olup çalışmalar ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir.

Çalışma sonucunda Oyunda Duygulanım Ölçeği – Okul Öncesi Versiyonu'nun 48-72 ay arasındaki çocukların sembolik oyunda bilişsel ve duyuşsal süreçlerini ölçmede geçerli ve güvenilir olduğu görülmüştür. Okul öncesi öğretmenleri bilişsel ve duyuşsal süreç becerilerini arttırmak adına sınıflarında sembolik oyunu destekleyici ortam oluşturabilirler. Bu çalışmada elde edilen veriler Ankara ili örnekleme ve 48-72 ay arasındaki çocuklardan elde edilen veriler ile sınırlıdır. Bu kapsamda, ölçek farklı illerde ve farklı yaş aralıklarında çocukların oluşturduğu örneklem üzerinde uygulanarak bilişsel ve duyuşsal süreçlerin ele alındığı oyun ve ilgili çalışmalarda kullanılabilir. Gelecekte yapılması planlanan araştırmalarda bu konudaki farklı ölçeklerin de Türkçe'ye uyarlanması, ölçeğin sonuçlarını güçlendirmek adına uyarlama çalışmalarında ölçüt bağıntılı geçerlikte kullanılması ve bu konuda yeni ölçeklerin geliştirilmesi çalışmalarının yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Aksoy, A.B., Özkan Kunduracı, H.K. and Aksoy, M. (2022) Symbolic play: mother and child behaviours, *Early Child Development and Care*, 192 (8), 1257-1269.
- Ariel, S. (2002) *Children's Imaginative Play*. Westport: Greenwood.
- Aydın, A. (2012). Sembolik Oyun Testi'nin Türkçeye uyarlanması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 905-925.

- Balcı, A. (2015). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem Teknik ve İlkeler* (11. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Bee, H. and Boyd, B. (2009). *Çocuk Gelişimi Psikolojisi*. (O.Gündüz, Çev.) İstanbul: Kaknüs.
- Berk, L. (2013) *Çocuk Gelişimi*. (B.Onur & A. Dönmez, Çev.) Ankara: İmge.
- Bjorklund, D. F. (2021). *Çocuklar Nasıl Düşünür. Bilişsel Gelişim ve Bireysel Farklılıklar* (M. Sayıl, Çev. Ed.). Ankara: Nobel.
- Bryman, A., and Cramer, D. (2001). *Quantitative Data Analysis with SPSS Release 10 for Windows*. New York.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı [Manual of Data Analysis for Social Sciences]*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cicchetti, D. V. (1994). Guidelines, criteria, and rules of thumb for evaluating normed and standardized assessment instruments in psychology. *Psychological Assessment*, 6(4), 284-290.
- Delvecchio, E., Mabilia, D., Li, J-B., and Di Riso, D. (2015). Pretend play in Italian children: Validation of the affect in play scale-preschool version. *Journal of Child and Family Studies*. 25,86-95.
- Fein, G. G. (1981). Pretend play in childhood: An integrative review, *Child Development*, 52, 1095-1118
- Fehr, K. K., and Russ, S. W. (2014). Assessment of pretend play in preschool-aged children: validation and factor analysis of the affect in play scale-preschool version. *Journal of Personality Assessment*, 96(3), 350-357.
- Fehr, K. K., and Russ, S. W. (2016). Pretend play and creativity in preschool-age children: Associations and brief intervention. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*, 10(3), 296-308.
- Frost, J. L., Wortham, S. C., Stuart, R.(2012). *Play and Child Development*. Ohio: PrenticeHall.
- Göncü, A. (2019). *Oyunda Büyümek: Çocuk Gelişimi ve Eğitimine Sosyokültürel Bakış*. İstanbul: Koç Üniversitesi.
- Hambleton, R. K., and Patsula, L. (1999). Increasing the validity of adapted tests: Myths to be avoided a guidelines for improving test adaptation practices. *Journal of Applied Testing Technology*. 1(1), 1-13.
- Johnson, B., and Christensen, L. (2014). *Eğitim Araştırmaları* (Çev Edt: Demir, SB). Ankara: Eğiten Kitap.
- Kaugars, A. S., and Russ, S. W. (2009). Assessing preschool children's pretend play: Preliminary validation of the Affect in Play Scale-Preschool version. *Early Education and Development*, 20(5), 733-755.
- Kline, R. B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling* (2. b.). New York: The Guilford.
- Lawshe, C. H. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personnel Psychology*, 28, 563-575.
- McCune, L. (2009). Developing Symbolic Abilities. *Symbolic Transformation: The Mind in Movement Through Culture and Society* içinde, 173-192. New York: Routledge.

McCune-Nicolich, L., and Fenson, L. (2018). Methodological issues in studying early pretend play. *Child's Play* içinde (83-107). New York: Routledge.

Pellegrini, A.D. (2009). *The Role of Play in Human Development*. New York: Oxford University Press.

Russ, S. W. (2004). *Play In Child Development and Psychotherapy: Toward Empirically Supported Practice*. New York: Routledge.

Russ, S. W. (2020). Pretend play, affect, and creativity. *New directions in aesthetics, creativity and the arts* içinde, 239-250. New York: Routledge.

Seçer, İ. (2018). *Psikolojik Test Geliştirme ve Uyarlama Süreci*. Ankara: Anı.

Singer, D. G., and Singer, J.L. (1990). *The House of Make-Believe: Children's Play and the Developing Imagination*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Veneziano L. and Hooper J. (1997). A method for quantifying content validity of health-related questionnaires. *American Journal of Health Behavior*, 21(1), 67-70.

KAVRAMSAL MAKALE

Osmanlı İmparatorluğu'nda Güvenikleştirme ve Güvenlik Teknikleri: 1821 Yunan İsyanı Sonrası İstanbul'da Kefalet ve Men-i Mürûr Uygulamalarına Disiplinler Arası Bir Yaklaşım

Zeynep POLAT SATOĞLU, Doktora Öğrencisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, e-posta: zeynepsatoglu@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8323-6593>

Öz

Bu makale 1821 Yunan İsyanı sonrası Rumları bir güvenlik tehdidi olarak gören Osmanlı Devleti'nin İstanbul'da Rumlara karşı aldığı güvenlik önlemlerini incelemektedir. Yunan İsyanı yıllarında hazırlanan mürûr tezkereleri ve kefalet defterleri devletin isyana karşı aldığı güvenlik önlemleri kapsamında bu çalışma için temel veri oluşturmaktadır. 1821 Yunan İsyanı'nın Osmanlı Devleti için oluşturduğu güvenlik sorunu tarihsel kaynakların sunduğu veriler ve disiplinler arası kavram ve kuramlar çerçevesinde analiz edilmektedir. Bu kapsamda "güvenikleştirme teorisi" ve Michel Foucault'nun güvenlik ve "güvenlik teknikleri" kavramlarından yararlanılmaktadır. Makalede II. Mahmud döneminde Yunan İsyanı sırasında uygulanan kefalet ve men-i mürûr düzenlemelerinin devletin güvenikleştirme politikalarının bir parçası olduğu ortaya konmaktadır. Bu makale aynı zamanda, güvenlik örneği üzerinden tarih araştırmalarında diğer sosyal bilim alanlarındaki kavram ve yaklaşımlardan nasıl istifade edilebileceğini göstererek tarih çalışmalarında disiplinler arası yaklaşımlara önem veren literatüre katkı sunmaya çalışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İstanbul, 1821 Yunan İsyanı, Güvenikleştirme Teorisi, Güvenlik Teknikleri, Kefalet ve Men-i Mürûr.

Makale Gönderme Tarihi: 25.03.2024

Makale Kabul Tarihi: 04.05.2024

Önerilen Atf:

Polat Satoğlu, Z. (2024). Osmanlı İmparatorluğu'nda Güvenikleştirme ve Güvenlik Teknikleri: 1821 Yunan İsyanı Sonrası İstanbul'da Kefalet ve Men-i Mürûr Uygulamalarına Disiplinler Arası Bir Yaklaşım, *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(5): 387-400.

Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences

2024, 7(5): 387-400. DOI:[10.26677/TR1010.2024.1399](https://doi.org/10.26677/TR1010.2024.1399)

ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

CONCEPTUAL PAPER

Securitization and Security Techniques in the Ottoman Empire: An Interdisciplinary Approach to Suretyship (*Kefalet*) and Travel Ban (*Men-i Mürûr*) Practices in Istanbul After the Greek Rebellion of 1821

Zeynep POLAT SATOĞLU, Ph.D Student, İstanbul Medeniyet University, Institute of Graduate Programs, İstanbul, e-mail: zeynepsatoglu@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8323-6593>

Abstract

This article examines the security measures taken against the Greeks in Istanbul by the Ottoman Empire, which saw the Greeks as a security threat after the Greek Rebellion of 1821. Travel permits (*mürûr tezkereleri*) and suretyship (*kefalet*) registers prepared during the years of the Greek Rebellion constitute the basic data for this study. The security problem posed by the Greek Rebellion of 1821 for the Ottoman Empire is analyzed within the framework of data provided by historical sources, and interdisciplinary concepts and theories. In this context, "securitization theory" and Michel Foucault's concepts of security and "security techniques" are used. This article reveals that the practices of suretyship (*kefalet*) and travel ban (*men-i mürûr*) during the Greek Rebellion in the reign of Mahmud II were part of the securitization policies of the state. This article also tries to contribute to the literature that emphasizes interdisciplinary approaches in history studies by showing how concepts and approaches from other social sciences can be used in historical research through the example of security.

Keywords: İstanbul, Greek Rebellion of 1821, Securitization Theory, Security Techniques, Suretyship and Travel Ban.

Received: 25.03.2024

Accepted: 04.05.2024

Suggested Citation:

Polat Satoğlu, Z. (2024). Securitization and Security Techniques in the Ottoman Empire: An Interdisciplinary Approach to Suretyship (*Kefalet*) and Travel Ban (*Men-i Mürûr*) Practices in Istanbul After the Greek Rebellion of 1821, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 7(5): 387-400.

GİRİŞ

Bu makale, Sultan II. Mahmud dönemi Yunan İsyanı (1821) yıllarında hazırlanan mürûr tezkereleri ve kefalet defterlerini devletin isyana karşı güvenlik önlemleri kapsamında ele almaktadır. Yunan İsyanı sonrası Rumları bir güvenlik tehdidi olarak gören Osmanlı Devleti'nin isyanın başkent İstanbul'a yayılması korkusu ve bu kapsamda Rumlara karşı aldığı güvenlik önlemleri çalışmanın temel konusudur. Makalede bir taraftan bu olay ampirik bir olgu olarak kendi tarihsel bağlamı içinde ele alınmakta bir taraftan ise bu durumu inceleyip açıklayabilmek için yararlanılabilecek kavram ve kuramlar tartışılmaktadır. Bu çerçevede bu makale, tarihsel kaynakların disiplinler arası bir yaklaşımla incelenmesinin imkânlarını tartışıp bunu uygulamaya çalışmaktadır.

Makalede Osmanlı Devleti'nin çalışmaya konu olan dönemdeki güvenlik yaklaşımı ve uygulamalarının incelenmesi için iki temel kavramdan yararlanılmaktadır. Biri, "güvenikleştirme teorisi" ve bu teorinin güvenlik tanımı; diğeri ise Michel Foucault'nun güvenlik ve "güvenlik teknikleri" kavramlarıdır. Uluslararası İlişkiler ve siyaset bilimi alanlarında günümüz devlet ve toplumlarının güvenlik yaklaşımını anlamak üzere geliştirilen güvenlikleştirme teorisinin, tarihçiler tarafından geçmiş dönemdeki devletlerin güvenlik politikalarını anlamak için kullanılmasının tarihsel analiz noktasında birtakım sakıncalar içerdiği öne sürülebilir. Burada anakronik bir yaklaşım veya bugüne özgü bazı kavramların doğrudan geçmişe uygulanmasına dair eleştiriler söz konusudur. Buna rağmen söz konusu güvenlikleştirme teorisi, tarihçiler için zorunlu bir kuramsal çerçeve sunmaktan ziyade faydalı bir kavramsal "araç" olmuştur. Güvenikleştirme teorisi bu şekilde tarihsel süreçlerdeki güvenlik politikalarının analizinde kullanılabilir (De Graaf ve Zwierlein, 2013: 50-51). Kuramsal yaklaşımların ele alındığı bölümde tartışılacağı üzere, güvenlikleştirme teorisinin güvenlik meselesinin merkezine geleneksel anlamda devleti almış olması ve öznel ve sosyal inşacı bir güvenlik anlayışı geliştirmesi de söz konusu teori ve kavramların geçmişteki devletlerin güvenlik yaklaşımlarının analizinde araç olarak kullanılabilmelerini mümkün kılmaktadır. Bu makaleye temel veri oluşturan mürûr tezkereleri ve kefalet defterlerini ele almak için Foucault'nun güvenlik teknikleri kavramsallaştırması ayrıca faydalı bir araç ve analiz yöntemi sağlamaktadır. Burada da benzer bir şekilde Foucault'nun kavramsallaştırmasından analitik bir araç olarak yararlanılmaktadır.

Makalede öncelikle güvenlik kavramı bahsedilen kuramsal yaklaşımlar çerçevesinde ele alınacak; daha sonra söz konusu kavramın tarih bilimi araştırmalarında kullanımı tarih yazımının gelişimine yönelik yaklaşımlar çerçevesinde kısaca tartışılacaktır. Makalenin birinci bölümündeki bu kavramsal ve yöntemsel tartışmanın ardından ikinci bölümde ampirik bir vaka olarak Yunan İsyanı seçilerek başkent İstanbul için güvenlik sorunu teşkil ettiği tarihi bağlamı içinde ele alınarak, devletin isyana yaklaşımı güvenlik teorileri çerçevesinde incelenecektir. Ardından tarihi birer kaynak olarak kefalet defterleri ve mürûr tezkereleri devletin güvenliği sağlama yöntemleri bağlamında "güvenlik teknikleri" olarak ele alınacaktır. Böylelikle bu çalışmada Osmanlı Devleti'nin Yunan İsyanı dönemindeki asayiş ve güvenlik politikaları, sosyal bilimler alanında geliştirilen kuram ve yaklaşımlarla analiz edilerek Osmanlı tarihi araştırmalarında disiplinler arası yaklaşımların imkân ve önemine değinen literatüre katkı sunulması amaçlanmaktadır.

TARİH BİLİMİNDE GÜVENLİK ARAŞTIRMALARI ve GÜVENLİK OLGUSUNA KURAMSAL YAKLAŞIMLAR

Güvenikleştirme Teorisi

Güvenlik meselesi sosyal bilimlerin çeşitli alanları içinde ele alınmış bir konudur. Siyasal ve

toplumsal alana yönelik çalışmalarda güvenlik ve tehdit birbiriyle bağlantılı olarak çalışılmaktadır. Herhangi bir tehdidin varlığı veya tehdit algısı sonucunda önlem amaçlı ortaya çıkan pratikler güvenliği sağlamaya yönelik uygulamalar olarak tanımlanmaktadır (Buzan, Waever ve De Wilde, 1998). Ole Waever ve Werner Schirmer'e göre güvenliğin görünebilir olması için tehdidin var olması gereklidir, diğer bir ifadeyle onlara göre tehdidin olmadığı yerde güvenlik kavramından bahsedilemez (Baysal ve Lüleci, 2015:65; Crailsheim, 2019:27).

Güvenlik ve tehdit konuları antik çağlardan beri tarih disiplinini ilgilendiren konular arasında yer almıştır. Tarihsel araştırmalarda devletlerin iç ve dış tehdit olarak gördükleri düşmanlarına karşı verdikleri mücadeleler daha çok askeri güvenlik önlemleri ekseninde ele alınmıştır. İç ve dış tehdit ve güvenlik kaygıları, büyük güçlerin çatışmalarının anlatımında tarih çalışmalarına konu olmuştur. Modern döneme gelindiğinde ise Avrupa'da on dokuzuncu yüzyılda uluslaşmanın ortaya çıkmasıyla birlikte devletlerin varlığına yönelik tehditler siyasi tarih araştırmalarında önemli bir yer tutmaya başlamıştır (Crailsheim ve Dolores Elizalde, 2019:2-3). Tarihi ulus devletlerin tarihi olarak gören ve tarih yazımında on dokuzuncu yüzyılın en etkili tarihçilerinden olan Leopold von Ranke, devletlerin ve ulusların varlığını tehdit eden savaşlar, devrimler ve diplomatik ilişkilerin araştırılması gerekliliği üzerinde durmuştur (Crailsheim ve Dolores Elizalde, 2019:3).

Bu yaklaşım yirminci yüzyılda etkisini kaybetmiş; Annales Okulu'nun sosyal ve ekonomik tarih anlayışı, tarih araştırmalarında öne çıkmaya başlamıştır. Tarih çalışmalarında sosyoloji, antropoloji, siyaset bilimi gibi diğer sosyal bilimler yanı sıra kültür çalışmaları, zihniyet çalışmaları ve dil bilimi araştırmaları gibi farklı disiplinlerden yararlanan disiplinler arası yaklaşım gelişmiştir. Yirminci yüzyılın sonuna doğru ortaya çıkan bu revizyonist tarih anlayışı yeni bir siyasi tarih yazımının gelişmesine de yol açmıştır. Yeni siyasi tarih yazımı kültürel bir tarih anlayışından beslenen, bireyin öne çıkarıldığı ve siyasi uygulamaların değişen siyasi bağlamlar içinde ele alındığı bir tarih yazım yöntemi benimsemiştir. Bu yaklaşım, siyasetin iletişimsel karakterine vurgu yaparak siyasal olanın nasıl sosyal olarak inşa edildiğini imgeler, temsiller ve söylemler üzerinden anlamaya çalışmaktadır (Crailsheim ve Dolores Elizalde, 2019:3-4).

Siyasi tarih alanında bu tarz yeni yöntemsel yaklaşımların gelişmesi, güvenlik ve tehdit konularına yönelik çalışmalara tarih ve siyaset bilimi disiplinleri içinde ilginin artmasına sebep olmuştur (Crailsheim ve Dolores Elizalde, 2019:4). Ayrıca tarihsel kaynakların mevcudiyeti ve disiplinler arası yaklaşımların gelişmesi güvenlikle ilgili konuların tarih disiplini içinde çalışılabilmesini mümkün kılmıştır. Güvenlik meselesinin tarihselleştirilmesi kuramsal anlamda çok gelişmemiş olmakla birlikte Alman tarihçi Werner Conze bu konuda öne çıkan isimlerden biridir. Conze, güvenlik meselesini tarih disiplini içinde devletçi olmayan eleştirel bir perspektifle ve siyaset bilimindeki güncel eleştirel kuramlara benzer bir yaklaşımla ele alır. Conze'ye göre güvenlik sorunsalı Avrupa'da on yedinci yüzyıldaki din savaşlarından sonra yeni modern devletlerin otorite ve egemenliklerini genişletmek ve meşrulaştırmak için kullandıkları temel argümanlardan biri olmuştur. On sekizinci yüzyıldan itibaren ise toplum genel olarak devletin güvenlik politikalarının nesnesi haline gelmiştir (De Graaf ve Zwierlein, 2013: 48).

Uluslararası ilişkiler alanında doksanlı yıllarda ortaya çıkan eleştirel güvenlik çalışmaları ile birlikte güvenlik kavramı, tarihsel olarak oluşan bağlamlar ve sosyal inşa sürecinin sonucu olarak ele alınmaya başlamıştır. Eleştirel güvenlik çalışmaları güvenlik tarihi çalışmalarını da etkilemiş ve güvenlik olgusunun tarih çalışmalarında da tarihsel şartlara bağlı süreçler içinde ve sosyal inşa boyutuyla ele alınmasını mümkün kılmıştır. Güvenlikleştirme teorisi de güvenlik kavramına dair değişen bu yaklaşımın bir sonucu olarak geliştirilmiştir (De Graaf ve Zwierlein, 2013: 48-49). Güvenlikleştirme teorisi; güvenlik meselesini sadece nesnel bir yaklaşımla ele almanın, güvenliğin hangi şartlar ve meseleler bağlamında oluştuğunu görmeye engel olacağını vurgular.

Bunun yerine güvenliği siyasetten ayrı düşünilemeyen ve aktörlerin belirlediği öznel bir kavram olarak açıklar (Buzan vd., 1998:30-31).

Güvenikleştirme teorisinin güvenlik yaklaşımının temelinde referans nesnesi ve güvenikleştirici aktör diye ifade edilen kavramlar bulunmaktadır. Referans nesnesi; varlığı tehdit edilen ve güvenliğine kastedilen nesne, geleneksel anlamda devlet ve daha gizli bir biçimde ulustur. Güvenikleştirici aktör; referans nesnesini tehdit ettiği için bir konuyu güvenlik sorunu olarak ilân eden ve önlemler alan siyasi liderler, bürokratlar, yöneticiler, hükümetler ve benzeri aktörlerdir (Buzan vd., 1998:36; Baysal ve Lüleci, 2015:77-79).

Güvenikleştirme teorisinin referans nesnesi ve güvenikleştirici aktör kavramları, bu makalede ele alınan güvenlik sorununu analiz etmede anahtar kavramlar olmuşlardır. Buna göre Yunan İsyanı karşısında güvenliği tehdit edilen referans nesnesi Osmanlı Devleti ve Müslüman tebaadır. Güvenikleştirici aktörler ise Sultan II. Mahmud ve diğer devlet adamlarıdır.

Devletlerin varlıklarına yönelik tehditler karşısında kendilerini koruma stratejileri, dönemsel özellikleri değişebilmekle birlikte tarihsel bir olgudur. Bu nedenle güvenikleştirme teorisinin güvenlik yaklaşımı, Osmanlı Devleti'nde yaşanan bir vaka olarak Yunan İsyanı'nı bir güvenlik sorunu olarak analiz etmede açıklayıcı bir kavram olmuştur. Güvenikleştirme teorisi, tehdit oluşturduğu düşünülen unsurlara karşı alınan önlemlere güvenlik perspektifinden bakabilmeyi mümkün kılmıştır. Bu noktada tehdit ve güvenliğin birbirini tamamlayan kavramlar oldukları; güvenlik pratiklerinin gerçekleşmesi için tehdidin var olması gerektiği görülmektedir (Baysal ve Lüleci, 2015:65; Crailsheim, 2019:27).

Yunan İsyanı örneğinde de devlet, Rumları devletin varlığı için bir tehdit olarak görmüştür. Sultan II. Mahmud ve sair devlet ricali ise güvenikleştirici aktörler olarak, Yunan İsyanı ve isyanı çıkaran Rumları devletin varlığını tehdit ettiği için bir güvenlik sorunu olarak inşa etmiş ve önlemler almışlardır.

Foucault, Güvenlik Teknikleri ve Güvenikleştirme

Foucault, yönetimsellik üzerine yazmış olduğu *Governmentality* makalesinde yönetimsellik, egemenlik ve disiplin kavramlarını iktidarın çeşitleri olarak tartışır (Foucault, 1991:87-104). Egemenliği devlet iktidarını toplumsal alandan ayırarak; devleti kanunlar, yasaklar ve cezalarla toplum üzerinde hâkim kılan iktidar anlayışı olarak tanımlar. Foucault'nun anlatısında egemenlik ve hukuk birbirinden ayrılmaz. Ona göre egemenliğin amacı toplumun istisnasız bütün fertlerinin, ister dünyevi hükümdarın isterse Tanrı'nın yasası olsun, yasaya itaat etmesini sağlamak ve bu yolla toplum için ortak bir iyiye ulaşmaktır (Foucault, 1991:95).

Foucault, Avrupa'da yaşanan siyasi ve iktisadi değişimlerin yansıması olarak on sekizinci yüzyıldan itibaren egemenlik gücü karşısında yönetim kavramının geliştiğini vurgular. Yönetim kavramını on sekizinci yüzyıldaki demografik genişlemeye bağlı olarak ortaya çıkan nüfus sorununun yönetilmesiyle ilişkili olarak ele alır (Foucault, 1991:98-99). Foucault'nun yönetimsellik kavramı devletin topluma çeşitli yöntemlerle nüfuz ederek toplumun yönetilmesini ifade eder (Foucault, 1991:100-101). Foucault'ya göre yönetimsellik bir iktidar biçimi olarak egemenliğin yerini almamıştır. Yönetimsellik, egemenlik ve disiplin, nüfusu yönetmeyi hedefleyen ve temel mekanizması güvenlik aygıtları olan iktidar biçimleri olarak birbirlerini tamamlar. Egemenlik bir devlet yönetim biçimi olarak on sekizinci yüzyıldan itibaren yönetimselliğin sunmuş olduğu yönetim taktikleri ve müdahale yöntemleriyle topluma nüfuz ederek var olabilmektedir.

Disiplin ve güvenlik kavramları Foucault'nun iktidarın işleyişini yorumladığı mekanizmalardır.

Foucault'nun güvenlik kavramına dair yazdıkları ölümünden sonra *Security, Territory, Population* başlığıyla yayımlanmıştır (Foucault, 2007). Bu eserde Foucault güvenlik kavramını nüfusla ilişkisi üzerinden ele almaktadır. Nüfusun on sekizinci yüzyıldan önceki bilgi, siyaset teorisi ve siyasi iktidarın işleyişiyle ilgili olarak modern bir fikir ve gerçeklik olduğunun altını çizmektedir. Foucault egemenliğin bir bölgenin sınırları içinde, disiplinin bireylerin bedenleri üzerinde, güvenliğin ise bütün bir nüfusun üzerinde uygulandığını söyler (Foucault, 2007:25). Aynı zamanda güvenliğin işleyişinin disipline farklılıklarını anlatır (Foucault, 2007:67-69).

Foucault'nun güvenlik tartışmasını analiz eden Marc Schuilenburg da güvenlik tekniklerinin disiplin tekniklerinden ayrıldığına dikkat çeker (Schuilenburg, 2015:68). Foucault'nun disiplin tekniklerini; bireysel bedenleri üretken, verimli ve itaatkâr birimlere dönüştürme yöntemleri olarak tanımladığını belirtir. Güvenlik teknikleri ise geleceğe işaret eder, gelecekte olacakları tahmin edip önlemeyi mümkün kılar. Güvenlik yoluyla müdahale edilecek olan suçlu değil gelecekte suçlu olma potansiyeli olandır. Schuilenburg'a göre böylece Foucault'da güvenikleştirme toplumsal düzen için tehdit oluşturabileceği düşünülen eylem veya davranışların tanımlanması, sınıflandırılması ve fiilen zararsız hale getirilmesine dayanır (Schuilenburg, 2015:68).

Güvenlik, Foucault'nun yönetimsellik söylemi anlamında toplumu yönetme ve düzenlemede önemli bir role sahiptir (De Graaf ve Zwierlein, 2013:51-52; Schuilenburg, 2015:63, 69). Toplumu düzenlemek de toplumsal ilişkilerin yönetilmesinde yer alan teknik ve prosedürlerle mümkündür (Schuilenburg, 2015:63, 69). Güvenliği sağlamaya yönelik teknik ve araçlar, gelecekte olacağı varsayılan tehditler karşısında bugüne dair müdahale biçimleri sunmaktadır. Bu müdahale biçimleri yönetsel uygulamalardan istisnai alınan önlemlere kadar birçok alanda etkisini şimdiki zamanda göstermektedir (De Graaf ve Zwierlein, 2013:51-52). Bu açıdan makalenin ikinci bölümünde detaylı ele alınacağı üzere örneğin Osmanlı yönetiminin geleneksel kefalet ve mürûr uygulamaları gelecekte olacağı varsayılan tehditler karşısında bugüne dair müdahale biçimleri sunmakta ve böylece toplumu düzenlemek için kullanılan teknik ve araçlara dönüşmektedir.

TARİHİ AMPİRİK BİR OLAY ÜZERİNDEN GÜVENLİK MESELESİ

Yunan İsyanı'nda İstanbul

1821 yılında Eflak Boğdan ve Mora'da başlayan Yunan İsyanı, Rum nüfusun coğrafi olarak dağılımı göz önüne alındığında, isyanın Rumların yaşadıkları diğer bölgeleri de etkilemesi ihtimaliyle Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğü için bir tehdit oluşturmuştur. Yunan İsyanı'nda İstanbul'daki Fenerli Rumların da rolü olması, Osmanlı devlet ricali arasında isyanın başkent İstanbul'daki Rumları tahrik ederek başkente sıçrayacağı endişesi doğurmuştur.

Yunan İsyanı'nı, Eflak Boğdan'da başlatan kişi İstanbul'daki meşhur Fener Rum ailelerinden birine mensup olan Rus ordusunda görevli General Aleksandr İpsilanti'dir (Shaw ve Shaw, 2010:44-45). O dönemin etkili devlet adamlarından Halet Efendi'nin Boğdan voyvodası tayin ettirdiği Fenerli Rum ailelerinden olan Mihail Soutso da İpsilanti'ye destek vererek isyanın içinde açık bir şekilde yer almıştır (Ahmed Cevdet, 1309/1892:106-127; Ilıcak, 2011:176). Aleksandr İpsilanti ve Mihail Soutso'nun Fenerli Rumlardan olmaları Osmanlı yönetiminin Yunan İsyanı'nın merkezini başlangıçta Eflak-Boğdan veya Mora değil İstanbul olarak görmelerinde etkili olmuştur (Ilıcak, 2011:179).

Osmanlı Devleti arşiv kaynaklarına göre Eflak ve Boğdan'da çıkan isyan sonrası İstanbul'un Beyoğlu ve başka yerlerindeki Rum evlerinde tüfek ve hatta top gibi silahların bulunması

merkezi yönetim nezdinde İstanbul'daki Rumların bu isyandan cesaret alarak başkenti ele geçirmeye çalışacakları kaygısını körüklemiştir (BOA, C.DH 273/13650, 25 Şaban 1236 / 28 Mayıs 1821). Yunan İsyanı'nda Fenerli Rumların rolü olduğu düşüncesi ve yaşanan olaylar Osmanlı Devleti nezdinde İstanbul'daki Rumların bir güvenlik tehdidi olarak görülmesine yol açmıştır. Bu bağlamda Osmanlı yönetimi İstanbul'da Rumlara karşı bir dizi güvenlik önlemleri almış ve İstanbul'daki olası isyana yol açacak olaylarda rolü olabileceği düşünülen aralarında Rum Patriği, metropolit, Divan-ı Hümayun Tercümanı, rahip ve tüccarların olduğu Rum cemaatinden önemli kişiler idam ve hapis yoluyla cezalandırılmışlardır (BOA, HAT 1317/51352; BOA, C.DH 273/13650, 25 Şaban 1236 / 28 Mayıs 1821; Ahmed Cevdet, 1309/1892: 145-146, 163). Yunan İsyanı'na yönelik Osmanlı yönetiminin attığı en radikal adım Patrik Gregory V ve akabinde Kayseri, Edremit ve Tarabya Metropolitlerinin idam edilmesi olmuştur (BOA, HAT 1316/51287; Ahmed Cevdet, 1309/1892:163; Finkel, 2005:430). Morali olan Rum Patriğinin, memleketi Mora'da isyanı engellemek ve isyana müdahil olmak suçlamalarıyla idam edilmesine karar verilmiştir (BOA, HAT 1316/51287; Ahmed Cevdet, 1309/1892:163).

Yunan İsyanı'nın Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğü için bir tehdit oluşturması sonucunda, bu süreçte isyana katılın veya katılmasın Rum tebaa da Osmanlı Devleti nezdinde devletin bekası için bir tehdit olarak görülmüş ve güvenlik sorunu oluşturmuştur. Bu bağlamda isyan sırasında güvenliğe dair alınan önlem ve uygulamaları güvenlikleştirme politikaları olarak ele almak mümkündür. İstanbul'da Rumlara yönelik alınan güvenlik önlemlerinin başında isyanla ilgileri olduğu düşünülen Rumların İstanbul'dan gönderilmesi, Rumlara ve diğer gayrimüslim tebaaya ait silahların toplatılması, Müslümanların silahlandırılması ve Rum nüfusa yönelik kefalet ve men-i mürûr uygulamaları gelmektedir. Bu önlemlerin her biri birinci bölümde açıklandığı üzere Foucault'nun kavramları çerçevesinde güvenlik teknikleri olarak değerlendirilebilir. Ancak bu makale kapsamında, kefalet ve men-i mürûr uygulamaları güvenlik teknikleri olarak incelenecektir.

RUMLARA YÖNELİK GÜVENLİK ÖNLEMLERİ OLARAK KEFALET ve MEN-İ MÜRÛR UYGULAMALARI

Kefalet Uygulamaları

Kefalet kavramının İslam hukukunda çeşitli tanımları olmakla beraber daha çok mali alanda alacak ve borç meselelerinde kefil olma biçiminde kullanımı yaygın olmuştur. Kefaletin Osmanlı toplumunda aynı zamanda asayişin temini için de kullanıldığı arşiv kaynaklarında görülmektedir (Ertuğ, 1997:1-2). Osmanlı arşiv kaynaklarındaki kullanımı itibarıyla kefalet, "bir veya birden fazla hususta, bir şahsın veya birden fazla şahsın, kendisine kefil oldukları şahısların, genellikle yapılmaması istenilen hususları yapmayacağına veya yerine getirmeye söz verdiği şeyleri yerine getireceğine ve yerine getirilmediği takdirde kendilerinin sorumlu olacağına dair taahhüdü" ifade etmektedir (Ertuğ, 1997:5). Bu anlamda, Osmanlı tarihinde toplumsal düzen ve asayiş sağlamak için sorunların ortaya çıkmadan önlenmesine yönelik bir uygulama olarak kefalet başvurulmuştur ve kefalet uygulamalarının on altıncı yüzyıla kadar uzandığı görülmektedir (Ertuğ, 1997:4,8; Başaran, 2014:110).

Arşiv kaynaklarındaki kefalet defterleri; kefalet uygulamalarının özellikle başkent İstanbul'da asayiş ve düzeni sağlamak ve İstanbul'a göçü engellemeye yönelik olduğunu göstermektedir. Özellikle on sekizinci yüzyılda İstanbul'a göçü durdurmak ve asayiş sağlamak amacıyla kefalet uygulamalarına başvurulmuştur (Ertuğ, 1997:17). III. Selim döneminde öncesinde görülmemiş bir devamlılıkta tutulan teftiş kayıtlarıyla İstanbul'a iş aramak amacıyla göçen bekar, işsiz, yersiz yurtsuz ve dilenci olarak tanımlanan kişilerin tespit edilmeleri amaçlanmıştır. Bu kayıtlar, kefil

yoluyla ve iş bularak şehirde kalabilenleri göstermekle birlikte kefil bulamadıkları için kayıtlı bir iş koluna giremeyerek şehirden ihraç edilenlerin isimlerini de gösteren listeler içermektedir. İstanbul'a göç eden kişileri tespit etmek amacıyla kaldıkları bekar odaları, hanlar, tekkeler ve aş evleri gibi yerler aranmıştır (Başaran, 2014:106-107).

Betül Başaran, 1791 ve 1793 yılları arasında düzenli bir şekilde tutulan bu kayıtlar üzerinden bu dönemdeki kefalet uygulamalarını inceler (Başaran, 2014:106-107). Önceki dönemlerde de kefalet uygulamalarının görüldüğüne dikkat çeken Başaran, ancak bu teftiş kayıtlarında yer alan kefalet uygulamasının yeni bir yönetim biçiminin uygulanmasına öncülük ettiğini belirtir. Ona göre geleneksel bir yöntem olan kefaletin teftiş kayıtlarında kullanılması, toplumun belli kesimlerinin kontrol edilmesi ve gözetlenmesini mümkün kılmak için bu kesimler hakkındaki bilgilerin sistematik bir biçimde toplanması ve kaydedilmesini içermektedir (Başaran, 2014:112).

Cengiz Kırılı ise bu defterlerin tutulmasının İstanbul'da kefilsiz olarak kalan ve çalışan kişilerin tespit edilmesi ve kent dışına sürülmesi amacının ötesinde İstanbul'da çalışan nüfus hakkında istatistiki bir veri dökümü sağlanması amacına hizmet ettiğini belirtir (Kırılı, 2010:183). Bu nedenle Kırılı, esnaf kefalet defterlerini sadece toplumsal denetimin bir ürünü olarak değerlendirmenin yetersiz kalacağını vurgular (Kırılı, 2010:186). Kırılı ve Başaran 1790'lardaki teftiş kayıtlarını on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında belirginleşen yeni yönetim anlayışına işaret eden nüfusu gözetleme ve bilinir kılma pratiklerinin ilk örnekleri olarak değerlendirir (Kırılı, 2010:187; Başaran, 2014:112).

Sonuç olarak on sekizinci yüzyıl ve erken on dokuzuncu yüzyılda tutulan kefalet kayıtları, devletin toplumsal hayat üzerindeki denetimini sağlamada önemli bir role sahip olmuştur (Kırılı, 2000:74-76; Başaran, 2014:106-167). Bu kapsamda 1790'lardaki kefalet uygulamalarının, Yunan İsyanı karşısında alınan önlemler çerçevesinde II. Mahmud döneminde de devam ettiği görülmektedir. 1821 Yunan İsyanı sırasında uygulanan kefalet uygulamaları da benzer şekilde devletin toplum üzerindeki gözetimini genişletmesine hizmet etmiştir (Turna, 2008:172-179). Bununla beraber Yunan İsyanı sırasında kefalet uygulamalarına aynı zamanda güvenliği sağlamak amacıyla başvurulmuştur (BOA, A.DVNSTZEİd, nr. 29, 1236/1821; BOA, A.DVN.d, nr. 863, 1236/1821; nr. 864, 1236/1821; nr. 865, 1236/1821; nr. 867, 1236/1821; nr. 868, 1236/1821).

Bu dönemde tutulan kayıtlardan anlaşıldığına göre; İstanbul'da Rumların yaşadığı evlerde, iş yerlerinde, hanlarda silah aramaları yapılmış, aranan silahlar kayıt altına alındıktan sonra sahipleri tarafından patrikliğe teslim edilmeleri istenmiştir. Silahların ederlerinin sahiplerine hazineden nakit olarak ödeneceği belirtilmiştir. Silahı olmadığını beyan eden kişilerin birbirlerine kefil olması ve aynı zamanda o mahallenin papazının orada yaşayan kişilere toplu olarak kefil olmaları şartı da aranmıştır (BOA, A.DVN.d, nr. 863, 1236/1821:2; nr. 864, 1236/1821; nr. 865, 1236/1821; nr. 867, 1236/1821; nr. 868, 1236/1821). Kefaletle rağmen silah bulunursa (on gün süre geçtikten sonra) sahiplerine ceza uygulanması emredilmiştir (BOA, A.DVNSTZEİd, nr. 29, 1236/1821; BOA, A.DVN.d, nr. 863, 1236/1821; nr. 864, 1236/1821; nr. 865, 1236/1821; nr. 867, 1236/1821; nr. 868, 1236/1821). Hanlarda reayadan¹ meçhul ve kefilsiz kimselerin bulunup bulunmadığını tespit etmek için dışarıdan ve mutlaka ehl-i İslam olan bir yetkilinin tayin edilmesi gerektiği emri İstanbul Kadısına fermanla buyurulmuştur. Bu noktada hanlarda bizzat görevlendirilen Müslüman yetkililer tarafından silah aramaları yapılmış, mevcut olan gayrimüslim esnaftan kişilerin isimleri, sayıları ve meslekleri kaydedilmiş, kefilsiz olanlar tespit edilmiştir. Hanlarda ismi bulunan çorbacılar² kefil olabilseler dahi hepsinin üstünde Müslüman

¹ Reaya terimi on dokuzuncu yüzyılda gayrimüslim tebaayı ifade etmek için kullanılmıştır. Bu makalede de reaya ifadesi, arşiv kaynaklarındaki kullanımına binaen Rumlar için kullanılmıştır.

² Çorbacı terimi burada gayrimüslim tüccarları ifade etmek için kullanılmıştır.

olarak atanan yetkili kişinin kefaletinin arandığı anlaşılmaktadır (BOA, A.DVNSTZEİd, nr. 29, 1236/1821:4). Eğer kefil olan yoksa “serseri” takımının İstanbul’dan gönderilmeleri emredilmiştir. İlgili arşiv kaydında kimlerin birbirine kefil olduğu ve nerede oturduğu isim ve meslekleriyle belirtilmiştir (BOA, A.DVN.d, nr. 863, 1236/1821:2).

Bu dönemde geleneksel bir yöntem olan kefalet uygulaması isyan ortamının koşulları çerçevesinde güvenliği sağlamanın aracı olarak kullanılmıştır. Kefalet kayıtlarının tarihlerine bakıldığında, Yunan İsyanı’nın ortaya çıktığı 1821 yılında tutuldukları görülmektedir (BOA, A.DVNSTZEİd, nr. 29, 1236/1821; BOA, A.DVN.d, nr. 863, 1236/1821; nr. 864, 1236/1821; nr. 865, 1236/1821; nr. 867, 1236/1821; nr. 868, 1236/1821). Uygulamalar kapsamında Rumların silahlarının toplanması ve silah olmadığına dair kefil gösterilmesi zorunluluğu, Yunan İsyanı’nın başkent İstanbul’da olağanüstü önlemler alınmasını gerektiren bir hava oluşturduğunu göstermiştir. Şehirdeki meçhul ve kefilsiz reayanın gönderilmesi de bu kişilerin kefil bulamayarak şehirde kalmaları ve şehrin sakini olmamaları nedeniyle potansiyel güvenlik tehdidi olarak görülmelerine yol açmıştır. Bu uygulamayla aynı zamanda şehirde kalan Rumlar kayıt altına alınmış ve kefil bulamayan kişilerin meçhul ve bu anlamda güvensiz kimseler olmaları nedeniyle şehirden gönderilmeleri sağlanmıştır. Dışarıdan İstanbul’a gelen reaya için çorbacılar gibi şehrin kayıtlı gayrimüslim tüccarlarının kefaleti kabul edilmekle beraber Müslüman bir yetkilinin kefaleti şartının aranmış olması da aslında devletin isyan ortamında İstanbul’daki bütün gayrimüslimlere karşı şüpheyle yaklaştığını göstermektedir. Bu minvalde İstanbul’da tutulan kefalet kayıtlarının Yunan İsyanı’nın İstanbul’da yayılma ihtimaline karşı uygulanan güvenlik teknikleri olduğu söylenebilir. Foucault’nun tanımıyla güvenlik teknikleri, gelecekte olacakları tahmin edip önlemeyi mümkün kılar. Güvenlik yoluyla müdahale edilecek olan ise suçlu değil gelecekte suçlu olma potansiyeli olandır (Schuilenburg, 2015:68). Kefalet uygulamaları kapsamında silah araması ve kefile bağlanma şartlarıyla Osmanlı Devleti, İstanbul’da gelecekte olabilecek isyan ve karışıklıkları tahmin edip önlemeye çalışmıştır. Böylece kefalet toplumsal düzen ve asayişin sağlanması için sorunların ortaya çıkmadan önlenmesine yönelik bir uygulama olarak (Ertuğ, 1997:4) Foucault’nun kavramsallaştırması anlamında bir güvenlik tekniği olmuştur.

Men-i Mürûr Uygulamaları

Yunan İsyanı sonrası güvenliği sağlamak amacıyla başvuru bir diğer uygulama men-i mürûrdür. On dokuzuncu yüzyılda Osmanlı sınırları içinde seyahat edebilmek için alınan izin tezkerelerine genel itibarıyla mürûr tezkeresi denilmiştir. Mürûr tezkeresi özellikle büyük şehirlere göçü önlemek ve iç güvenliği sağlamak için başvuru bir uygulamadır. Kişilerin buldukları yerden başka bir şehre seyahat etmek için aldıkları mürûr tezkereleri, yurt içi seyahat belgeleri olmalarıyla Osmanlı Devleti’nde ilk defa on dokuzuncu yüzyılda uygulanmıştır. On altıncı yüzyıl ve daha sonraki yüzyıllarda da yurt içinde seyahat etmek isteyen yerli ve yabancı kişilere seyahat izinleri verilmiştir (Kütükoğlu, 2006:60-61). Ancak on dokuzuncu yüzyıl öncesi yol hükümleri veya yol emr-i şerifleri gibi isimlerle anılan seyahat izinleri genellikle ticari amaçla seyahat etmek isteyenlere, memurlara, yabancı elçilik mensupları gibi belli konumdaki kişilere yolculuklarını güvenli bir şekilde yapabilmeleri ve gittikleri yerlerde ticari açıdan kolaylık elde etmeleri ve vergi konusunda rahatsız edilmemeleri için verilen belgelerdir (Sezer, 2003:109-111; Kütükoğlu, 2006:60-61; Turna, 2013:43-44, 59).

On dokuzuncu yüzyıla gelindiğinde ise seyahat izinleri mürûr tezkeresi adı altında çeşitli düzenlemelere tabii olmuş ve belli bir standardizasyon sağlanmaya çalışılmıştır. 1826 yılında

yayımlanan İhtisap Ağalığı Nizamnamesi'nde bu konuya yer verilmekle birlikte 1841, 1844 ve 1887'de yayımlanan üç nizamname genel olarak men-i mürûr uygulamaları için hazırlanmıştır. Mürûr tezkereleri genellikle bireye özgü belgeler olup; kişinin ismi, ikamet yeri, tabiiyeti, seyahat yeri ve eşkaline dair detaylı bilgilerin belli ölçüdeki kağıtlara yazıldığı iç pasaport hükmünü alacak şekilde zamanla gelişmişlerdir. Ayrıca sıradan insanları da kapsayacak şekilde mürûr tezkerelerinin kapsamı genişletilmiştir (Kütükoğlu, 2006:61; Turna, 2013:59-60; Çadircı, 2017:155). Bu noktada mürûr tezkereleri on dokuzuncu yüzyılda önceki yüzyıllardaki seyahat hükümlerinden farklı bir işlev kazanmaya başlamıştır.

Mürûr tezkereleri ve önceki yüzyıllardaki seyahat belgeleri bu konu üzerine yapılan çalışmalarda genel olarak devletin asayiş ve iç güvenliği sağlamak ve iç göçü önlemek amacıyla uyguladığı yöntemler olarak ele alınmıştır (Demirtaş, 2009:739-742; Çadircı, 2017:153-155). Bu çalışmalardan farklı olarak Fatmanur Samastı, mürûr tezkerelerini on dokuzuncu yüzyılda iç güvenliği sağlamanın ötesinde modern devletin topluma kontrol ve gözetleme mekanizmalarıyla nüfuz edebilmesinin bir aracı olarak incelemiştir. Mürûr tezkerelerini Foucault'nun yönetimsellik kavramı çerçevesinde modern devletin yeni yönetim uygulamalarının bir örneği olarak ele almıştır (Samastı, 2010:6-8). Samastı; on dokuzuncu yüzyılın ortalarından itibaren farklı zamanlara ait birkaç mürûr tezkeresi örneği üzerinden bu belgelerin ait oldukları kişilere dair içerdikleri detaylı bilgilerle on sekizinci yüzyıl seyahat belgelerinden hangi açılardan farklı olduğunu ve bu noktada on dokuzuncu yüzyıl mürûr uygulamalarıyla bireyin bilgilerinin kontrol ve gözetleme amacıyla kayıt altına alınmasının başladığını göstermeye çalışır (Samastı, 2010:128-131).

Mürûr tezkereleriyle nüfusu kontrol etme amacı doğrudan planlanmamış olsa da bu uygulamalar nihai olarak nüfusun kayıt altına alınarak kontrol edilmesine hizmet etmiştir. Bu yolla askerlik hizmeti için aranan kişiler, suçlular ve devlet için tehdit oluşturabilecek isyan ve benzeri olaylarda yer aldığı düşünülen istenmeyen unsurlar tespit edilebilmiştir (Samastı, 2010:165-166).

Bu çerçevede mürûr tezkerelerinin toplumun daha fazla gözetim ve kontrol altına alınması yoluyla güvenliğin sağlanmasında rol oynadığı vurgulanabilir. Bu çalışma kapsamında ele alınan Yunan İsyanı sonrası men-i mürûr uygulamalarının iç güvenliği sağlamak amacıyla düzenlendiği görülmektedir. Kefalet uygulamalarıyla birlikte bu dönemde men-i mürûr adı altında seyahat kısıtlamalarına dair emirlerin yayımlanmış olması mürûr tezkerelerinin başlangıcının on dokuzuncu yüzyılın ilk yarısına kadar uzandığını göstermektedir. On dokuzuncu yüzyılda artan iç isyanların yol açtığı kargaşa ortamında, özellikle Yunan İsyanı ve yeniçeriliğin kaldırılmasının ardından güvenliği sağlamak amacıyla men-i mürûr uygulamalarına daha fazla başvurulduğu dikkat çekmektedir (Turna, 2013:60).

1821 yılında Mora'da ortaya çıkan Yunan İsyanı'nın İstanbul'a yayılması endişesi karşısında Osmanlı yönetimi özellikle tezkeresiz gayrimüslimlerin başkente girmesine izin verilmemesine dair önlemler almaya çalışmıştır. Bu önlemlerin alınmasında isyan sonrası başkentte kılık değiştirerek dolaşan casusların olduğu bilgisine ulaşılması da etkili olmuştur (Turna, 2013:60). 1821 yılı ve sonrasındaki birkaç yıla ait arşiv kayıtlarında gerek deniz gerek kara yoluyla olsun İstanbul'dan taşraya, taşradan da İstanbul'a tezkeresiz seyahat edilmeyeceğine dair fermanlar yayımlandığı görülmektedir (BOA, C.DH, 59/2949, 5 Zilhicce 1237/23 Ağustos 1822; BOA, C.DH, 59/2949, 9 Zilhicce 1237/27 Ağustos 1822). Müslüman veya gayrimüslim tebaadan hiç kimsenin tezkeresiz İstanbul'dan taşraya taşradan da İstanbul'a gitmesine izin verilmemesine dair emirler gönderilmiştir. Ayrıca seyahat edenlerin isim, eşkal ve ne amaçla seyahat ettiklerini içeren izin tezkerelerinin İstanbul'dan gidecekler için İstanbul Kadısı tarafından, İstanbul'a gelmek isteyenlerin buldukları yerin nâib ve hâkimleri tarafından yazılıp mühürlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Seyahat edeceklere ücretsiz avaid tezkerelerinin buldukları yerin hâkim ve

kadıları tarafından verileceği de ifade edilmiştir (BOA, HAT 1314/51243; BOA, AE.SMHD.II 78/6058, 13 Zilhicce 1237/31 Ağustos 1822).

İstanbul'a bilhassa Akdeniz kıyılarından deniz yoluyla gelen yolcuların yaşadıkları iskelelerde görevli memurlara mürûr tezkerelerini göstermedikçe karaya inmelerine izin verilmemesi, mürûr tezkeresi olmayanların geldikleri yerlere geri gönderilmesi yazılı fermanlarla buyurulmuştur. Başkentte "fesad" içinde bulunabilecek "gavurların" bilhassa deniz yoluyla gelecekleri bildirilerek isyanın yayılmasını önlemek amacıyla deniz yoluyla geleceklere de özellikle dikkat edilmesi bildirilmiştir. İstanbul'un taşra kıyılarına gelecek olan kayıkların buralardaki iskelelere yanaşmadan önce Yenikapı iskelesine uğrayarak bu iskeledeki görevli memurlar tarafından tezkere yoklamaları yapıldıktan sonra gidecekleri iskelelere yanaşmaları vurgulanmıştır. Kayıklardan tezkere yoklaması yapılmadan karaya inmesine izin verilen yolcular olursa hangi kayıklardan indikleri araştırılacak ve izin veren görevlilerin Müslüman ise kalebentlik, Müslüman değil ise kürek cezasına mahkûm edileceği ilgili fermanla belirtilmiştir (BOA, HAT 569/27897; BOA, C.ZB 44/2196, 1237/1822).

Konuyla ilgili belgelerde Rum "fesadı" sonrası "mechulü'l-ahval" kişilerin başkente gelerek hanlarda kaldıkları bu nedenle tezkeresiz kimselerin şehre alınmamasına dikkat edilmesi, bilhassa Rum "gavurların" Anadolu tarafına ellerinde tezkereleri olmaksızın geçişlerine izin verilmemesi ve yolların kapatılması vurgulanmıştır (BOA, HAT 1314/51243). İstanbul'un belli başlı yerlerinde yetkili kılınan memurların tezkere yoklaması yaparak şehre giriş çıkışları kontrol etmeleri, kontrolsüz yerlerden girişlere izin vermemesi belirtilmiştir (BOA, HAT 670/32710). Bu önlemlerle başkent İstanbul'un güvenliğinin sağlanmaya çalışıldığı belirgindir. İsyanın Rumeli üzerinden bütün imparatorluğa yayılmasına dair endişe de öne çıkmaktadır. Bu nedenle Anadolu'ya tezkeresiz geçişlere izin verilmemesi vurgulanmış ve ilgili yerlerin yetkililerine tezkere konusuna dikkat etmelerine dair emirler yazılmıştır.

İstanbul'a deniz yoluyla Rum eşkıyalarının gelmemesine dikkat edilmesi noktasında görevlilere tembihle bulunulduğu gibi kara yoluyla da Rumeli ve Anadolu taraflarından başkente eşkıyaların firari olarak gelmemesi için dikkat edilmesi uyarısında bulunulmuştur. Anadolu ve Rumeli taraflarından kaçarak İstanbul'a gelip reyayı tahrik edeceği düşünülen Rum eşkıyaların geçişini önlemek için ellerinde tezkere olmayan hiç kimsenin kara yoluyla da başkente geçişine izin verilmemesi emredilmiştir (BOA, HAT 885/39139).

Sonuç olarak, söz konusu belgelerde bahsi geçen Rumların isyan eden eşkıyalardan oldukları veya kim oldukları belirsiz "gavurlar" olarak İstanbul'da isyan çıkarabilecek ve İstanbul'daki reyayı tahrik edebilecek potansiyel tehdit oluşturan özneler olduklarına işaret edilmiştir. Bu nedenle mürûr yoklamasıyla şehre gelen kişiler kayıt altına alınarak, şehirde güvenliği tehdit edecek herhangi bir olay yaşandığında olaylarda rolü olan kişilerin tespit edilebilmesi amaçlanmıştır. Mürûr tezkereleri olmayanların da şehre girmeleri engellenerek kim oldukları belirsiz olan bu kişilerin şehirde yol açabilecekleri isyan ve benzeri şehrin güvenliğini tehdit edecek olaylar engellenmeye çalışılmıştır.

Yunan İsyanı sırasında uygulanan men-i mürûr uygulamalarıyla suç işleme potansiyeli olabilecek kişilerin şehre mürûr tezkeresi olmaksızın girişleri engellenmiştir. Bu yolla bir güvenlik tekniği olarak gelecekte suçlu olma potansiyeli olana müdahale edilerek şehre girmesi engellenmiş ve muhtemel karışıklıklar önlenmiştir. Mora'da çıkan isyan gerçeği üzerinden Osmanlı yönetimi, Rumların isyanının başkent İstanbul ve Rumların yaşadığı diğer yerlere yayılarak devletin varlığı ve toplumsal düzeni tamamen tehdit edecek boyutlara ulaşacağı endişesi taşımıştır. Bu noktada Rumların isyanı devlet ve toplumsal düzen için bir tehdit olarak tanımlanmış ve men-i mürûr uygulamalarıyla önlenmesi amaçlanmıştır.

Yunan İsyanı sonrası Rumların tehdit olarak algılanmasına benzer bir şekilde yeniçeriliğin kaldırılmasından sonra yeniçeri ünvanı taşıyanlar, Patrona Halil İsyanı'nda isyana katılan çok sayıda Arnavut göçmen ve daha sonra II. Abdülhamit döneminde Selanik şehrinin bombalanmasında yer alan Bulgarlar ve Ermeni olaylarından sonra Ermeniler devlet tarafından tehlikeli unsurlar olarak görülmüşlerdir (Altınay, 1988:131-132; Yılmaz, 2014:184-185, 214). Tehdit olarak görülen bu unsurlara yönelik ortak korku başlattıkları isyanların İstanbul'a yayılarak başkentte büyük bir ayaklanmaya yol açması ihtimali olmuştur. Bu bağlamda devletin ayaklanma korkusunun bir sonucu olarak siyasi eylemler sonrasında İstanbul'a giriş çıkışlara yönelik kısıtlamalar, II. Abdülhamit dönemindeki mürûr tezkerelerinde de önemli meselelerden biri olarak ele alınmaya devam etmiştir (Yılmaz, 2014:184).

SONUÇ

Bu makalede 1821 Yunan İsyanı'nın Osmanlı Devleti için teşkil ettiği güvenlik sorunu tarihsel kaynakların sunduğu veriler ve kuramsal yaklaşımlar çerçevesinde ele alınmıştır. Dönemsel olarak özellikleri değişmekle beraber devletler geçmişten bugüne kendi varlıklarına tehdit olarak algıladıkları durumlar karşısında çeşitli önlemler almışlardır. Bu makalede güvenlikleştirme teorisinin güvenlik yaklaşımının merkezinde devletin yer alması ve güvenliği farklı şartlar ve süreçler içinde ortaya çıkan öznel bir kavram olarak ele alınmasının bu kuramın tarih disiplini içinde kullanılabilmesini sağladığı ortaya konmaya çalışılmıştır. Güvenlikleştirme teorisi, Osmanlı Devleti'nin Yunan İsyanı sırasında aldığı güvenlik önlemlerini anlamaya yardımcı bir araç olarak makalede ele alınmıştır.

Makalede incelenen kefalet ve men-i mürûr uygulamaları ise Osmanlı Devleti'nin güvenlik önlemlerini anlamaya yönelik somut veriler sunmuştur. Men-i mürûr uygulamasıyla tezkeresiz geçişler engellenerek potansiyel suçlu kişilerin çıkarılabileceği isyan ve işgal benzeri güvenliği tehdit edecek olayların önüne geçilmeye çalışıldığı gösterilmiştir. Kefalet uygulamasıyla ise şüpheli olduğu düşünülen kişiler başka yerlere gönderilerek güvenliği tehdit edebilecek olaylar engellenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda men-i mürûr ve kefalet uygulamalarının Foucault'nun açıkladığı biçimde geleceğe işaret eden ve gelecekte olacakları tahmin edip önlemeyi mümkün kılacak güvenlik teknikleri olduğu makalede tartışılmıştır. Söz konusu tekniklerle müdahale edilenin, suçlu değil gelecekte suçlu olma potansiyeli olan olduğu vurgulanmıştır. Bu noktada Foucault'nun güvenlik teknikleri kavramının açıklaması, men-i mürûr ve kefalet uygulamalarını sadece güvenlik önlemleri olarak görmenin ötesinde, bu uygulamaların güvenliğin sağlanmasında nasıl birer araç olduklarının analiz edilebilmesini sağlamıştır.

Özetle, II. Mahmud dönemi kefalet ve men-i mürûr düzenlemelerinin devletin güvenlikleştirme politikalarının bir parçası olduğu ortaya konmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda bu makale güvenlik örneği üzerinden, tarih araştırmalarında diğer sosyal bilim alanlarındaki kavram ve yaklaşımlardan istifade edilerek farklı konuların yeni yöntem ve yaklaşımlarla çalışılabileceğini göstermeye çalışmış ve bu noktada tarih çalışmalarında disiplinler arası yaklaşımlara önem veren literatüre katkı sunmaya çalışmıştır.

KAYNAKÇA

Birincil Kaynaklar

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Ali Emiri Mahmud II (AE.SMHD.II) 78/6058.

Bab-1 Asafi Divan-ı Hümayun (Beylikçi) Kalemi Defterleri (A.DVN.d) 863; 864; 865; 867; 868.

Bab-1 Asafi Tevziat, Zehair, Esnaf ve İhtisab Defterleri (A.DVNSTZEİd) 29.

Cevdet Dahiliye (C.DH) 273/13650; 59/2949.

Cevdet Zabtiye (C.ZB) 44/2196.

Hatt-ı Hümayun (HAT) 569/27897; 670/32710; 885/39139; 1314/51243; 1316/51287; 1317/51352.

İkincil Kaynaklar

Altınay, A.R. (1988). *Onikinci Asr-ı Hicride İstanbul Hayatı (1689-1785)*. İstanbul: Enderun Kitabevi.

Başaran, B. (2014). *Selim III, Social Control And Policing in İstanbul At The End of The Eighteenth Century: Between Crisis And Order*. Leiden, Boston: Brill.

Baysal, B. ve Lüleci, Ç. (2015). Kopenhag Okulu ve Güvenlikleştirme Teorisi, *Güvenlik Stratejileri*, 11(22): 61-96.

Buzan, B., Waeber, O. and Wilde, J. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. Boulder: Lynne Rienner Publishers.

Cevdet, A. (1309). *Tarih-i Cevdet*. İstanbul: Matbaa-i Osmaniyye.

Crailsheim, E. and Dolores Elizalde, M. (2019). Introduction, (Editör) Crailsheim, E. and Dolores Elizalde, M.: *The Representation of External Threats* içinde (ss.1-14) Leiden, Boston: Brill.

Crailsheim, E. (2019). Representations of External Threats: Approaches and Concepts for Historical Research, (Editör) Crailsheim, E. and Dolores Elizalde, M.: *The Representation of External Threats* içinde (ss.17-55) Leiden, Boston: Brill.

Çadırcı, M. (2017). Tanzimat Dönemi'nde Çıkarılan Men`-i Mürûr ve Pasaport Nizamnameleri, (Derleyen) Erçoşkun, T.: *Tanzimat Sürecinde Türkiye: Ülke Yönetimi* içinde (ss.153-172) İstanbul: İmge Kitabevi.

De Graaf, B. and Zwierlein, C. (2013). Historicizing Security- Entering the Conspiracy Dispositive, *Historical Social Research*, 38(1): 46-64.

Demirtaş, M. (2009). XIX. Yüzyılda İstanbul'a Göçü Önlemek İçin Alınan Tedbirler: Men`-i Mürûr Uygulaması ve Karşılaşılan Güçlükler, *Bellekten*, 73(268): 739-754.

Ertuğ, H. N. (1997). *Osmanlı Kefâlet Sistemi ve 1792 Tarihli Bir Kefâlet Defterine Göre Boğaziçi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Finkel, C. (2005). *Osman's Dream: The Story of the Ottoman Empire 1300-1923*. London: John Murray.

Foucault, M. (1991). Governmentality, (Editör) Burchell, G., Gordon, C. and Miller, P.: *Studies in Governmentality with Two Lectures by and an Interview with Michel Foucault* içinde (ss.87-104) Chicago: The University of Chicago Press.

Foucault, M. (2007). *Security, Territory, Population. Lectures at the Collège de France, 1977-78*. Hampshire ve New York: Palgrave Macmillan.

Ilıcak, H. Ş. (2011). *A Radical Rethinking of Empire: Ottoman State and Society during the Greek War of Independence (1821-1826)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Harvard University, Cambridge, Massachusetts.

- Shaw, S. J. ve Kural Shaw, E. (2010). *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, 2. (Çeviren, Harmancı, M.) İstanbul: E Yayınları.
- Kırlı, C. (2000). *The Struggle Over Space: Coffeehouses of Ottoman Istanbul, 1780-1845*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, State University of New York, Binghamton.
- Kırlı, C. (2010). Devlet ve İstatistik: Esnaf Kefalet Defterleri Işığında III. Selim İktidarı, (Editör) Kenan, S.: *Nizâm-ı Kadîm'den Nizâm-ı Cedîd'e III. Selim ve Dönemi* içinde (ss.183-212) İstanbul: İSAM Yayınları.
- Kütükoğlu, M. (2006). Mürûr Tezkiresi. *TDV İslam Ansiklopedisi* içinde (C.32, 60-61. ss.). İstanbul: TDV Yayınları.
- Samastı, F. (2010). *History of Identification in the Ottoman Lands: From the Security of the Person to the Security of the State: Implementation of Mürur Tezkeresi in the Nineteenth Century*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Schuilenburg, M. (2015). *The Securitization of Society: Crime, Risk, and Social Order*. New York and London: New York University Press.
- Sezer, H. (2003). Osmanlı İmparatorluğu'nda Seyahat İzinleri (18-19.yy), *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 22(33): 105-124
- Turna, N. (2008). Pandemonium and order: Suretyship, surveillance, and taxation in early nineteenth-century İstanbul, *New Perspectives on Turkey*, (39): 167-189.
- Turna, N. (2013). *19. YY'dan 20. YY'a Seyahat, Göç ve Asayiş Belgeleri: Mürûr Tezkereleri*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Yılmaz, İ. (2014). *Serseri, Anarşist ve Fesadın Peşinde: II. Abdülhamid Dönemi Güvenlik Politikaları Ekseninde Mürur Tezkereleri, Pasaportlar ve Otel Kayıtları*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

KAVRAMSAL MAKALE

Çocukluk Çağı Cinsel İstismarı ve Kadınların Cinsel Yaşamı: Geleneksel Derleme*

Şeyma TUNÇAY, Doktora Öğrencisi, İstanbul Arel Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, e-posta: seyma.tuncay@hotmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3551-3503>

Dr. Öğr. Üyesi Muzaffer ŞAHİN, İstanbul Arel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, İstanbul, e-posta: muzaffersahin@arel.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2411-2803>

Öz

Bu çalışmanın temel amacı, çocukluk çağı cinsel istismarının kadınların cinsel yaşamına etkisi hakkında bir literatür taraması yapmaktır. Bu derlemenin amaçlarından biri, çocuklukta cinsel istismarın fiziksel ve ruhsal işbirliği içinde gerçekleştirilmesi gereken cinsellik eylemi üzerindeki etkilerini ortaya koymaktır. Bu çalışmada geleneksel derleme yöntemi kullanılarak çocukluk çağı travması, cinsel istismar ve cinsellik kavramları Google Scholar, Ulakbim, YÖK Tez, Dergi Park, Sciece Direct, PubMed ve elektronik veri tabanlarında Türkçe ve İngilizce olarak taranmıştır. Belirlenen kriterler ışığında toplam 36 çalışmaya yer verilmiştir. Elektronik arama ile belirlenen tüm ilgili makalelerin başlıkları ve özetleri araştırmacılar tarafından bağımsız olarak gözden geçirilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre 936 çalışma incelenmiş, konu ile doğrudan ilgili olmayan, tam metni bulunmayan yayın, kitap, vb. tarama kapsamı dışında bırakılmış ve değerlendirmeye alınmamıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar incelendiğinde, çocukluk çağı cinsel istismarının yetişkin kadınların cinsel yaşamları üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu görülmüştür. Araştırmalar, cinsel istismara uğrayan kadınlar arasında daha nitel ve ampirik araştırmalara ihtiyaç olduğunu göstermiştir.

* Bu çalışma doktora tezinden üretilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocukluk Çağı Travmaları, Cinsel İstismar ve Cinsellik.

Makale Gönderme Tarihi: 25.03.2024

Makale Kabul Tarihi: 03.05.2024

Önerilen Atf:

Tunçay, Ş. ve Şahin, M. (2024). Çocukluk Çağı Cinsel İstismarı ve Kadınların Cinsel Yaşamı: Geleneksel Derleme, *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(5): 401-414.

**Journal of Social, Humanities and
Administrative Sciences**

2024, 7(5): 401-414. DOI:[10.26677/TR1010.2024.1400](https://doi.org/10.26677/TR1010.2024.1400)
ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

CONCEPTUAL PAPER

Childhood Sexual Abuse and Women's Sexual Life: Traditional Review

Şeyma TUNÇAY, Ph.D. Student, İstanbul Arel University, Institute of Graduate Programs, İstanbul, e-mail: seyma.tuncay@hotmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3551-3503>

Assistant Prof. Dr. Muzaffer ŞAHİN, İstanbul Arel University, Faculty of Arts and Sciences, İstanbul, e-mail: muzaffersahin@arel.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2411-2803>

Abstract

The main purpose of this study is to conduct a literature review on the effect of childhood sexual abuse on women's sexual life. One of the aims of this review is to reveal the effects of childhood sexual abuse on the act of sexuality, which must be carried out in physical and psychological cooperation. In this study, using the traditional compilation method, the concepts of childhood trauma, sexual abuse and sexuality were searched in Turkish and English in Google Scholar, Ulakbim, YÖK Thesis, Dergi Park Science Direct, PubMed and electronic databases. In light of the determined criteria, a total of 36 studies were included. The titles and abstracts of all relevant articles identified by the electronic search were independently reviewed by the researchers. According to the results obtained, 936 studies were examined and publications, books, etc. that were not directly related to the subject and did not have full text were included. were excluded from the scope of screening and were not evaluated. When the results obtained from the research were examined, it was seen that childhood sexual abuse had a significant impact on the sexual lives of adult women. Research has shown that more qualitative and empirical research is needed among women who have been sexually abused.

Keywords: Childhood Traumas, Sexual Abuse and Sexuality.

Received: 25.03.2024

Accepted: 03.05.2024

Suggested Citation:

Tunçay, Ş. and Şahin, M. (2024). Childhood Sexual Abuse and Women's Sexual Life: Traditional Review, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 7(5): 401-414.

GİRİŞ

Çocukluk çağı cinsel istismarı genellikle bir çocuk ile bir yetişkin arasındaki istenmeyen cinsel temas olarak tanımlanır (Leonard ve Follette, 2002). Penis, parmaklar veya yabancı cisimlerle oral, vajinal ve/veya anal penetrasyon, zorla cinsel dokunma ve temassız cinsel eylemleri içerebilir (Loeb vd., 2002). Çocuklukta cinsel istismara maruz kalmak, cinsel istek, uyarılma, orgazm ve cinsel ağrı ile ilgili sorunlar da dahil olmak üzere yetişkinlikte cinsel işlev bozukluğunun gelişimi için en belirgin risk faktörlerinden biri olarak tanımlanmıştır (Loeb vd., 2002).

Çocukluk çağında cinsel istismara uğramış kişi bu durumu kolayca dile getirememektedir. Bazıları bu durumun açığa çıkmasını isterken bazıları çevrenin ve travmanın etkisiyle de açığa vurmamayı tercih etmektedir (Aslan, 2020). Bu nedenle çocukluk çağı cinsel istismarının yaygınlığını bildiren çalışmalar oldukça azdır. Dünya Sağlık Örgütü (2016) tarafından dünyada her 5 kadından 1'inin ve her 13 erkekten 1'inin çocukluk çağında cinsel istismara maruz kaldığı belirtilmiştir. Benzer şekilde çocukluk çağı cinsel istismarını 18 yaşından önce temassız ve temassız cinsel istismar olarak tanımlayan ve 22 ülkede yapılan çalışmaların bir meta analizine göre, kadınların yaklaşık %20'sinin çocukluk çağında cinsel istismara maruz kaldığı görülmüştür (Pereda vd., 2009). Bu veriler kadınlar arasında cinsel istismar geçmişinin daha fazla olduğunu destekler niteliktedir. Bu sebeple bu derleme, özellikle kadınların cinsel yaşantısı ve çocukluk çağı cinsel istismarı arasındaki ilişkiye odaklanmıştır.

Bu çalışmanın temel amacı, çocukluk çağı cinsel istismarının kadınların cinsel yaşamlarını nasıl etkilediği hakkında bir literatür taraması yapmaktır. Bu derlemeyle çocukluk çağı travmalarından biri olan cinsel istismarının cinsellik eylemini nasıl etkilediğini inceleyen bilimsel çalışmaların sonuçlarından yararlanarak bir çıkarımda bulunulacaktır. Böylece gelecekte yapılacak bilimsel çalışmalara katkı sağlanması hedeflenmektedir. Bu derlemede öncelikle çocukluk çağı travmaları, cinsellik ve cinsel istismar ile ilgili bilgiler paylaşılacaktır. Daha sonra çocukluk çağı cinsel istismarı ve cinsellik arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaların sonuçları hakkında bilgi verilecek ve gelecekte yapılacak çalışmalar için önerilerde bulunulacaktır.

YÖNTEM

Bu çalışmada geleneksel derleme yöntemi kullanılmıştır. Geleneksel derlemeler, genellikle bir konu hakkında mevcut literatürü, araştırmaları, kitapları ve yayınları gözden geçirerek sunan çalışmalardır. Genellikle o alanda uzman olan kişiler tarafından belirli bir yöntem izlenmeksizin, farklı yollarla ve farklı kaynaklardan elde edilen bilgilerin derlendiği yazılardır (Synder, 2019). Elektronik arama ile saptanan ilgili tüm yazıların başlık ve özetleri, araştırmacılar tarafından bağımsız olarak gözden geçirilmiştir. Sonuçlara göre 936 çalışma gözden geçirilmiş olup konu ile doğrudan ilgisi olmayan, tam metnine ulaşılamayan, yayın, kitap, derleme ve makaleler tarama kapsamı dışında tutulmuş ve değerlendirmeye alınmamıştır. Anahtar kelimeler; çocukluk çağı travmaları, cinsel istismar ve cinsellik kavramı Google Scholar, DergiPark, ScienceDirect, Ulakbim, Yök Tez, PubMed ve elektronik veri tabanları Ekim (2023) ve Mart (2024) tarihleri arasında Türkçe ve İngilizce olarak taranmıştır. Belirlenen kriterler ışığında toplam 36 çalışma incelemeye dahil edilmiştir.

TEMEL KAVRAMLAR

Bu bölümde konunun amacına uygun olarak önce cinsellik, kadınların cinsel sağlık problemlerinin nedenleri, çocukluk çağı travmaları ve son olarak cinsel istismar kavramı ele alınacaktır.

Cinsellik

Cinsel sağlamlık kavramı, Dünya Sağlık Örgütü tarafından “davranışsal, duygusal, bilişsel ve sosyal bağlamda bütünsel bir iyilik hali” olarak tanımlanmıştır (WHO, 2016). Buna ek olarak cinsellik; “cinsel kimlik, zevk, üreme, cinsel yönelim, erotizm, yakınlık duyma gibi kavramları içermektedir (Akan ve Doğan, 2011). Cinsellik yalnızca nesillerin devam etmesi için gerçekleştirilen biyolojik yönlü bir eylem değil, bilişsel, duygusal ve davranışsal süreçleri içeren, kültürel etkenler, ahlaki ve cinsel söylencelerle biçimlenen; biyolojik, sosyal ve psikolojik süreçleri olan özel ve kompleks bir aktivitedir (Türkseven vd., 2020). Oğuz (2019), cinselliğin yaşam boyu devam eden; kişinin düşünce ve duygularını, benlik ve beden algısını etkileyen kişiye ait duygular, tutumlar ve davranışlar olduğunu savunmaktadır. Cinselliği etkilemekte olan birden fazla kavram varken, normal ve anormal durumların sınırlarını belirtmek oldukça güçtür (Türkseven vd., 2020). Bunun sebebi ise cinsel ilgi ve performansın, yer, zaman ya da partnerle ilişkili olarak farklılıklar gösterebiliyor olmasıdır (Cetad, 2006). Şüphesiz, cinsel fonksiyonun çalışıyor olabilmesi için bedenin denge içerisinde olmasının oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Farklı bir ifadeyle, cinselliğin sağlıklı olabilmesi için, bedensel fonksiyonların sağlam olması gerektiği kadar, psikolojik sağlamlığın da olması gerekmektedir (Sadock ve Sadock, 2007). Yapılan çalışmalar, psikiyatrik bozuklukların, cinsel işlev bozuklukları ile komorbiditesinin yüksek olduğunu göstermektedir (Strand vd., 2002).

Bireyin hayat kalitesi için önemli bir işleve sahip olan cinsellik kavramını sadece penis-vajina birleşmesi olarak tanımlamak mümkün değildir; duygusal ve fiziksel boyutları kapsayan bir eylemdir (Gülsün, Ak ve Bozkurt, 2009). Uyumak ve yemek yeme gibi cinsellik de birincil bir dürtüdür (Balon ve Segraves, 2008). Duygusal bir yöne sahip olan cinsellik, şehvet ve şefkat duygularını barındırarak, eşleri birbirine yaklaştırarak sevgi gibi olumlu duyguların karşılıklı olarak aktarılmasına yardımcı olmaktadır. Böylelikle sağlıklı bir cinsel ilişkide insanlar rahatlama ve bir boşalma yaşarken aynı zamanda şefkat, sevgi gibi olumlu duygusal ihtiyaçlarını da karşılamaktadır (Canel, 2012).

Kadınların Cinsel Sorunlarının Nedenleri: Biyopsikososyal Bir Yaklaşım

Bu bölümde biyolojik, psikolojik ve sosyal faktörleri dikkate alan sağlık ve hastalığı anlamının bir yolu olan biyopsikososyal model üzerinden kadınların cinsel sorunları hakkında bir değerlendirme yapılacaktır. Bu yaklaşım, biyolojik, psikolojik ve sosyal faktörlerin hepsinin, hastalık veya rahatsızlık bağlamında insanın işleyişinde önemli bir rol oynadığını öne sürmektedir (Bolton ve Gillete, 2019).

Kadınlarda cinsel sorunların biyopsikososyal nedenleri, biyolojik (fiziksel), psikolojik ve sosyal faktörlerin etkileşimi sonucu ortaya çıkan karmaşık bir yapıyı temsil etmektedir. Bu nedenler genellikle birbirleriyle etkileşime girer ve kadınlarda cinsel sorunların gelişmesine sebep olabilir (Masters ve Johnson, 2006).

Biyopsikososyal Nedenlere Bazı Örnekler

Biyolojik Nedenler: Menopoz, hamilelik veya doğum kontrolü gibi hormonal değişiklikler, diyabet, hipertansiyon veya depresyon gibi kronik hastalıklar ve bazı ilaçların yan etkileri cinsel isteği veya performansı etkileyebilir (John vd., 2012).

Psikolojik Nedenler: Travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), çocukluk çağı istismarı, depresyon gibi duygusal sorunlar, düşük benlik saygısı, günlük yaşam stresi, iş veya ilişki sorunları gibi stres faktörleri cinsel istek ve performans üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olabilir. Ayrıca

özgüven düşüklüğü ya da beden imajı sorunları cinsel hayatı olumsuz etkileyerek orgazma ulaşmada zorluğa neden olabilir (John vd., 2012).

Sosyal Nedenler: Partnerle iletişim eksikliği, güvensizlik, çatışma veya bağlanma sorunları, toplumun cinselliğe bakış açısı, kültürel normlar veya dini inançlar, yetersiz eğitim veya cinsellikle ilgili yanlış bilgiler, cinsel sorunların ortaya çıkmasına veya devam etmesine neden olabilir (John vd., 2012).

Bundan sonraki bölümde biyopsikososyal modelde kadın cinselliği üzerinde etkili olduğu belirtilen faktörlerden biri olan çocukluk çağı istismarına geçiş yapılacaktır. Öncelikle çocukluk çağı travmaları anlatılıp ardından çocukluk çağı cinsel istismarı ve kadın cinselliği üzerindeki etkisine değinilecektir.

Çocukluk Çağı Travmaları

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) (1999) tarafından çocukluk çağı travmaları çocuğun sağlık bütünlüğünü ve gelişimini “psikolojik, fiziksel ve sosyal” açıdan olumsuz etkileyen istemli ya da istemsiz yetişkin eylemleri olarak tanımlanmaktadır. Bir başka deyişle çocuk istismarı ve ihmali; duygusal ve/veya fiziksel olarak kötü davranışlar, cinsel bağlamda istismar ve ihmal edici eylemler, ticari ya da farklı şekillerde sömürü türleri, çocuğun sağlığına, değerlerine ve gelişimine zarar verici tüm davranışları kapsamaktadır (Altıntaş ve Bilici, 2018).

Çocuğa yönelik fiziksel ve cinsel istismar konusu ilk defa Tardieu tarafından 1860 yılında bilimsel bir makalede tanımlanmıştır. Caffey 1946 senesinde, “kosta ya da uzun kemik kırılmaları ve subdural hematoma ile çocuk istismarı arasındaki ilişkiyi vurguladığı” “Caffey Sendromu’ndan” söz etmiştir (aktaran Sinani, 2012). Kemple ise 1961 yılında “Örselenmiş Çocuk Sendromunu” açıklamıştır. Daha sonra bu kavram yerini “çocuk istismarı” kavramına bırakmıştır. Çocukluk çağı travmaları konusunun son yüzyıl içerisinde daha fazla araştırıldığı görülmektedir (aktaran Bérubé vd., 2023).

Çocukluk çağı travmaları çocuk istismarı ve ihmali olarak görülmektedir. Çocuk ihmali ve istismarı, ebeveyn, bakım veren ya da herhangi bir yetişkin tarafından çocuğa uygulanan, profesyonel kişiler tarafından etik dışı ve zarar verici görülen, çocuğun sağlıklı bir şekilde gelişim basamaklarını çıkmasına engel olan ya da sınırlayan eylem ve eylemsizlikler olarak tanımlanabilir (Polat, 2001). Çocukluk çağı travmaları ciddi olumsuz etkilere; bireyin yaşamında psikopatolojik sorunlara ve tutukluklara neden olmaktadır (McCoy ve Keen, 2022).

Çocuk ihmali çocuğun bakım vereni ve/veya ailesi tarafından çocuğun fiziksel ve/veya psikolojik gereksinimlerinin giderilememesi durumu olarak açıklanmaktadır (Sinani, 2012). Bir başka tanımla çocuk ihmali, çocuğun minimum düzeyde ihtiyacı olan duygusal, fiziksel, tıbbi, eğitim, giyinme, barınma, beslenme gibi gereksinimlerinin giderilememesi olarak ifade edilir (Polat, 2001). Çocuk istismarı ise çocuğun bakım vereni ve/veya ailesi tarafından yapılan kötü davranışların sonucunda çocuğun zarar görmesi şeklinde tanımlanmaktadır (McCoy ve Keen, 2022).

Bundan sonraki bölümde konunun amacına bağlı olarak çocukluk çağı travmalarından cinsel istismar konusu ile ilgili detaylı bilgiler sunulacaktır.

Çocukluk Çağı Cinsel İstismarı

Dünya Sağlık Örgütü cinsel istismarı şu şekilde tanımlamaktadır:

Çocuğun tam olarak kavrayamadığı, bilgilendirilmiş rıza veremeyeceği, gelişimsel olarak hazır olmadığı veya toplumun yasalarını veya sosyal tabularını ihlal eden cinsel aktiviteye dahil edilmesidir (WHO, 2016). Çocuğun cinsel istismarı, bir çocuk ile bir yetişkinin; yaş veya gelişim açısından sorumluluk, güven veya güç ilişkisi içinde olan başka bir çocuk arasındaki bu aktivitenin, diğer kişinin ihtiyaçlarını tatmin etme amacı taşımasıyla kanıtlanır (Polat, 2001). Bu, aşağıdakileri içerebilir ancak yalnız bunlarla sınırlı değildir: bir çocuğun herhangi bir yasa dışı cinsel faaliyette bulunmaya teşvik edilmesi veya zorlanması; çocuğun fuhuş veya diğer yasa dışı cinsel faaliyetlerde sömürülmesi; çocukların pornografik gösterilerde ve materyallerde sömürülmesi (WHO, 1999).

Bu tanımların, tamamlanmış seks eylemleri, cinsel eylemlere teşebbüs, istismarcı cinsel temas ve taciz, tehdit, pornografiye zorla maruz kalma gibi temassız saldırılar, filme almak veya fotoğraf çekmek gibi istenmeyen cinsel görüntülerin çekilmesi dahil olmak üzere, fiziksel dokunma; fiziksel güç içeren ve içermeyen cinsel istismar eylemlerini kapsadığını belirtmek gerekir (Polat, 2001). Bazı durumlarda çocuk, mağduriyetinin veya kendisine karşı şiddet uygulandığının farkında olmayabilir. Kapsamın bu genişliği; fiziksel güç kullanımına, temas ya da yaralanmayla sonuçlanıp sonuçlanmadığına bakılmaksızın bir kişiye kendi iradesi dışında herhangi bir türde cinsel niyet dayatmanın doğası gereği şiddet içeren bir eylem olduğunun kabulünü yansıtmaktadır (Murrey vd., 2014).

Çocukluk çağı cinsel istismarı, cinsel saldırı, tecavüz, ensest ilişki ve çocukların ticari cinsel sömürüsü de dahil olmak üzere çocuklara yönelik birçok cinsel istismar eylemini kapsar (Polat, 2001). Çocuğun cinsel istismarına ilişkin, her birinin kapsam ve terminoloji açısından gözetim ve raporlama çabalarını etkileyen ve potansiyel olarak farklı politika, hizmet veya yasal sonuçlara yol açabilen çok sayıda tanımı vardır (Aakvag vd., 2016). ABD Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezlerine göre, çocuğun cinsel istismarı “çocuğa bakım veren biri tarafından tamamlanmış veya teşebbüs edilmiş (tamamlanmamış) her türlü cinsel eylem, cinsel temas veya çocuğun istismar edilmesi (yani temassız) cinsel etkileşim”dir (Leeb vd., 2012). Yukarıda bahsi geçen terimlerin her biri için spesifik tanımlar sunarak cinsel eylemleri penetrasyon içerenler; çocuğun ticari olarak cinsel sömürüsü fuhuş veya insan ticareti veya çocuğu cinsel aktiviteye maruz bırakmak; temas içermeyen cinsel istismar bir çocuğun cinsel fotoğraflarını veya videolarını çekmek olarak karşımıza çıkmaktadır (Leeb vd., 2012).

BULGULAR

İlgili derlemenin bu bölümünde çocuklukta cinsel istismar ve cinsellik üzerine yapılan araştırmalardan elde edilen bilgilere yer verilecektir.

Çocukluk Çağı Cinsel İstismarı ve Kadın Cinsel Yaşantısı Üzerine Araştırmalar

Cinsel istismar dünya çapında bir halk sağlığı sorunudur ve bunu yaşayan bireylerin çoğunluğu kadındır (WHO, 2016). Cinsel istismara maruz kalan kadınlar daha sık psikiyatrik belirtiler yaşayabilir (örneğin cinsel işlev bozukluğu, travma sonrası stres bozukluğu ve depresyon, somatik semptom bozukluğu, intihar eğilimleri, yasadışı uyuşturucu kullanımı ve cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar) (Weaver, 2009; Carreiro vd., 2016). Literatür taramasına bakıldığında 2010 yılında yapılan bir çalışmada 774 yetişkin kadının cinsel davranışları incelenmiş ve çocukluk çağında cinsel istismar öyküsü olan kadınlarda, cinselliğe ilişkin olumsuz algıların ve riskli cinsel davranışların daha yüksek olduğu saptanmıştır (Niehaus vd., 2010). Cinsel istismara maruz kalan bazı kadınlar yeterli ve tatmin edici cinsellik sürdürdüklerini bildirmiş olsalar da cinsel ilgi eksikliği, disparoni, uyarılma ve orgazma ulaşmada sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir

(Staples vd., 2012; Dokumacı, 2009). Ayrıca yüksek riskli cinsel davranış, kompulsif cinsel davranış ve parafilik ilgi alanlarıyla bağlantılı olduğu bulunmuştur (Erel ve Gölge, 2015; Carreiro vd., 2016; Toptaş ve Hilmiye, 2017; Fuss vd., 2019; Tschoeke vd., 2019; Onur ve Teksin, 2023).

Çocukluk çağı cinsel istismarının cinsel işlev bozukluğu için önemli bir risk faktörü olduğunu söylemek mümkündür (Leonard ve Follette, 2002; Loeb vd., 2002). 1994 yılında 1749 kadın üzerinde yapılan Ulusal Sağlık ve Yaşam Tarzı Araştırması'ndan elde edilen bulgular, kadınların %17'sinin cinsel istismar öyküsü bildirdiğini ve bu kadınların %59'unun cinsel zorluklar yaşadığını göstermiştir (Laumann vd., 1994). Mullen ve diğerleri (1994) 376 kadınla yaptıkları çalışmada cinsel istismar prevalansının %32 olduğunu ve istismar öyküsü olan kadınların %47'sinin en az bir cinsel sorun bildirdiğini bulmuşlardır (Mullen vd., 1994). 898 kadın ile yapılan bir çalışmada cinsel istismar prevalansı %35 olarak bulunmuş, penetrasyon olmayan cinsel istismar öyküsü olan kadınların %25'inde cinsel sorun gelişirken, penetrasyon cinsel istismar öyküsü olan kadınların %32'sinde cinsel sorunlar gelişmiştir (Najman vd., 2005). Özetle, prevalans çalışmalarında "cinsel istismar öyküsü olan kadınlarda cinsel işlev bozukluğu" oranları %25-59 arasında değişmektedir.

İstismar deneyiminin bazı özellikleri de cinsel işlev bozukluğu riskini artırabilir. Örneğin, tekrarlanan istismar (Briere ve Elliott, 2003; Kinzl vd., 1995), birden fazla istismarcıyı içerir (Briere ve Elliott, 2003; Easton vd., 2011), daha uzun süreli, tehdit veya güç içeren (Beitchman vd., 1992; Sarwer ve Durlak, 1996) ve istismarcının 'baba' olduğu (Beitchman vd., 1992; Noll vd., 2003) yetişkinlikte daha yüksek cinsel işlev bozukluğu oranları ile ilişkilendirilmiştir. Penetrasyon veya penetrasyon girişimini içeren istismarın cinsel sağlık üzerindeki etkisine ilişkin karışık bulgular kaydedilmiştir. Birçok çalışma, penetrasyon veya penetrasyon girişimini içeren çocukluk çağı cinsel istismarının cinsel zorluk riskini artırdığını göstermiştir (Davis vd., 2001; Lemieux ve Byers, 2008; Mullen vd., 1994; Sarwer ve Durlak, 1996; Pulverman vd., 2018). Özetle, tehdit veya cebir içeren, kronik, baba ya da birden fazla fail tarafından işlenen ve ilk kez ileri yaşlarda ortaya çıkan çocukluk çağı cinsel istismarının yetişkinlikte cinsel kaygı riskini artırdığı görülmektedir. Penetrasyonun cinsel zorluk riski üzerindeki etkisine ilişkin gözlemlenen karışık bulgular göz önüne alındığında, bu istismar biçiminin potansiyel önemini açıklığa kavuşturmak için daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır (Pulverman vd., 2018).

Çoğu durumda, cinsel istismar uyarılma ve orgazma ulaşma isteğinde azalmaya ve cinsellikle ilgili sorunlara neden olarak önemli kişisel veya kişilerarası sıkıntıya neden olur. Çocuklukta cinsel istismara uğrayan birçok kadın, cinsel uyarılma sırasında genellikle olumsuz duygulanım yaşadıkları için "tamamen işlevsel" olduklarında ve arzu, uyarılma ve orgazm yaşayabildiklerinde bile sıkıntı yaşarlar (Stephenson vd., 2014). Çocuklukta cinsel istismar mağdurları genellikle değişmiş cinsel benlik şemalarından (Meston vd., 2006) ve ayrıca tiksinti ve kirlenme duygularından mustarıptir (Badour vd., 2013; Jung ve Steil, 2012).

Çocukluk çağında yaşanan cinsel istismar yetişkinlikte depresyon riskini artırmaktadır (Aydın, 2018; Arslan, 2016; Coles vd., 2015) ve cinsel işlevsellik üzerinde ciddi etkileri olabilir (Clayton ve Balon, 2009). Ayrıca travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), cinsel saldırı mağduru kadınlarda depresif belirtilerin şiddeti ile ortaya çıkmakta ve bu durum cinsel zorlukların sürekliliğine neden olmaktadır (Au vd., 2013; Lazarov vd., 2019; Sever ve Allahverdi, 2023). Ek olarak, çocuklukta cinsel istismardan kurtulanlar ve karmaşık TSSB'si olan hastalar arasında patolojik ayrışma oldukça yaygındır (Vonderlin vd., 2018; Hyland vd., 2020). Cinsel davranış sırasında dissosiyatif semptomlar, çocuklukta cinsel istismara uğrayan yetişkinler arasında yaygındır. Cinsel istismar aynı zamanda yüksek riskli cinsel davranışlara ve cinsel yeniden mağduriyete karşı savunmasızlığı da artırır (Hansen vd., 2012). Cinsel istismar, cinsel meşguliyet ve cinsel tiksinti de ayrışma ile ilişkilendirilmiştir (Noll vd., 2003).

TARTIŞMA ve SONUÇLAR

Literatür bulguları incelendiğinde penetrasyon içerikli cinsel istismarın cinsel zorluk üzerinde etkisi olduğu görülmüştür. Penetrasyon ile gerçekleştirilen cinsel istismar bedene yönelik bir saldırı olarak yorumlanabilir. Cinsel istismara uğrayan kadınların bu saldırı sırasında savunmasız kalması; yetişkinlikte cinsel ilişkilerden kaçınma, cinsel ilişki sırasında geri dönüşler yaşama, acı çekme, cinsel memnuniyetsizlik, yüksek riskli cinsel davranışlar sergileme ve savunmasızlık davranışlarının gelişmesine sebep olabildiği görülse de (Van der Kolk, 2018; Labadie, Godbout, Vaillancourt-Morel ve Sabourin 2018) yapılan bazı araştırmalarda, penetrasyon içerikli istismar deneyimlerinin, penetrasyon içermeyen istismar deneyimleriyle aynı derecede etkili olduğunu göstermiştir (Najman vd., 2005; Rellini ve Meston, 2007). Hatta yapılan farklı bir araştırmada, penetrasyon içerikli olmayan çocukluk çağı cinsel istismarının penetrasyon içerikli olana göre daha fazla etkisi bulunmuştur (Lacella vd., 2012). Bu durumla ilişkili olarak çocuğun cinsel istismara uğradığı yaştan da cinsel sorunlar üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Örneğin bir çalışmada, istismarın başlangıç yaşının büyük olması daha büyük cinsel sorunlarla ilişkilendirilmiştir (Easton vd., 2011).

Derleme bulgularında cinsel istismara uğramış kadınların, cinsellik kavramı ve kendilerine ilişkin olumsuz algılara (kirlenmişlik duygusu) sahip oldukları, cinsel benlik şemalarında ve duygu durumlarında değişkenlik olduğu görülmüştür (Meston vd., 2006). Jung ve Steil (2012) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada kirlenmişlik duygusunu açıklamak üzere bir model sunulmuştur. Bu modelde öz-tiksinme ve cinsel istismar arasındaki ilişki vurgulanarak cinsel istismar sonrasında iki farklı sürecin gelişebileceği ifade edilmiştir. İlk olarak cinsel istismar sonrasında olumsuz değerlendirmelerin, öz-tiksinme, suçluluk ve utanç gibi duygulara sebep olduğu ve bu duyguların da kirlenmiş olma inancına sürüklediği, ikinci olarak ise cinsel istismar esnasında bu suçu gerçekleştiren kişinin bedeninden ter ya da herhangi bir vücut sıvısından tiksinden, kişinin kendi bedeninden de tiksinesine yol açacağı öne sürülmüştür (Jung ve Steil, 2012). Bu durum Mowrer'in (1947) iki boyutlu öğrenme kuramında bulunan klasik koşullanmanın (cinsel istismarı gerçekleştiren ve ona ait sıvılardan tiksindenin mağdurun kendisinden tiksinesine sebep olması) sonrasında kaçınma davranışı ve bu davranışın da olumsuz pekiştirilmesinin bir sonucu olarak da düşünülebilir.

Bir diğer bulgu ise çocukluk çağında cinsel istismara uğrayan kadınlar arasında TSSB, depresyon, kişilik bozukluğu, somatik belirti bozukluğu ve madde kullanım bozukluğu belirtilerinin yaygın olduğu belirtilerek bu belirtilerin cinsel işlevsellik üzerinde negatif etkileri olduğudur (Owens ve Chard, 2003; Johnson, Sheanan ve Chard, 2003; Weaver, 2009). Yapılan bir çalışmada travma sonrasında utanç ve suçluluk duygularının, cinsel istismar ile ilişkili olabileceğini, bu duyguların da kaygı ve depresyon gibi bozuklukları etkileyebileceği belirtilmiştir (Aakvaag, 2016). Ayrıca cinsel istismar sonrasında madde kullanımının artması cinsel istismarın travmatik anılarını bastırmak, yok saymak ve/veya dikkatin farklı bir alana yönlendirebilmek üzere olduğu düşünülenler arasındadır (Aslan, 2020). Çocuklukta cinsel istismara uğrayanlar arasında TSSB belirtilerinden olan çözülme belirtilerinin de cinsel ilişki esnasında yaygın olduğu görülenler arasındadır (Hyland vd., 2020; Vonderlin vd., 2018). Bu durumun, cinsel istismar sonrasında mağdurun, kendini korumak üzere gerçekleştirdiği bir durum olabileceğini düşündürmektedir (Aslan, 2020). Dolayısıyla, mağdur, çözülme sırasında beden ve zihnini birbirinden ayırarak yaşadığı duruma ve çevresine karşı farkındalığını azaltır (Levenkron ve Levenkron, 2013) ve travmaya ilişkin düşünce, duygu ve anıların zihinde canlandırılması engellenerek travmatik anıya katlanılmasına neden olunur (Topçu, 2009).

Bulgulardan bir diğeri ise yetişkinlik döneminde daha fazla cinsel mağduriyet yaşanmasının çocukluk çağı cinsel istismarı mağdurları arasında yaygın olmasıdır. Walker ve arkadaşları (2017)

yaptıkları meta analiz çalışmasında vakalar arasında yeniden mağduriyet yaygınlığının %50 olduğu belirtilmiştir. Bazı araştırmalar, çocukluk çağı cinsel istismar mağduru kadınların daha fazla cinsel saldırıya uğrama olasılığının çocukluk çağında cinsel istismara maruz kalmayanlara göre üç ila beş kat daha fazla olduğunu bildirmektedir (Pereda vd., 2016; Godbout vd., 2019). Bu bağlamda çocukluk çağı cinsel istismarı ve yetişkinlik çağında yeniden cinsel istismara uğrama arasındaki ilişkiyi açıklamak için bazı değişkenlerin ele alındığı görülmektedir (Walker vd., 2017). Örneğin Santos-Iglesias ve Sierra (2012) bu ilişkiye üç değişkenin aracılık ettiğini ileri sürmektedir: cinsel deneyim, cinsel atılmanlık ve ilişki öncesi madde kullanımı. Cinsel atılmanlıkla ilgili olarak Livingston vd., (2007), çocukluk çağı cinsel istismara uğramış kadınların mağdur rolünde sosyalleştiklerini, bunun da başkalarının cinsel yaklaşımlarını reddetme konusunda daha pasif olmalarına sebep olduğunu düşünmektedir. Aynı araştırmacılar, çocukluk çağı cinsel istismarının cinsel ilişki sıklığını arttırdığını ve yeniden mağduriyet için bir risk faktörü olduğunu bildirmişlerdir. Kısaca çocukluk çağında cinsel istismara maruz kalan kadınların daha fazla sayıda partnere sahip olduğunu ve bu durumun da yeniden mağduriyet riskini arttırdığı belirtilmiştir.

ÖNERİLER

Araştırmacılar, cinsel istismara uğramış kadınlar arasında nitel çalışmalar yaparak, bildirilen zorlukların davranışsal belirtilerinin ötesine bakabilirler. Hayatta kalanların, kişilerarası ilişkilerinde var olan karmaşıklıkları daha kapsamlı bir şekilde anlamak için bu zorlukların altında yatan psikolojik, bilişsel ve duygusal bileşenleri keşfetmelerine yardımcı olabilir.

Bu alandaki çalışmalarda, kadınların cinsel yaşamlarına ve kişilerarası ilişkilerine odaklanmak, cinsel istismarın etkileriyle başa çıkmalarına yardımcı olabilecek müdahalelerin planlanmasına yardımcı olabilir. Kadınların cinsel istismar sonrası yaşadıkları ilişki sorunlarının tedavisi için daha ampirik ve nitel çalışmalara ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Cinsel sorunların cinsel durumlarda geri dönüş sıklığı ile ilişkili olması, psikoterapide flashback yönetimine odaklanmanın ne kadar önemli olabileceğinin bir göstergesi olabilir (Emre, 2020). Çoğu kadın vücudundan memnun olmadığından ve birçoğu temastan rahatsız olduğundan, tedaviye beden terapisini dahil etmek önemli olabilir. Cinsel istismara uğramış bireyler için beden terapisi, travmanın vücut üzerindeki etkileriyle başa çıkmalarına yardımcı olabilir. Bu tür bir terapi, mağdurların duygusal travmayı serbest bırakmalarına ve bedenlerine odaklanarak iyileşmelerine yardımcı olabilir. Beden terapisi ile duygusal deneyimler, konuşma temelli terapilerin ötesine geçilerek somatik düzeyde ele alınabilir (Price, 2007).

Çocuk istismarı ile mücadele ve önlenmesi için ailelerin, eğitim kurumlarının, sosyal kurumların ve devletin birlikte çalışmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmalarla toplumda çocuk istismarı konusunda farkındalık yaratılabilir. Ebeveynler, öğretmenler, çocuk bakıcıları ve diğer yetişkinler, çocuk istismarının önlenmesi ve belirtileri konusunda eğitilebilir. Çocukların kendi haklarını öğrenebilmeleri için okul müfredatlarında insan hakları gibi derslere yer verilmesinin önemli olacağı düşünülmektedir. Çocukları kendilerini ifade etmeye ve hissettiklerini paylaşmaya teşvik eden bir ortam yaratılabilir.

Çocukların güvenliği için önlem alınmasında bakım verenlerin, eğitim kurumlarının ve sosyal kurumların işbirliği yapmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Güvenlik fiziksel, duygusal ve çevresel olarak sağlanabilir. Çocukları çevrimiçi tehlikelerden korumak için eğitim programları ve filtreleme araçları kullanılabilir. Ebeveynler, çocuklarının internet kullanımını izlemelerine ve sınırlamalarına yardımcı olacak araçları öğrenmeleri için desteklenebilir. Okullarda çocuk istismarı konusunda eğitim verilebilir. Çocuk istismarı ile mücadelede çok taraflı bir yaklaşımın

benimsenmesi, toplumun tüm kesimlerinin birlikte çalışmasının çocuklara korunabilecekleri sağlıklı, güvenli ve destekleyici bir ortam sağlayabileceği düşünülmektedir.

Son olarak, cinsel istismarı normalleştiren veya meşrulaştıran sosyal normları değiştirmek; toplumun toplumsal cinsiyet eşitliği, çocuk hakları ve cinsel sağlık konularında daha açık ve kapsayıcı bir tutum benimsemesi önemli olabilir.

KAYNAKÇA

Aakvaag, H. F., Thoresen, S., Wentzel-Larsen, T., Dyb, G., Røysamb, E. and Olf, M. (2016). Broken and guilty since it happened: A population study of trauma-related shame and guilt after violence and sexual abuse. *Journal of Affective Disorders*, 204, 16– 23.

Akan, H., ve Doğan, S. (2011). Birinci basamak sağlık hizmetinde cinsel işlev bozukluklarına yaklaşım. *Turkish Journal of Family Practice*, 15(2), 69-76.

Altıntaş, M., and Bilici, M. (2018). Evaluation of childhood trauma with respect to criminal behavior, dissociative experiences, adverse family experiences and psychiatric backgrounds among prison inmates. *Comprehensive Psychiatry*, 82, 100-107.

Arslan, R. (2016). Çocukluk dönemi duygusal istismarı ile depresyon arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolüne ilişkin bir gözden geçirme. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 19(4),202-210.

Aslan, G.G. (2020). Çocuğa yönelik cinsel istismarın yetişkinlik dönemindeki etkileri hakkında bir derleme *Toplum ve Sosyal Hizmet*. 31(2), 647-676.

Au, T. M., Dickstein, B. D., Comer, J. S., Salters-Pedneault, K., and Litz, B. T. (2013). Coccurring posttraumatic stress and depression symptoms after sexual assault: A latent profile analysis. *Journal of Affective Disorders*, 149(1-3), 209-216.

Aydın, E. (2018). *Çocukluk çağı travmatik yaşantılarının psikolojik sağlamlık ve depresyon belirtileri üzerine etkisi* (Master's thesis, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Badour, C. L., Feldner, M. T., Babson, K. A., Blumenthal, H., and Dutton, C. E. (2013). Disgust, mental contamination, and posttraumatic stress: Unique relations following sexual versus non-sexual assault. *Journal of Anxiety Disorders*, 27(1), 155-162.

Balon, R., and Segraves, R. T. (2008). Survey of treatment practices for sexual dysfunction(s) associated with anti-depressants. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 34(4), 353-365.

Beitchman, J. H., Zucker, K. J., Hood, J. E., DaCosta, G. A., Akman, D., and Cassavia, E. (1992). A review of the long-term effects of child sexual abuse. *Child Abuse & Neglect*, 16(1), 101-118.

Bérubé, A., Turgeon, J., Blais, C., and Fiset, D. (2023). Emotion recognition in adults with a history of childhood maltreatment: a systematic review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 24(1), 278-294.

Bilgin, Z., ve Kömürçü, N. (2016). Kadın cinselliği ve kanıt temelli yaklaşımlar. *Androloji Bülteni*, 18(64), 48-55.

Bolton, D., and Gillett, G. (2019). *The biopsychosocial model of health and disease: New philosophical and scientific developments* (p. 149). New York: Springer Nature.

Briere, J., and Elliott, D. M. (2003). Prevalence and psychological sequelae of self-reported childhood physical and sexual abuse in a general population sample of men and women. *Child Abuse & Neglect*, 27(10), 1205-1222.

- Carreiro, A. V., Micelli, L. P., Sousa, M. H., Bahamondes, L., and Fernandes, A. (2016). Sexual dysfunction risk and quality of life among women with a history of sexual abuse. *International Journal of Gynecology & Obstetrics*, 134(3), 260-263.
- Canel, A. N. (2015). An Investigation of Consanguineous Marriages in Turkey Based on Research on Family Structure in Turkey 2006 and 2011 Data. *Eurasian Education & Literature Journal*, 2(2), 47-70.
- Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği-CETAD Bilgilendirme Dosyası-7: Gençlik ve Cinsellik. Retrieved February 11, 2024, from <http://www.cetad.org.tr/duyuru.php?id=17>
- Clayton, A. H., and Balon, R. (2009). Continuing medical education: The impact of mental illness and psychotropic medications on sexual functioning: The evidence and management (CME). *The Journal of Sexual Medicine*, 6(5), 1200-1211.
- Coles, J., Lee, A., Taft, A., Mazza, D., and Loxton, D. (2015). Childhood sexual abuse and its association with adult physical and mental health: results from a national cohort of young Australian women. *Journal of Interpersonal Violence*, 30(11), 1929-1944.
- Davis, J. L., Petretic-Jackson, P. A., and Ting, L. (2001). Intimacy dysfunction and trauma symptomatology: Long-term correlates of different types of child abuse. *Journal of Traumatic Stress*, 14, 63-79.
- Emre, Ş. E. N. (2020). Gestalt Terapi’de Cinsel İstismardan İyileşme Süreci. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 1(2), 185-199.
- Erel, Ö., ve Gölge, Z. B. (2015). Üniversite öğrencilerinde riskli davranışlar ile çocukluk çağı istismar, dürtüsellik ve riskli davranışlar arasındaki ilişki. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 16(3), 189-197.
- Fuss, J., Briken, P., Stein, D. J., and Lochner, C. (2019). Compulsive sexual behavior disorder in obsessive-compulsive disorder: Prevalence and associated comorbidity. *Journal of Behavioral Addictions*, 8(2), 242-248.
- Gewirtz-Meydan, A., and Finkelhor, D. (2020). Sexual abuse and assault in a large national sample of children and adolescents. *Child maltreatment*, 25(2), 203-214.
- Godbout, N., Vaillancourt-Morel, M. P., Bigras, N., Briere, N., Briere, J., and Hébert, M. (2019). Intimate partner violence in male survivors of child maltreatment: a meta-analysis. *Trauma Violence Abuse* 20, 99–113. doi: 10.1177/1524838017692382.
- Gülsün, M., Ak, M., ve Bozkurt, A. (2009). Psikiyatrik açıdan evlilik ve cinsellik. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1(1), 68-79.
- Hansen, N. B., Brown, L. J., Tsatkin, E., Zelgowski, B., and Nightingale, V. (2012). Dissociative experiences during sexual behavior among a sample of adults living with HIV infection and a history of childhood sexual abuse. *Journal of Trauma & Dissociation*, 13(3), 345-360.
- Hyland, P., Shevlin, M., Fyvie, C., Cloitre, M., and Karatzias, T. (2020). The relationship between ICD-11 PTSD, complex PTSD and dissociative experiences. *Journal of Trauma & Dissociation*, 21(1), 62-72.
- Jung, K., and Steil, R. (2012). The feeling of being contaminated in adult survivors of childhood sexual abuse and its treatment via a two-session program of cognitive restructuring and imagery modification: A case study. *Behavior modification*, 36(1), 67-86.

- Kratzer, L., Heinz, P., Schennach, R., Knepfel, M., Schiepek, G., Biedermann, S. V., and Büttner, M. (2022). Sexual symptoms in post-traumatic stress disorder following childhood sexual abuse: A network analysis. *Psychological Medicine*, 52(1), 90-101.
- Labadie, C., Godbout, N., Vaillancourt-Morel, M. P. and Sabourin, S. (2018). Adult profiles of child sexual abuse survivors: Attachment insecurity, sexual compulsivity, and sexual avoidance. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 44 (4), 354-369, DOI:10.1080/0092623X.2017.1405302.
- Laumann, E. O. Gagnon, J. H. Michael, R. T. and Michaels, S. (1994). *The Social Organization of Sexuality: Sexual Practices in the United States*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lazarov, A., Suarez-Jimenez, B., Tamman, A., Falzon, L., Zhu, X., Edmondson, D. E., and Neria, Y. (2019). Attention to threat in posttraumatic stress disorder as indexed by eye-tracking indices: a systematic review. *Psychological Medicine*, 49(5), 705-726.
- Leeb, R. T., Bitsko, R. H., Merrick, M. T., and Armour, B. S. (2012). Does childhood disability increase risk for child abuse and neglect?. *Journal of Mental Health Research in Intellectual Disabilities*, 5(1), 4-31.
- Lemieux, S. R., and Byers, E. S. (2008). The sexual well-being of women who have experienced child sexual abuse. *Psychology of Women Quarterly*, 32(2), 126-144.
- Leonard, L. M., and Follette, V. M. (2002). Sexual functioning in women reporting a history of child sexual abuse: Review of the empirical literature and clinical implications. *Annual Review of Sex Research*, 13(1), 346-388.
- Levenkron, S. ve Levenkron. A. (2013). *Çalınan Yarımlar Kadınların Çocukken Uğradığı Cinsel İstismarı Anlamak ve Tedavi Etmek*. İstanbul: Paloma Yayınevi.
- Loeb, T. B., Rivkin, I., Williams, J. K., Wyatt, G. E., Carmona, J. V., and Chin, D. (2002). Child sexual abuse: Associations with the sexual functioning of adolescents and adults. *Annual Review of Sex Research*, 13(1), 307-345.
- Masters, W. H. and Johnson, V. E. (1966) *Human Sexual Response*, p. 88. Churchill, London.
- McCoy, M. L., and Keen, S. M. (2022). *Child Abuse and Neglect*. New York: Routledge.
- Meston, C. M., Rellini, A. H., and Heiman, J. R. (2006). Women's history of sexual abuse, their sexuality, and sexual self-schemas. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 74(2), 229-236.
- Mullen, P. E., Martin, J. L., Anderson, J. C., Romans, S. E., and Herbison, G. P. (1994). The effect of child sexual abuse on social, interpersonal and sexual function in adult life. *The British Journal of Psychiatry*, 165(1), 35-47.
- Murrey, G. J., Bolen, J., Miller, N., Simensted, K., Robbins, M., and Truskowski, F. (1993). History of childhood sexual abuse in women with depressive and anxiety disorders: A comparative study. *Journal of Sex Education and Therapy*, 19(1), 13-19.
- Najman, J. M., Dunne, M. P., Purdie, D. M., Boyle, F. M., and Coxeter, P. D. (2005). Sexual abuse in childhood and sexual dysfunction in adulthood: An Australian population-based study. *Archives of Sexual Behavior*, 34, 517-526.
- Niehaus, A. F., Jackson, J., and Davies, S. (2010). Sexual self-schemas of female child sexual abuse survivors: Relationships with risky sexual behavior and sexual assault in adolescence. *Archives of Sexual Behavior*, 39, 1359-1374.

- Noll, J. G., Trickett, P. K., and Putnam, F. W. (2003). A prospective investigation of the impact of childhood sexual abuse on the development of sexuality. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 71(3), 575-586.
- Oğuz, Y. (2019). *Evlü Kadınlardaki Cinsel İşlev Bozukluklarının Kaygı Düzeyi ve Erken Dönemde Algılanan Ebeveyn Tutum Biçimleri Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kıbrıs
- Onur, Ö. Ş., ve Teksin, G. (2023). Genito-Pelvik Ağrı, Penetrasyon Bozukluğu ve Bozulmuş Yeme Davranışı Olan Hastaların Klinik Özellikleri: Kesitsel Bir Çalışma. *Arch Neuropsychiatry*, 60, 327-334.
- Owens, G. P. and Chard, K. M. (2003). Comorbidity and psychiatric diagnoses among women reporting child sexual abuse. *Child Abuse & Neglect*, 27(9), 1075-1082. DOI: 10.1016/S0145-2134(03)00168-6.
- Pereda, N., Abad, J., and Guilera, G. (2016). Lifetime prevalence and characteristics of child sexual victimization in a community sample of Spanish adolescents. *J. Child Sex. Abus.* 25, 142-158. doi: 10.1080/10538712.2016.1123791
- Polat, O. (2001). *Cinsel İstismar. Çocuk ve Şiddet*. İstanbul: Derleme Yayınları.
- Polat O. (2019). *Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı Tanımlar Cilt 1*. Seçkin Yayıncılık. Ankara.
- Pulverman, C. S., Kilimnik, C. D., and Meston, C. M. (2018). The impact of childhood sexual abuse on women's sexual health: A comprehensive review. *Sexual Medicine Reviews*, 6(2), 188-200.
- Price, C. (2007). Dissociation reduction in body therapy during sexual abuse recovery. *Complementary Therapies in Clinical Practice*, 13(2), 116-128.
- Rellini, A. H., Ing, A. D., and Meston, C. M. (2011). Implicit and explicit cognitive sexual processes in survivors of childhood sexual abuse. *The Journal of Sexual Medicine*, 8(11), 3098-3107.
- Sadock, B. J., and Sadock, V. A. (2007). *Kaplan and Sadock's synopsis of psychiatry*. New Delhi: Wolters Kluwer.
- Santos-Iglesias, P., and Sierra, J. C. (2012). Sexual victimization among Spanish college women and risk factors for sexual revictimization. *J. Interpers. Violence*, 27, 3468-3485. doi: 10.1177/0886260512445383.
- Sever, M., ve Allahverdi, F. Z. (2023). Çocukluk Döneminde Maruz Kalınan İstismar Nedeniyle Travma Sonrası Stres Bozukluğu Yaşayan Bireylere Özgü Etkili Psikolojik Tedaviler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(3), 1278-1307.
- Sinani, G. (2012). *Psikiyatri polikliniğine başvuran ve ağrı yakınması olan kişilerde çocukluk çağı travmasının varlığı* (Doctoral dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Snyder, H. (2019), Literature review as a research methodology: an overview and guidelines, *Journal of Business Research*, 104, 333-339, doi: 10.1016/j.jbusres.2019.07.039.
- Staples, J., Rellini, A. H., and Roberts, S. P. (2012). Avoiding experiences: Sexual dysfunction in women with a history of sexual abuse in childhood and adolescence. *Archives of Sexual Behavior*, 41, 341-350.
- Stephenson, K. R., Pulverman, C. S., and Meston, C. M. (2014). Assessing the association between childhood sexual abuse and adult sexual experiences in women with sexual difficulties. *Journal of Traumatic Stress*, 27(3), 274-282.

- Strand, J., Wise, T. N., Fagan, P. J., and Jr, C. W. S. (2002). Erectile dysfunction and depression: Category or dimension?. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 28(2), 175-181.
- Topçu, S. (2009). *Silinmeyen İzler: Çocuk, Genç ve Engellilerin İstismar ve İhmali*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Toptaş, B., and Hilmiye, A. K. S. U. (2017). Kadınlarda Kronik Pelvik Ağrı. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 26(1), 142-152.
- Tschoeke, S., Borbé, R., Steinert, T., and Bichescu-Burian, D. (2019). A systematic review of dissociation in female sex workers. *Journal of Trauma & Dissociation*, 20(2), 242-257.
- Türkseven, A., Söylemez, İ., ve Dursun, P. (2020). Cinsel işlev bozuklukları ile evlilik uyumu arasındaki ilişki. *Kriz Dergisi*, 28(1), 9-20.
- Van Der Kolk, B. A. (2018). *Beden Kayıt Tutar Traomanın İyileşmesinde Beyin Zihin ve Beden*. Ankara: Nobel Yaşam Yayıncılık.
- Vonderlin, R., Kleindienst, N., Alpers, G. W., Bohus, M., Lyssenko, L., and Schmahl, C. (2018). Dissociation in victims of childhood abuse or neglect: A meta-analytic review. *Psychological Medicine*, 48(15), 2467-2476.
- Walker, H. E., Freud, J. S., Ellis, R. A., Fraine, S. M., and Wilson, L. C. (2017). The prevalence of sexual revictimization: a meta-analytic review. *Trauma Violence Abuse* 20, 67-80. doi: 10.1177/1524838017692364.
- Weaver, T. L. (2009). Impact of rape on female sexuality: Review of selected literature. *Clinical Obstetrics and Gynecology*, 52(4), 702-711.
- World Health Organization. (1999). *Report of the consultation on child abuse prevention, 29-31 March 1999, WHO, Geneva* (No. WHO/HSC/PVI/99.1). World Health Organization.
- World Health Organization. (2016). Sexual and reproductive health: Defining sexual health. Retrieved from February 11, 2024 http://www.who.int/reproductivehealth/topics/sexual_health/sh_definitions/en/.